

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA

magisterské kombinované studium

2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Drahomíra Kocourková

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ
NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jitka Králová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Drahomíra Kocourková

SOCIALLY PATHOLOGICAL BEHAVIOUR OF
ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jitka Králová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V dne.....

Jméno autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí své práce paní Mgr. Jitce Králové za její cenné rady a připomínky při průběžném vedení práce.

Dále bych chtěla poděkovat řediteli ZŠ 17.listopadu 109 v Jičíně panu Mgr. Josefu Kuželovi, že mi umožnil získat podklady pro praktickou část diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývala problematikou sociálně patologických jevů a jejich rozšířením na základní škole, především u žáků 2.stupně.

Práci tvořily dvě stěžejní části. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování odborných zdrojů nastínila čtenáři charakteristiku drogové problematiky, agresivity, šikany, kriminality mládeže, záškoláctví a sebepoškození.

Praktická část zjišťovala pomocí dotazníků a ankety určených pro žáky 6. – 9. tříd a učitele 2. stupně základní školy především, jaké zkušenosti mají žáci s návykovými látkami, sebepoškozením, záškoláctvím a patologickým hráčstvím. V závěru byla doplněna kazuistikami dětí. Osloveno bylo celkem 215 respondentů.

Výsledky průzkumu ukázaly, že hlavní prioritou školy by měla být včasná prevence sociálně patologických jevů. Ze strany učitelů pak větší zájem o komunikaci s žáky, což by mělo přispět k větší vzájemné důvěře.

Za velký přínos celé práce lze považovat rozšíření vědomostí v dané problematice a v možnosti jejich využití ke zkvalitnění prevence sociálně patologických jevů.

Klíčové pojmy

abnormalita, agresivita, dítě, gambling, kazuistika, kriminalita, kyberšikana, mladiství, návykové látky, norma, parta, patologické chování, pedagog, prevence, rodina, sebepoškození, spolupráce, šikana, škola, vandalismus, výchova, záškoláctví

Annotation

The diploma thesis dealt with the problems of socially pathological phenomena and their spread at the elementary school, especially in case of students of the 2nd cycle.

The thesis consisted of two fundamental parts. It was the theoretical part which outlined the characterization of drug problems, aggressiveness, bullying, juvenile delinquency, truancy and self-wounding for a reader by means of processing professional sources.

The practical part determined especially what experience the students had with addictive substances, self-wounding, truancy and pathological gambling by means of questionnaires and a survey intended for students of 6th to 9th classes and teachers of the 2nd cycle of a primary school. At the conclusion it was supplemented with children's casuistries. Two hundred and fifteen respondents in total were addressed.

The results of the survey have proved that the main priority of a school should be the early prevention of socially pathological phenomena. Further, on the part of teachers, a higher interest in communicating with students, which should contribute to greater mutual confidence.

The extension of knowledge of the given problems and the possibility of using them to enhance the quality of socially pathological phenomenon prevention can be considered to be a great contribution of the whole thesis.

Key Terms

Abnormality, aggressiveness, child, gambling, casuistry, delinquency, cyber bullying, juveniles, addictive substances, standard, gang, pathological behaviour, educationalist, prevention, family, self-wounding, cooperation, bullying, school, vandalism, education, truancy

OBSAH

ÚVOD	8
-------------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1	Sociálně patologické jevy	11
1.1	Normalita a abnormalita	12
1.2	Příčiny sociálně patologických jevů.....	14
2	Agresivita	16
2.1	Agresivní porucha chování	18
3	Šikana	21
3.1	Neobvyklé formy šikany	23
3.2	Šikana a kyberšikana ve školách	24
4	Suicidální jednání.....	27
5	Sebepoškozování.....	30
6	Návykové látky a jiné závislosti	34
6.1	Kouření	35
6.2	Alkoholismus	38
6.3	Toxikomanie	40
6.4	Gambling.....	44
7	Kriminalita mládeže	47
7.1	Vrstevnické party	49
7.2	Vandalismus	51
8	Výchova v rodině	53
9	Úloha školy ve výchově dítěte	57
9.1	Záškoláctví	61
10	Prevence sociálně patologických jevů	63
10.1	Školní metodik prevence	64

PRAKTICKÁ ČÁST

11	Cíl praktické části.....	67
11.1	Stanovení hypotéz	67
11.2	Použité metody.....	67
11.3	Popis zkoumaného vzorku	68
11.4	Získaná data a jejich interpretace	68
11.4.1	Vyhodnocení dotazníků pro žáky 6.- 9. ročníku	68
11.4.2	Vyhodnocení ankety pro žáky 6.- 9. ročníku	105
11.4.3	Vyhodnocení dotazníku pro třídní učitele.....	113
11.5	Výsledky průzkumu a jejich interpretace.....	117
11.6	Kazuistiky žáků	120
11.7	Shrnutí praktické části.....	136
11.8	Navrhovaná opatření	137

ZÁVĚR	140
--------------------	-----

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	142
--	-----

SEZNAM PŘÍLOH	148
----------------------------	-----

ÚVOD

Pod pojmem sociálně patologické jevy rozumíme souhrn mnoha jevů, které mají závažný dopad jak na psychiku jedince, tak na společnost jako celek. Do těchto jevů lze zahrnout například agresivní chování, šikanu, alkoholismus, gamblerství, sebepoškozování a spoustu dalších jevů. Je nutné si uvědomit, že sociálně patologické jevy jako takové se většinou vždy nevyskytují jako ojedinělý jev, nýbrž jako souhrn mnoha jevů a objevuje se mezi nimi vzájemná interakce. Žádný z těchto jevů se neděje bezdůvodně a vždy má svou určitou podstatu, po které je potřeba pátrat. Velmi častou chybou bývá nedostatečné věnování pozornosti jedincům, kteří danou činnost páchají, či naopak jejich okamžité odsuzování. Právě proto existují také profese, které se danými patologickými jevy zabývají, jako jsou speciální pedagogové a školní psychologové, dále pak služby, kam spadají probační a mediační služby, ale také samotná rodina hraje velmi důležitou roli, při předcházení daným jevům.

Autorka si toto téma vybrala zejména z profesního zájmu, jelikož je několik let zaměstnána jako pedagogický pracovník na základní škole. Setkává se tedy velmi často s patologickými jevy a chováním s nimi spojeným a to zejména u dětí a mladistvích na základní škole. Má tedy možnost se aktivně podílet na prevenci patologického chování, které je u dnešní mládeže čím dál častější. Poznatky získané během studia a sestavování této práce může prakticky přenést do své budoucí praxe.

Cílem této práce je v teoretické části čtenářům přiblížit některé z patologických jevů, jejich projevy a možných příčin tohoto problémového chování, dále pak i možnosti jejich prevence především u školní mládeže. V praktické části potom zmapování zkušeností žáků 2.stupně základní školy se sociálně patologickými projevy chování, jako jsou alkoholismus, užívání návykových látek, sebepoškozování, záškoláctví, vandalismus atd., a to pomocí vyhodnocení vlastních dotazníků a ankety.

Samotná práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části autorka čerpala ze studia odborných publikací a pramenů z

internetu. Pro správné vypracování a formátování celé diplomové práce byla využita kniha autorů UJAK, která je uvedena v monografických publikacích.

Hned na začátku se snaží popsat a objasnit, co to vlastně sociálně patologické jevy jsou, přiblížit jejich projevy a možné příčiny, dále také vysvětlit pojem norma a abnormalita. Jako další následuje agresivita a agresivní porucha chování, která je současným problémem naší společnosti. Na tuto kapitolu navazuje kapitola, kde se pomocí definic od různých autorů, kteří se touto problematikou zabývají, dozvídáme o šikaně a jejích neobvyklých formách, která má souvislost s agresivitou dnešní mládeže na základních školách. Podkapitola o kyberšikaně, která je v poslední době velkou hrozbou, toto téma uzavírá. Následuje problematika suicidálního jednání a sebepoškozování, které je dnešním trendem mladých dívek, které nejsou schopny, nebo neumí racionálně řešit své osobní problémy. V další kapitole jsou vyjmenovány návykové látky, jako je kouření tabáku, alkohol a toxikomanie a závislosti, ke kterým patří gambling. Dále práce pokračuje kapitolou věnovanou kriminalitě mládeže, vrstevnickým partám a vandalismu, se kterým se denně můžeme setkat ve svém okolí. Důležitou kapitolou, která následuje, je kapitola o rodině a její výchově, která je důležitá pro zdravý vývoj dítěte, na kterou navazuje kapitola o škole, která je také nezbytnou součástí při výchově dětí a mládeže. V závěru teoretické části se seznámíme s prací školního psychologa a školního metodika prevence, kteří na některých školách působí a jejichž snahou je předcházet sociálně patologickým projevům chování zejména u školní mládeže..

Praktická část obsahuje cíle, popis zkoumaného vzorku, použité metody, předpoklady průzkumu a jeho techniky. Hlavní část praktické části je věnována vlastnímu průzkumu prováděného na 2.stupni základní školy a mezi učitelským sborem ve škole, kde působí autorka této práce. Průzkum byl prováděn pomocí dotazníků a ankety. Jeden typ dotazníku byl určen pro žáky a druhý pro učitele. Anketa byla prováděna pouze mezi žáky. Použitou metodou průzkumu je vyhodnocování dotazníků a ankety. Tyto metody mají potvrdit či vyvrátit základní předpoklady autorky, že chlapci na 2.stupni základní školy mají s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací větší zkušenost než

dívky, dále pak, že dívky ve věku 12 – 15 let mají větší sklony řešit své osobní problémy záměrným sebepoškozováním a že sociálně patologických projevů chování se více dopouštějí žáci z nefunkční nebo neúplné rodiny. Doplňující metodou jsou v práci uvedeny aktuální kazuistiky několika dětí. V závěru následuje shrnutí praktické části a navrhovaná opatření pro předcházení sociálně patologických jevů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Negativní, nenormální nebo obecně nežádoucí tedy patologické jevy ve společnosti se dříve označovaly pojmem sociální patologie. Jaké jevy označujeme za patologické nebo deviantní se liší podle doby a také kultury společnosti. V dnešní době tam zahrnujeme zejména jevy jako jsou kriminalita, šikana, alkoholismus, toxikomanie, vandalismus, domácí násilí, patologické hráčství, rasismus atd..

„V posledních letech můžeme zaznamenat značný nárůst jevů, které označujeme jako sociálně patologické. Jedná se o variabilní škálu jevů, které vnímáme jako nechtěné, nežádoucí nebo nepřijatelné. Každý takový jev má svoji míru společenské nebezpečnosti. Čím je tato škodlivost a nebezpečnost vyšší, tím větší je i zájem o její řešení. Problematika takových jevů, jako jsou např. závislostní chování, delikvence, kriminalita, organizovaný zločin apod., není problém pouze České republiky. Jedná se o celosvětově závažné otázky. V případě, že by současný trend vývoje těchto nežádoucích jevů z hlediska kvantitativního i kvalitativního pokračoval, došlo by zcela jistě k ohrožení vývoje celé společnosti a jednotlivců, kteří v ní žijí.“¹

„Vyslovíme-li pojem sociální patologie (z lat. pathos = utrpení, choroba) nejedná se o samostatný vědní obor. Jde o souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Na studiu a popisu těchto jevů se podílí řada vědních disciplín, zejména sociologie, psychologie, medicína, etopedie a další. Jednotlivé vědní disciplíny se zabývají studiem a rozbořem příčin a faktorů, které vedly ke vzniku konkrétních sociálně patologických jevů. Také se zabývají analýzou zdrojů a příčin, které umožňují jejich existenci ve společnosti. Dále také stanovují a aplikují preventivní a korektivní doporučení a postupy, jejichž společným

¹ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 13

cílem je obecně jejich eliminace. Sociální patologie se tedy zabývá zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy.

Sociální patologii lze chápat jako označení jednoho z odvětví sociologie. Zavedení tohoto pojmu a odvětví je spojováno s prací H. Spencera, zastánce tzv. „organicistického proudu“ v sociologii. Tato koncepce se vyznačuje důrazem na podobnost rysů lidské společnosti a biologického organismu. Spencerův přístup hledal paralelu mezi patologií (nemocí) a patologií jako chorobou společnosti. E. Durkheim považuje sociální patologii za vědu o chorobách a nepříznivých skutečnostech v rámci dané společnosti, které se stávají její organickou součástí.“²

„Pojem sociální patologie je souhrnným označením nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. V současné době je tento pojem někdy také nahrazován pojmem sociální deviace nebo sociální dezorganizace. Pojem sociální patologie se od pojmu sociální deviace i sociální dezorganizace liší. Jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být vždy patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě deviantních jevů platit nemusí. Proto je při vymezování pojmů nezbytné uvedené pojmy rozlišovat.

Sociální patologie a také deviace dále spíše preferují východisko spočívající v zaměření své pozornosti na jedince a etiologii jeho deviantního jednání. Koncepce sociální dezorganizace poukazuje na širší společenské aspekty příčin vzniku patologických jevů.“³

1.1 Normalita a abnormalita

Každá společnost má daná pravidla a normy chování, které jsou nezbytnou součástí každodenního života. Lidé se jimi řídí a respektují je, pokud tomu tak není, je toto chování pro společnost nežádoucí až nepřijatelné.

² FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 13

³ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 18

V různých společnostech jsou stanovena a uznávána jiná pravidla a normy chování, podle nichž se rozlišuje, co je normální a co abnormální. Kdyby nebyla nastavena žádná pravidla, život by probíhal v chaosu a zmatku.

„Každý člověk si osvojí a vytvoří v průběhu svého života a praxe určitá pravidla, podle nichž se pak obecně řídí. Jedná se jednak o pravidla neuvědomovaná, osvojená již v dětství. Jako příklad lze uvést dle Giddense pravidla a normy běžné sociální interakce a komunikace. Rovněž se jedná o normy a pravidla uvědomovaná, jež lidé dodržují a řídí se jimi proto, že je považují za společensky správné a prospěšné.

Je zcela přirozené, že se denně setkáváme se značným počtem způsobů chování v různých situacích, kdy dochází k různě významným odchýlkám od norem. Jednak je to způsobeno biologickou a psychosociální jedinečností každého člověka, dále pak řadou dalších sociálních faktorů. Normy se mohou lišit nejen mezi kulturami, ale i mezi různými subkulturami v jedné společnosti. To, co je u jedné skupiny obyvatel považováno za normální, může být jinou skupinou již považováno za deviantní a abnormální jev.

Proto je důležité poukázat na otázku konformity. Tento pojem můžeme obecně definovat jako přizpůsobivost něčemu, v našem případě přizpůsobování se psaným i nepsaným společenským pravidlům a normám. Konformní chování je podporováno různými společenskými reakcemi vůči dodržování či porušování společenských pravidel a norem.“⁴

Určit, které projevy chování jsou pro společnost normální a které již ne, je velice složité. Hranice norem chování nejsou pevně stanoveny, ale jsou přizpůsobovány postupem času a vývojem společnosti. Záleží na mnoha faktorech, které ovlivňují posun těchto norem z normálu do abnormálu a naopak. Je to velice subjektivní proměnná, u níž se hranice normálu může různě měnit a posuzovat podle aktuální společenské situace.

„Norma se stává základem hodnocení. Hodnotíme vzhledem k určité normě. Je tedy tolik druhů hodnot, kolik je druhů norem. Normu lze reprezentovat jako výraz zájmu člověka. V normě si člověk svůj zájem uvědomuje, normou ho manifestuje, normou ho prosazuje, konstatuje

⁴ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 19

Kohoutek (1998). Právě proto normy nepřebírá, ale osvojuje si je tak, že je přizpůsobuje svým zájmům. Pokud jde o normy společenské, svůj individuální zájem přizpůsobuje osvojené normě, která je mu společensky prospěšná.“⁵

1.2 Příčiny sociálně patologických jevů

Příčiny vzniku sociálně patologických jevů bývají různé. Mezi příčinami sociálně patologických jevů hraje významnou roli především výchova v rodině, komunikace mezi dospělými a dětmi. Svou úlohu zde sehrává i škola a kolektiv, ve kterém se jedinec pohybuje. Na druhou stranu to nejsou jediné faktory, které se podílejí na vzniku sociálně patologických jevů.

„Deviantní a patologické jednání vzniká ve vztahu ke společnosti. Souvislost jeho vzniku se společenskými faktory je zřejmá. Je zde však také otázka osobnosti jeho nositele. Sociálně patologické chování je ve skutečnosti důsledkem působení řady různých biopsychosociálních faktorů. Ty působí v inkriminovaném čase ve vzájemné interakci. Příčiny vzniku sociálně patologických jevů můžeme proto označit za multifaktoriální.

V souvislosti s tím došlo v teorii příčin vzniku sociální deviace a patologie prakticky ke třem základním přístupům. Jsou to:

1. Teorie, jež předpokládá existenci určitých typů lidí (kinds of people the – ory), kteří mají tendenci volit chování mimo společenské normy.
2. Teorie situační – předpokládá, že určité sociální situace navozují možnost vzniku a rozvoje sociální deviace, Takového chování se může v podstatě dopustit kdokoliv.
3. Teorie konjunktivní – jedná se o kombinaci obou předchozích přístupů. Východiskem této teorie je, že v určitých situacích se určitý typ lidí bude chovat určitým způsobem.

⁵ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 25

Statistické údaje o tom, jak často, jakým způsobem a kolik procent populace se dopouští deviantně patologického jednání, nemohou být zcela pochopitelně k dispozici. Tyto údaje nelze zcela spolehlivě zjistit. Značný počet takových jevů zůstává skryt, nikdo se o nich nedozví. I kdyby to bylo teoreticky možné, takovým zjištěním by dále stejně chyběla potřebná výpovědní hodnota. Četnost deviantních jevů nelze srovnávat z důvodu kvalitativních rozdílů konkrétních sociokulturních prostředí. Kvalitativní odlišnosti není možné kvantifikovat, a tedy spolehlivě měřit a porovnávat.“⁶

„Etiologie jevů a chování, které je považováno za deviantní a sociální patologii, je multifaktoriální. Toto jednání je výsledkem působení řady různých vnitřních a vnějších faktorů, které působí v inkriminovaném čase ve vzájemné interakci. Potvrzení genetických predispozic jako determinanty kriminálního chování by ve svém důsledku znamenalo minimální možnost jeho korekce a nápravy pachatelů. Také by mohlo ústit v konstrukci biologické méněcennosti některých skupin populace. Rovněž i chápání delikvence jako důsledku jedné příčiny spočívající v sociálně ekonomických aspektech, zejména chudobě a bídě či nevhodném působení rodiny, je nesprávné.“⁷

⁶ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 27

⁷ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 41

2 AGRESIVITA

Zprávy ve sdělovacích prostředcích nás utvrzují, že se agresivita kolem nás stále stupňuje, jak její četnost, tak i intenzita útoků. Agresivní jednání je směřováno nejen na živé a neživé věci, ale také na osobu samotného agresora, kdy se jedná o tzv. autoagresi. Agresivní chování se může z hlediska sociální patologie definovat jako překračování sociálních norem.

„Agresivita (z lat. *Aggressivus*) – útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem“⁸

Vágnerová popisuje agresivitu ve své knize takto: „Agresivita je v nejširším slova smyslu dispozice k agresivnímu chování. Agrese je většinou chápána jako vlastní agresivní chování, jehož cílem je záměrně někoho poškodit nebo mu ublížit. Určitá míra výbojnosti doprovází celé lidské dějiny, bez ní by lidstvo nepřežilo. Obecně je ovšem vnímána jako něco negativního a je zcela zřejmé, že může vést až k šikaně.“⁹

„Agresivita je součástí lidské přirozenosti. Hraje velkou úlohu ve vývoji dítěte. Úlohu stejně velkou jako láska. Vnitřní prudkost dodává dítěti energii a motivaci, jež jsou nezbytné k sebepřekonávání. Podporuje úspěch, jestliže zůstane v mezích, které dítě kontroluje. Úkolem výchovy není tedy agresivitu zcela odstranit, ale usměrnit ji, aby bylo možné mobilizovat tuto energii pro dosažení pozitivních cílů jak pro sebe, tak pro ostatní.“¹⁰

Agrese se může projevovat již ve velmi nízkém věku a v dětském kolektivu je všudypřítomná. Výrazně se však mezi dětmi odlišuje svojí intenzitou a frekvencí. Není však možné myslet si, že pokud je malé dítě v určitých situacích agresivní, že z něho do budoucna vyroste agresor, který bude pachatelem násilných trestných činů, jak tomu v mnoha případech z pohledu některých lidí naší společnosti je.

⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 9

⁹ VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany*. 1. vydání. Praha : Portál, 2009. s.64

¹⁰ ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. 1. vydání Praha : Portál, 2004. s. 9

„Agresivní sklony se u člověka vytvářejí – na základě instinktivní výbavy – v prvních letech života. Módní psychiatr světového jména a zároveň guru nového věku Stanislav Grof dokonce říká, že krutost, se kterou lidé někdy jednají, není dost dobře vysvětlitelná jako reakce na cokoli, co dítě potká od narození. Žádná událost v běžném životě není podle něj tak zlá, aby se v ní dala hledat příčina brutality, s jakou se setkáváme třeba u některých sadistických vrahů. Jediná síla prožitků ve chvílích, kdy se lidský plod prodírá porodními cestami a přitom cítí, že mu jde o život, může prý vysvětlit hrůzy agrese, kterou je člověk schopen použít proti svému bližnímu: Když je člověk doopravdy zlý, tak vlastně znovu prožívá, aniž o tom ví, svůj porod a chová se, jako by mu šlo o život.

Řada vlivných psychologů tvrdí, že agrese – je stejně jako většina ostatního lidského chování, tedy třeba jako tanec, vaření nebo hra na kytaru – *naučená*, to znamená, že si ji osvojíme na základě *zkušenosti*. Podle nich je člověk agresivní proto, že se naučil, že se to vyplácí, zejména že je možno zmocnit se agresí žádoucího předmětu nebo si vynutit od druhých službu, na nichž nám záleží. Agresivnímu jednání se podle těchto badatelů učíme na základě vlastní zkušenosti nebo zprostředkovaně, na základě toho, co vidíme kolem sebe, např. na obrazovce, kde agrese bývá odměňována a oslavována. Zvláště účinnou „školou“ agrese bývá, když je dítě doma krutě trestáno nebo i bezdůvodně týráno a vidí, s jakým uspokojením tak rodiče prosazují svou moc“¹¹

„Badatelé se shodují v tom, že agresivita (neboli sklon k agresivnímu jednání) se vytváří v předškolním věku, podle některých autorů již v prvních letech života. Určitou roli hrají temperamentové dispozice, zejména vznětlivost a impulsivita (silné popudy k náhlému nepromyšlenému jednání, které jedinec špatně ovládá) a menší citlivost k možným následkům jednání. Tyto vlastnosti však samy o sobě nevedou k agresivitě. Musí k nim přistoupit určitý způsob výchovy resp. zacházení s dítětem. Nejvíce patrně dítě poškodí nedostatek vřelého zájmu, citový chlad, ponižování, lhostejnost až nepřátelství, prudké výbuchy negativních citů nebo dokonce nenávist. K tomu často přistupuje

¹¹ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 23

fyzické i psychické násilí: bití, kruté tělesné tresty, nadávky, ponižování. Třetí rozhodující „ingrediencí“ je tolerance k násilí, jehož se dítě dopouští vůči vrstevníkům ve školce nebo na hřišti (také vůči sourozencům), nejednou dokonce přímá podpora a pochvala za násilné jednání, v němž rodiče vidí normální prostředek k dosahování cílů při jednání s druhými lidmi, zvláště mimo rodinu.“¹²

„Násilné, agresivní jednání se může za určitých okolností stát i cílem. Pro disponovaného jedince může být uspokojující ovládat jiné. Např. agresivnímu dítěti poskytuje potěšení, když může své spolužáky šikanovat a týrat, přestože z takového jednání nemusí mít žádný jiný zisk. Takové potvrzení vlastní síly posiluje jeho sebejistotu.“¹³

„U chlapců a dívek, kteří hojně sledují televizní pořady, kde se vyskytuje násilí, je daleko větší riziko, že budou agresivní v dospělém věku. Platí to nezávisle na původní míře agresivity a individuálních schopnostech dítěte, společenském postavení a míře agresivity jeho rodičů a jejich schopnosti vychovávat.“¹⁴

Tento fakt lze dávat za vinu částečně televizním společnostem, které mnohdy vysílají pořady s násilnou tematikou, a to i v odpoledních hodinách, dále pak výrobcům počítačových her a v neposlední řadě také rodičům, kteří mají na své děti čím dál méně času.

2.1 Agresivní porucha chování

„Poruchy chování jsou charakterizovány opakujícím se obrazem disociálního, agresivního a vzdorovitého chování. Je-li takové chování u daného jedince extrémní, mělo by porušovat sociální očekávání přiměřené věku, a proto být závažnější než obyčejná dětská nezbednost nebo rebelantství

¹² ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 33

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. TU v Liberci, 2000. s. 78

¹⁴ ČTK, *Nová studie potvrzuje: Násilí v TV podporuje agresivitu..* [on-line]. [cit. 2011-12-23]

v adolescenci. Ojedinelé disociální nebo kriminální činy nejsou samy o sobě důvodem pro tuto diagnózu, která vyžaduje, aby charakter takového chování byl trvalý. Projevy poruchy chování mohou být symptomatické také pro jiné psychiatrické stavy. V tomto případě by měla být kódována základní diagnostika.

Poruchy chování mohou v některých případech vést k disociální poruše osobnosti. Porucha chování se často sdružuje s nepříznivým psychosociálním prostředím, včetně neuspokojivých vztahů v rodině a selhávání ve škole. Je častěji podchycena u chlapců.¹⁵

„Poruchy chování jsou charakterizovány opakujícími se a trvalými projevy dissociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které trvají alespoň šest měsíců nebo déle. Důležitými faktory jsou agrese a narušená socializace (dle MKN – 10).“¹⁶

„Příčina vzniku poruchového chování mohou být různé, obvykle se zde počítá nepříznivý vliv většího počtu různých rizik, to znamená, že jde o multifaktoriální podmínění. Tyto faktory mohou být biologické i sociální a působí ve vzájemné interakci.“¹⁷

V praxi tak může vznikat porucha chování například u dítěte, které se již s částečnou poruchou chování, či s predispozicí k takovému chování, narodilo. Pobývá-li současně dítě ještě delší dobu v prostředí, ve kterém se takové chování bere jako normální a běžné, celková porucha se umocňuje.

„Agresivní poruchy chování jsou charakteristické násilným porušováním a omezováním práv ostatních, lze je považovat za závažnější variantu. Agresivní jednání slouží obvykle jako radikálnější prostředek k uspokojení nějaké potřeby, kterého je obtížné dosáhnout jinak. Objevuje se zejména v situaci nouze. Je jedním z obranných mechanismů, kdy člověk řeší problém útokem na překážku. Tendence jednat agresivně bývá stimulována prožitkem hněvu a vzteku, který je spojen s uvědoměním obtíží, ale zároveň s pocitem možnosti řešit problém násilím. Pokud se jedinec cítí bezmocný,

¹⁵ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001. s. 187

¹⁶ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. TU v Liberci, 2007. s. 135

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 781

bude spíše reagovat smutkem, depresí a pocity beznaděje. Může tak reagovat i proto, že nemá dostatečnou sebedůvěru, nenaučil se bojovat a rezignace je jeho preferovanou obranou strategií.“¹⁸

Dnešní společnost je schopna a ochotna tolerovat agresi v těch případech, kdy se jedná o obranu života nebo zdraví. Dotyčný jedinec má pocit, že je v danou chvíli oprávněn porušit normy běžného chování a řešit problém pro něho neobvyklým způsobem.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. TU v Liberci, 2000. s. 77

3 ŠIKANA

Rozpoznat šikanu od obyčejné klukoviny není jednoduché. To, co se někomu zdá jako obyčejné škádlení, může jinému způsobit psychické a fyzické problémy a sám to vnímá jako šikanu. Jedná se o závažný celospolečenský sociálně patologický jev, který se objevuje v různých věkových i sociálních skupinách. Setkat se s ní můžeme u rozličných druhů lidské činnosti.

„Pojem šikana zavedl statečný pražský psychiatr Petr Příhoda, který jako první u nás před listopadem 1989 veřejně promluvil o tom, o čem mnozí věděli, ale mlčeli, protože to bylo tabu – v socialistické armádě se existence něčeho takového nesměla přiznat.“¹⁹

Sám Říčan šikanu definuje takto: „Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným, vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“²⁰

Vágnerová popisuje šikanu: „Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Šikana je závažnou agresivní poruchou chování nejen v dětském věku.“²¹

Michal Kolář, který je autorem několika publikací zabývajících se šikanou, uvádí v úvodu své knihy *Bolest šikanování*: „Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a v dalších školách (*bullying*), v zájmových skupinách, na vojně, v zaměstnání (*mobbing*), v partnerských vztazích (*domestic violence*), v nemocnicích, například psychiatriích, mezi nájemníky domu a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců.“²²

¹⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 25

²⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 25

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 798

²² KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001. s. 17

Právě skupina výše zmíněných seniorů je v dnešní době velmi řešena, jelikož agresori si vždy zpravidla vybírají jedince slabší, ať už po stránce psychické nebo fyzické, což zejména senioři často bývají.

„V každé sociální skupině, tedy i v běžné školní třídě, se postupně vytváří hierarchie pozic z pohledu oblíbenosti a moci a tím dochází k rozložení sociálních rolí např. tzv. vůdce, pomocníci, expert, šašek, černá ovce, pasivní členové atd.. Pokud se ve skupině objeví tzv. černá ovce, je to známka toho, že rovnováha vztahů začíná být narušena a doposud zdravé vztahy mezi žáky se mohou překlinit do úvodního stadia šikanování.“²³

„Ačkoli se agrese často vysvětluje tím, co odborníci označují jako „okolnosti trestného činu“ (situace, povaha agresora, chování napadeného), důvodem může být také osobnost oběti. Říká se, že zlí psi „vyčenichají“ lidi, co se jich bojí, a pokouše spíše je než ty, co své obavy nedávají najevo. Není těžké si představit, že si agresor vybere spíše nesmělou a bázlivou kořist než sebejistou osobu.“²⁴

Všeobecně lze říci, že šikana je násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči dalšímu jedinci nebo skupině, kteří se této situaci nemůžou vyhnout a nejsou schopni se jí účinně bránit, či tuto situaci sami nějak řešit. Šikana může být v podobě fyzických útoků, bití, poškozování věcí druhých, vydírání, tak i ve slovní podobě formou pomluv, nadávek nebo vyhrožování.

„*Osobnost šikanujícího:* Při hlubším rozboru lze v jeho osobnosti najít primitivní narcistní tendence - zamilovanost do sebe, sebeobdiv spojený s nekritičností, pokus o překonání pocitu méněcennosti, sadomasochistické sklony. Ty se vyvíjejí na pozadí citového strádání v dětství s následnými chybami ve výchově. V rodině, z níž taková osobnost pochází, lze uvažovat o „štafetě stresu“. Stresovaní rodiče stresují své děti. Agresivita vůči slabšímu se může zdát sice patologickým, ale přece jen jakž takž fungujícím ventilem. Šikanují jak lidé z nižších tak i z vyšších společenských vrstev. Snad i proto, že citové strádání je možné tam i onde.“²⁵

²³ SKÁCELOVÁ, Lenka. *Stádia vývoje šikanování*. [on-line]. [cit. 2011-12-28].

²⁴ BOURCET, Stéphane, GRAVILLONOVÁ, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. 1. vydání. Praha : Albatros, 2006. s. 22

²⁵ NOVÁK, Tomáš, CAPPONY, Věra. *Sám proti agresí*. 1. vydání. Praha : Grada, 1996. s. 45

3.1 Neobvyklé formy šikany

K neobvyklým formám šikany můžeme zařadit ty, které jsou něčím zvláštní. Není jich mnoho, přesto je nutné si dát pozor, aby nebyly přehlíženy. Jednotlivé formy šikany neexistují samostatně, ale jsou vždy nějakým způsobem propojené. Některé z těchto forem popisuje Kolář ve své knize *Bolest šikanování*:

„Šikana v uzavřených zařízeních. Jde o šikanu v uzavřených zařízeních, jako jsou například učňovské internáty a pasťáky. Zde velmi často prorůstá parastruktura násilí do oficiální pedagogické struktury a tzv. „komplot“ velké šestky dosahuje dokonalé podoby.

Šikanování ve škole se zvláštní organizací výuky. Zvláštnosti v organizaci výuky nezřídka podmiňují počet nakažených skupin šikanováním. Může k němu docházet nejen v kmenové třídě, ale i v propojených třídách apod.

Rasově motivované šikana. Mluvíme o ní tehdy, když je násilí ospravedlňováno konkrétní ideologií. Sem patří šikana s rasovým „nátěrem“, kdy oběť je „provinilá“ svou rasou, barvou pleti, národností nebo etnickým původem. Obětí rasové šikany se u nás podle okolností, zejména podle toho, kdo má ve škole či třídě většinu, může stát prakticky kdokoliv. Na běžných školách jsou to většinou žáci patřící k národním menšinám (Romové, Slováci, Řekové apod.). Na zvláštních školách a v pasťácích, kde bývá většina Romů, se obětí obvykle stávají Češi.

Šikana umocněná drogou. Jde o šikanu, kdy agresori jsou bezprostředně ovlivněni alkoholem nebo jinou budivou drogou, například pervitinem. Je u nich prokázána přítomnost drog, podporujících agresivitu.

Šikana, kde vlivní ochránci brání nápravě. Diagnostické a léčebné úsilí je komplikováno silným mocenským a ekonomickým postavením rodičů, příbuzných či známých agresorů. Například rodič iniciátora šikanování je ředitelem ve škole nebo zastává silnou mocenskou pozici na okrese, případně je finančním mecenášem školy.

„Dobrovolné“ otročení. Děti jsou zotročovány „dobrovolně“, prostřednictvím peněz hvězdy a manipulátora třídy. Ony samy se aktivně domluví a sepíšou seznam, kdo, kdy a jakou službu poskytne za domluvený obolus vládci třídy. Jedná se třeba o nošení tašky, oblékání kabátu, kupování svačiny, psaní úkolu...

Sexuální šikana. V popředí šikany je sexuální násilí. Někdy bývá iniciátor a hlavní mučitel deviantní osobnost, například sexuální agresor.

Šikana v rámci integrace. Handicapované dítě, které má být integrováno mezi nepostižené děti, je vystaveno šikaně.²⁶

3.2 Šikana a kyberšikana ve školách

„Šikana ve škole je jistě stejně stará jako škola sama, děti by nebyly dětmi, kdyby silnější nikdy neubližovaly slabším. Zlomyslnost a krutost jsou odvěké lidské nectnosti.“²⁷

„U nás je šikana mezi školními dětmi stejně aktuálním - a bohužel stále aktuálnějším - problémem jako v jiných zemích. Učitelé i psychologové pracující ve školství o ní vědí a řeší jednotlivé případy tak, jak jim to dovolují podmínky a informace, které mají k dispozici. Pojmenovat věc pravým jménem a podrobit ji výzkumu bylo do roku 1989 těžko možné - nebylo možné oficiálně připustit, že se na socialistických školách něco takového děje.“²⁸

K šikanování na školách dochází především na místech, kam mají žáci volný přístup, ale pedagogičtí pracovníci tato místa příliš často nekontrolují, jedná se především o toalety. Velice často se však šikana odehrává přímo ve třídách, kde jsou ji přítomni nejen agresor a oběť, ale i ostatní spolužáci, kteří se však v tu chvíli nepostaví na stranu oběti buď ze strachu nebo lhostejnosti.

„Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu - nucené

²⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001. s. 131

²⁷ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 16

²⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. s. 19

vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, aby bylo jako ostatní děti“. Ze strany učitele je dítě hodnoceno - skoro vždy známkami - za podané výkony v jednotlivých předmětech a za chování. Z toho odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Později jej opírá také o to, jak je přijímáno spolužáky.

Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačují se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou bližšímu kontaktu motivovány společenskými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů. V některých případech mohou být tyto podskupinky zárodky asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí.

Učitelův nezájem či agresivita mohou být také živnou půdou šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostačivý a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat.“²⁹

„Školní agresori dovedou spolužákovi znepríjemnit pobyt ve škole i mimo ni takovým způsobem, že může v některých případech skončit i sebevraždou. Není výjimkou ani jednání agresora, které může naplňovat skutkovou podstatu závažných trestných činů. Jedná se o brutální násilné útoky, které si agresori přímo natácejí na mobilní telefon a následně zveřejňují na sociálních sítích (happy slapping), a psychické vydírání, které může mít stejně závažné následky (sebepoškozování, nechut' k jídlu, závažné dlouhotrvající psychické symptomy apod.).

Čím je dítě citlivější, tím je psychický útok pomocí elektronických prostředků silnější a závažnější. Dítě se neumí účinně bránit, útok může být

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha : Portál, 2003. s. 75

veden kdykoli a odkudkoli, bez ohledu na denní dobu a místo spáchání, neboť téměř 98% dětí má přístup na internet a téměř 100% dětí vlastní mobilní telefon. Čím více se mezi dětmi šíří komunikace pomocí internetových sítí či obdobných komunikačních programů, tím bývá útok silnější. Pro narušení psychiky stačí velmi často jednorázový útok. Bez znalosti elektronické komunikace je odhalení těchto agresorů téměř nemožné. Toto protispolečenské jednání bývá na rozdíl od klasické šikany zpravidla anonymní.³⁰

Za jednu z nejmocnějších sítí v dnešní době můžeme považovat, mnoha lidmi využívaný Facebook, který často stojí za podobnými útoky. Ať už jde o zřízení různých skupin proti danému člověku, či založení jeho falešného profilu, každý z těchto činů může mít různý dopad na oběť, a to od mírné psychické újmy až po zoufalost, která je schopna dovést takového člověka například k sebevraždě.

³⁰ HABICH, Lukáš. *Spolupráce orgánů státní správy a samosprávy při eliminaci kyberšikany*. Řízení školy, říjen 2011, roč. 8, č. 10. s. 21

4 SUICIDÁLNÍ JEDNÁNÍ

„Suicidální jednání spolu se sebepoškozováním patří mezi nejzávažnější projevy autoagrese. V širším slova smyslu se hovoří rovněž o sebevražedném chování. Zatímco suicidální chování představuje širší pojem, obsahující nápady, myšlenky, výroky a proklamace, aniž by muselo dojít k vlastnímu sebevražednému aktu, suicidální jednání zahrnuje behaviorální projevy, které aktivně směřují k sebevražednému činu.“³¹

„Sebevražedné jednání je nejčastěji motivováno únikem ze zátěžové situace, kterou není dotyčný jedinec schopen zvládnout jiným způsobem. Zátěž, ve které se jedinec aktuálně nachází, se mu zdá bezvýchodná, bez další perspektivy. Dotyčný ztrácí smysl života a tuto situaci řeší afektogenním způsobem, spočívajícím v potlačení pudu sebezáchovy a zničení vlastního života. Sebevražedné jednání lze dále vymezit jako jednu z forem autoagrese. V některých případech může být důvodem k sebevražednému jednání snaha na sebe z různých důvodů upozornit. Často se jedná o případy, kdy nejsou uspokojovány některé z potřeb dotyčného jedince, zejména potřeb sounáležitosti a lásky. V uvedeném případě, a velmi často v případech strádání oblasti potřeb materiálních nebo potřeb bezpečí a jistoty, se spíše jedná o pouhou demonstraci. Ta může nabít charakteru vydírání druhých. Ve skutečnosti se tedy jedná o jednu z forem agrese.“³²

„Sebevražedné jednání může být dokonané, ale velmi často zůstává ve fázi pouhého pokusu, a to zvláště v případech výše uvedeného demonstrativního jednání. Pro posouzení skutečnosti, zda se jedná skutečně o sebevražedné jednání, nebo jen pouhou demonstraci mající za cíl na sebe upozornit, nebo i někoho z různých důvodů emocionálně vydírat, má zásadní význam objektivní zjištění toho, zda byl původní úmysl skutečný. Objektivní zjištění je v praxi velmi obtížné.“³³

³¹ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 61

³² FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 62

³³ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 64

Mnohdy lze tomuto demonstrativnímu jednání a tím i následnému pokusu o sebevraždu zabránit. Člověk, který je odhodlán sebevraždu skutečně spáchat, o svém činu často nehovoří, žije ve svém světě a jeho okolí je přesvědčeno, že se jedná o normálního zdravého člověka. V případě druhém, jedná-li se právě o „pouze“ demonstrativní sebevraždu, na sebe lidé často upozorňují, svůj čin plánují před okolím a dožadují si tak pozornosti druhých.

„Zvláště náchylní k suicidálnímu jednání jsou lidé s hraniční poruchou osobnosti, která je typická impulzivitou, nestabilitou v oblasti emocí, častými záchvaty zlosti a vzteku, poruchou identity, chronickým pocitem prázdnoty atd. Typické je vyhrožování sebevraždou, sebevražedné pokusy, sebepoškozující chování. Často se u nich kombinuje několik faktorů zvýšeného rizika suicidia: impulzivita, porucha nálady, vysoký tenze, abúzus alkoholu či jiných návykových látek, nedostatečná sociální podpora atd.

U dětí a adolescentů často pozorujeme projevy a vzteku na důležité osoby (zejména rodiče), zároveň s pocity zoufalství, viny a bezmoci. Suicidální chování v dětství a dospívání je často spíše výrazem volání o pomoc (ery for help) než skutečného přání zemřít. Bylo by však zjednodušením posuzovat toto chování jako prostou manipulaci, jako „demonstrativní“ chování a je třeba zdůraznit, že i tyto formy mohou mít nebezpečné důsledky.“³⁴

Kocourková Jana popisuje v knize sebevražedné chování takto: „Sebevražedné chování mladistvých se často spojuje s reakcí na pocity nesnesitelnosti životní situace. Taková reakce obsahuje obvykle vztek, pocity zoufalství a beznaděje a pocity viny. Afekty vzteku bývají nejčastější u těch adolescentů, kteří jsou nespokojeni se svou životní situací a s osobami, kterými se cítí zklamáni. Bývají to nejčastěji rodiče, ale také partneři v citových vztazích.

V adolescentním věku můžeme vidět sebevražedné chování jako pomstu nebo potrestání osoby, která dospívajícího podle jeho názoru zklamala nebo jej nedostatečně miluje. Nemusí jít vždy o plně vědomý motiv. Avšak vztek, zlost nebo nenávisť, které jsou otevřeně vyjádřeny, se mohou projevit právě „manipulativním“ sebevražedným chováním. To, že adolescent o svém

³⁴ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 76

přání zemřít hovoří, bývá někdy mylně považováno za méně nebezpečné. Většina dospívajících o sebevražedném úmyslu mluví a často provokuje v rodičích pocity neporozumění a odmítání. To pochopitelně přání zemřít posiluje. Fantazie, které provází přemýšlení o sebevraždě, například o tom, jak budou druzí nešťastní a budou litovat, že byli zlí, mohou být nebezpečné, protože zabarvují myšlenky na sebevraždu libostí. Agrese a deprese v adolescentním věku se snadno prolínají. Pocity vzteku na rodiče snadno spojují s pocity viny a vzájemně se posilují.³⁵

Právě v adolescentním věku si dítě prochází tzv. pubertou, která je vždy charakteristická odmítáním názoru rodičů a dalších dospělých osob, a tudíž se snaží dát svůj nesouhlas určitým způsobem najevo. U mladistvých spíše převládá sebepoškozování.

³⁵ GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana, KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Vyšehrad spol. s r.o., 2000. s. 46

5 SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

„Sebepoškozování (automutilace) je podobně jako suicidální jednání aktem autoagrese. Sebepoškozování představuje chování bez vědomého a cíleného záměru zemřít, jehož důsledkem je poškození tělesné integrity znamená závažnou patologii zvláště ve věku adolescence, kdy se nejčastěji objevuje. Bývá pozorováno převážně u dívek. Sebepoškozování má často sociální souvislosti. U lidí, kteří nejsou psychicky nemocní, bývá nejčastěji iniciováno snahou získat pro sebe určité výhody nebo se vyhnout nepříjemné povinnosti či situaci.“³⁶

„Sebepoškozování je nadprahovou autostimulační aktivitou, může dítěti poskytnout určitou úlevu a uvolnění v situaci silného napětí. Může být i projevem neschopnosti odlišit sebe sama od svého okolí, výrazem změny citlivosti k bolesti apod. Všechny uvedené projevy chování jsou sociálně nápadné, rušivé a pro nejbližší okolí zatěžující.“³⁷

Zejména dívky bývají v mladistvém věku zvláště citlivé, ať už z důvodu první lásky, či vizuální změny jejich těla, která se u každé dívky dostaví vždy v tomto věku. Pak už záleží na samotné psychice a samozřejmě také na okolí a rodičích, kteří by toto měli s dívkami řešit, stejně jako ostatní věci, a nepřikládat jim o poznání menší význam, jak tomu v mnoha případech bohužel bývá. Rodiče by si tak měli uvědomit, že jejich citové prožívání se značně liší od toho mladistvého a věnovat tak dostatečnou pozornost svým dětem.

„Záměrné sebepoškozování nejčastěji začíná v období časně adolescence. Jedná se o životní fázi plnou radikálních změn jak fyziologických, tak psychických a sociálních. Většina jedinců si v tomto období vytváří nové, většinou radikální mechanismy zvládnutí této zátěže. Adolescent si musí pevně ukotvit vlastní identitu, stává se nezávislou, autonomní bytostí, schopnou dělat vlastní rozhodnutí a stát si za nimi. Zároveň se rodina stále ještě snaží mít ho

³⁶ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 84

³⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 326

pod kontrolou a ne vždy dochází k oboustranné spokojenosti. Pokud rodina jedince příliš kontroluje, může sebepoškozování znamenat snahu převzít kontrolu nad vlastním tělem i interpersonálními vztahy. Zároveň se adolescent mnohdy cítí osamělý a „stojící proti všem“, což ovlivňuje jeho sebedůvěru a sebehodnocení. Pokud jsou odezvy okolí dlouhodobě odmítané, může dospět až k devalvací vlastní osoby, sebenenávisti, sebeobviňování a ke vzniku sebepoškozování.

Mnoho jedinců udává, že začali s pravidelným sebepoškozováním poté, kdy se poprvé nešťastnou náhodou pořezali nebo popálili a byli sami překvapeni, že je zaplavily pocity uvolnění. Další mladí lidé si nechali nejdříve z estetických důvodů propíchnout nos, uši, obočí nebo pupík a příjemné pocity uvolnění je pak vedly k experimentování s vlastním tělem a nakonec k záměrnému sebepoškozování. Další skupina poškozujících se jedinců prohlašuje, že silná touha poranit sám sebe se objevila spontánně a velmi rychle se stala častým rituálem.³⁸

„Automutilace (self-mutilation) představuje sebepoškození, kde nejčastější motivace vyplývá z psychotické poruchy a sebepoškození může mít symbolický význam. Příkladem je automutilace zaměřená proti části těla (např. ruce, genitáliím, očím, jazyku) symbolicky vyjadřující patologické pocity viny a sebepotrestání při těžké depresi. Bizarní automutilace se mohou vyskytnout u pacientů trpících schizofrenním onemocněním. Automutilace se může také vyskytnout jako vedlejší produkt neobvyklých sexuálních praktik sadomasochistického charakteru nebo u osob s poruchami osobnosti v zátěžových situacích, jako je např. trestní stíhání, pobyt ve vězení, nedobrovolná hospitalizace, a může mít účelový charakter.“³⁹

„Nejznámějšími metodami záměrného poškozování jsou: sebeřezání, sebpálení, sebeopařování, škrábání kůže, sebekousání, propichování kůže, narušování léčebného procesu předešlého poranění, vytrhávání si vlasů, řas a obočí, sebetlučení, zabraňování průtoku krve, požití malého množství toxické

³⁸ KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. 1. vydání. Praha : Grada, 2008. s. 116

³⁹ KOCOURKOVÁ, KOUTEK. *Způsoby sebepoškozování*. [on-line]. [cit. 2012-01-02].

látky nebo nejdleho předmětu, vkládání ostrých předmětů pod kůži nebo do tělesných otvorů.“⁴⁰

„Představa, že by bolest, kterou si někdo sám způsobí, mohla přinést úlevu od nesnesitelného emocionálního stresu pro většinu z nás jen obtížně pochopitelné. Lidé, kteří se kompulzivně sebepoškozují, třeba tak, že se pořežou nebo popálí, to tak ale právě takhle popisují. Pro lidi trpící hraniční poruchou osobnosti jsou typické velmi silné emoční projevy a zároveň snížená schopnost emoce regulovat a právě u těchto lidí se často setkáváme se sebepoškozováním, které jim paradoxně pomáhá zmírňovat negativní emoční stavy.

Vysvětlit tento jev se pokusil tým vědců pod vedením Ingy Niedtfeldové. Jako bolestivý stimul zvolili tepelný podnět, jehož intenzitu přizpůsobili individuální hranici vnímání bolesti. U zkoumaných lidí nejdřív navodili negativní, pozitivní nebo neutrální náladu a pak následoval tepelný podnět – buď bolestivě horký, nebo jen teplý.

U pacientů z hraniční poruchou osobnosti se v reakci na pozitivní i negativní emoce vzbuzené při pokusu, prokázala zvýšená aktivace limbického systému. To odpovídá problémům s ovládáním emocí, které mají. S deficitem v oblasti regulace emocí korelovala i aktivace amygdaly, a to tak, že tepelný podnět inhiboval její aktivitu u pacientů i u kontrolní skupiny. Zdá se tedy, že bolestivé podněty některým pacientům s hraniční poruchou osobnosti opravdu pomáhají, protože inhibují oblasti mozku, které souvisejí s emocemi.“⁴¹

„V Česku je obraz této subkultury silně ovlivněn takzvanými pravidly emo, která jsou široce dostupná na internetu, upozorňuje Martin Kuška. Během roku a půl, kdy výzkumníci podrobně mapovali terén, navazovali kontakty s emaři a získávali si jejich důvěru, aby k nějakým otevřeným rozhovorům vůbec mohlo dojít, dokonce se dopracovali i k osobě člověka, který údajně ona pravidla vytvořil a pověsil na síť. „Hlavně starší emaři jsou z nich nešťastní, distancují se od nich a tvrdí, že jde o podvrh, který má emo zesměšnit a

⁴⁰ KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. 1. vydání. Praha : Grada, 2008. s. 60

⁴¹ Zdroj: ScienceDaily. *Úlevná bolest*. Psychologie dnes, květen 2011, roč. 17, č. 5. s. 7

zdiskreditovat. Problém je v tom, že nejmladší emo, školáci mezi 10 – 15 lety, je berou vážně, myslí si, že jejich dodržování je pro emo identitu určující“.

Těchto falešných emo pravidel je 58, některá s zaměřují na zdůraznění vzhledu (obarvi se na černo nebo na blond; nos proužkované ponožky; mikinu jen s kapucí), další na chování (stále se tvař smutně; plač co nejvíc; na ulici se dívej do země; buď homosexuál, bisexuál nebo to předstírej), jiné nabádají ke kultovním aktivitám (denně nafot' 60 fotek v koupelně, aby za tebou byla vidět záchodová mísa a zveřejni je na VampireFreaks nebo MySpace; za každým T piš H, i když to nedává smysl), nejnebezpečnější pravidla doporučují například: 2x si stříkni do očí repelent a myslí na děti v Africe; řež si něčím ostrým do ruky v místě, kde máš náramky, ale nesnaž se nějak moc, aby ti zakrývaly jizvy; aspoň jednou se pokus o sebevraždu, povolený způsob je podřezání žil (s dovětkem dej pozor, ať to nepřezeneš).“⁴²

Stejně tak jako mnoho dalších věcí dělají i toto mladiství zejména kvůli tomu, aby se stali zajímavými, či aby si získali přízeň svých kamarádů. Mnoho z nich tak vlastně ani ve skutečnosti neví, co a proč vyznávají, ale důležité pro ně je, že se podobají ostatním a jsou za to uznáváni.

⁴² KRAMULOVÁ, Daniela. *Dospívání v emo stylu: srdce na dlani*. Psychologie dnes, leden 2011, roč. 17, č. 1. s. 28

6 NÁVYKOVÉ LÁTKY A JINÉ ZÁVISLOSTI

„Látky, které mění vědomí, jsou od nepaměti pro nás přitažlivé a lidi láká je vyzkoušet. Některé látky jsou ve společnosti legální, jejich užívání je relativně obvyklé, a pokud nepřekročí určitou mez, je společensky přijatelné, např. alkohol, nikotin nebo kofein. To ovšem neznamená, že nemají svá rizika. Statistiky, jež mluví o nemocech z kouření nebo o dopravních nehodách pod vlivem alkoholu, a počty lidí, kteří jsou na těchto „drogách“ závislí, mluví za své. Některé látky legální nejsou, obecně nejsou společensky přijatelné a jsou považovány výrazně rizikové. Nutno dodat, že míra jejich nebezpečnosti se liší a pohybuje se v rozmezí od relativně méně rizikových drog, u nichž je možnost rozvoje závislosti nízká, až po drogy vysoce rizikové a návykové.

V České republice je tolerance k alkoholu poměrně značná. Také je to látka, se kterou člověk získává jednu z prvních zkušeností související s psychotropními substancemi. Každý z nás si nejspíš pamatuje na první skleničky alkoholu, které zpravidla vypil velmi dávno předtím, než mu bylo osmnáct let, od kdy je požívání alkoholu oficiálně povoleno. Cigarety obvykle lidé zkouší také v tomto věku.

Podle posledních výzkumů je bohužel zřejmé, že čím dříve se člověk seznámí s alkoholem a cigaretami, tím je větší pravděpodobnost, že se posléze dostane k nelegálním drogám. To vyvrací teorie, podle nichž je marihuana tzv. vstupní drogou, která vede ke zkušenostem s nebezpečnějšími drogami. Pravdou je, že téměř každý, kdo začal brát tvrdé drogy, jako první nelegální drogu užil marihuanu; nicméně rozhodně ne každý, kdo užije marihuanu, začne brát tvrdé drogy.“⁴³

„Závislost na návykových látkách se vytváří podstatně rychleji (to, k čemu potřebuje dospělí často roky nebo desítky let, stihne dospívající i řádově během měsíců). Existuje zde vyšší riziko těžkých otrav s ohledem na nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování, který je v dospívání častý. K nejčastějším příčinám smrti u dětí a dospívajících patří úrazy, otravy a další

⁴³ Kolektiv autorů sdružení SANANIM. *Drogy – otázky a odpovědi*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. s. 15

násilné příčiny smrti. S tím úzce souvisí zneužívání návykových látek zejména alkoholu. Z podobných důvodů je zde i vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky. U dětí a dospívajících závislých na návykových látkách nebo je zneužívajících bývá patrné zřetelné zaostávání v psychosociálním vývoji (oblast vzdělávání, citového vyzrávání, sebekontroly, sociálních dovedností atd.). I „pouhé“ experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost atd.).⁴⁴

I na takovýchto věcech se často podepisuje rodina, protože zejména v dnešní době nemají děti od rodičů dostatečné informace o tom, jak například alkohol, či jiné omamné a snadno dostupné látky fungují, a proto je berou jako věci denního užití. V jiných případech pak jsou poznatky, co se těchto věcí týče odepřeny dětem ze strany rodičů úplně, což poté v dětech samozřejmě vyvolává větší chuť je zkusit.

6.1 Kouření

„Prvními Evropany, kteří se setkali s tabákem, byli Kolumbovi námořníci. Do Evropy se tabák dostal v roce 1512. Spotřeba tabáku ve většině vyspělých zemí klesá, v rozvojových stoupá. Dá se to vysvětlit i tak, že vyspělé země své obyvatelstvo před tabákem do jisté míry chrání (např. zdravotní výchovou, cenovou regulací, různými omezeními). Nebrání však exportu tabákových výrobků do zemí, které to nedělají.“⁴⁵

„Po celém světě začne každý den kouřit 82 000 až 99 000 mladých lidí (80% z nich je ze zemí, kde je průměrný roční příjem na obyvatele nižší než 760 dolarů). 90% kuřáku začíná s kouřením před dovršením plnoletosti. Fyzická závislost u dětí vzniká rychleji než u dospělých. Mozek dospívajících se ještě vyvíjí a je ke vzniku závislosti náchylnější (dívky jsou ke vzniku

⁴⁴ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vydání. Praha : Portál, 2007. s. 52

⁴⁵ NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, PERNICOVÁ, Hana. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag a.s. pro MŠMT, 1996. s. 23

závislosti náchylnější než chlapci). Děti se stávají závislými na nikotinu ještě dříve, než se stanou pravidelnými kuřáky. Vznik závislosti je věcí individuální. U některých dětí se může závislost vyvinout již při kouření pár cigaret měsíčně, přičemž abstinenční příznaky jsou stejné jako u dospělých. Děti, které začnou kouřit v časném věku, mají zvýšené riziko vzniku závislosti na jiných psychoaktivních látkách. Kouření dětí je dále asociováno s vyšším výskytem jiného rizikového chování. Děti-kuřáci a děti vystavené pasivnímu kouření bývají náchylnější k zánětům dýchacích cest a zánětům středního ucha a je u nich pravděpodobnější výskyt nádorových onemocnění, a to i v dospělosti. Mladí kuřáci častěji navštěvují lékaře z důvodu emocionálních či psychických obtíží, než nekuřáci. Mladí kuřáci mají o dva až tři údery za minutu vyšší tepovou frekvenci. U žen (respektive dívek) je zvýšené riziko neplodnosti. Děti jsou vystaveny tlaku ze strany výrobců tabákových produktů. V poslední době, kdy jsou v mnoha zemích uplatňována omezení tabákové reklamy, vynakládají tabákové společnosti velké množství financí na nepřímé druhy reklamy (těmi jsou např. různé reklamní předměty). Podstatný vliv na děti mají i jiná média (televize, filmová produkce atd.). Významné jsou i sociální faktory. Těmi je např. prostředí ve kterém dítě vyrůstá (úplná/neúplná rodina, kouření rodičů a sourozenců, přátelé mezi kterými se pohybuje atd.).⁴⁶

„Děti mladšího školního věku kouří ze zvědavosti a snaží se napodobit starší mládež a dospělé. Ve starším školním věku je spíše snaha nezůstat za módou, elegantní manipulace s cigaretou je přitažlivá, působí zde silný vliv vedoucí osobnosti ve třídě, v partě. Kouření je rituálem sjednocování. V adolescenci je typická snaha vypadat dospěleji, ale brzy je kouření diktováno jako u dospělých – farmakologickým účinkem (povzbuzení, uklidnění). Avšak v tomto adolescentním a mladém věku se kouří nejčastěji ve chvílích zábavy a kouření se váže stále úžeji k pití alkoholických nápojů. U dívek je kouření v některých případech motivováno snahou zhubnout. Je zajímavé, že v adolescenci je kouření častější u dívek s vyšší hmotností.

V současné době se posunuje upevňování návyku kouření až do věku mezi 20. – 30. rokem. Je často vyprovokováno zátěžemi, které mladý člověk

⁴⁶ SANANIM, *Kouření a děti*. [on-line]. [cit. 2012-01-08].

nemůže zvládnout. Kouření je všeobecně tolerovaným zvykem a pomáhá napětí odreagovat, i když situace neřeší. Děti se nejčastěji pokoušejí kouřit mezi 9. až 12. rokem, i když své první pokusy se uskutečňují ve věku předškolním.⁴⁷

Jak bylo zmíněno výše, na začátky kouření, či setkání se dítěte se svou první cigaretou, mají vliv jak kamarádi, tak samozřejmě rodina, ve které dítě vyrůstá. Žije-li dítě v rodině kuřáků, pak mu jak kouření, tak i samotný pach z cigaret připadá normální. Je pak dosti pravděpodobné, že i ono samotné bude v budoucnu kuřákem. Naopak děti z rodin nekuřáckých a dostatečně poučených, zkušenosti s kouřením odmítají a nevyhledávají. Nejsilnějším činitelem je ale opět parta, ve které se dítě pohybuje, kde může být buď donuceno nebo vlastní iniciativou přivedeno ke kouření.

„Psycholog Ladislav Csémy z Psychiatrického centra v Praze ale zároveň upozorňuje na to, že cena nemusí být pro mladé lidi zdaleka rozhodující.

"Nekupují si nejlevnější cigarety ze supermarketů jako někteří dospělí. Chtějí mít značkové cigarety, tvoří si image," vysvětluje psycholog Csémy.

Právě módní trendy začaly v posledních několika letech proměňovat strukturu tabákových výrobků, které mladí lidé vyhledávají - mezi pravidelnými kuřáky se zdvojnásobil počet těch, kteří kouří něco jiného než cigarety. Velkou oblibu si získala zejména vodní dýmka.

"Výrazně k tomu přispěl turistický ruch. Jezdí se například do Turecka nebo Egypta, odkud si lidé vozí vodní dýmky jako suvenýry. Vzrostla také popularita čajoven, kde se dýmky kouří," říká o trendu lékařka Hana Sovinová ze Státního zdravotního ústavu.

Vodní dýmky kouří podle Sovinové hlavně děti vzdělanější, například z gymnázií. "Berou to jako společenskou záležitost, ale zároveň si neuvědomují zdravotní rizika, která jsou podobná jako u cigaret."

⁴⁷ KOZÁK, Jiří, SVOBODOVÁ, Alena. *Mládež a kouření*. 2. vydání. Praha : Ústav zdravotní výchovy, 1990. s. 7

Přestože situace dětského kouření v roce 2006 se oproti roku 2002 zlepšila, stále podle odborníků existuje ve společnosti celá řada motivů, které mohou děti k cigaretám přivést. Velmi silný je vliv nápodoby.

"I když se otec-kuřák snaží svému dítěti vysvětlit, že kouření je špatné, má na jeho potomka mnohem větší vliv skutečnost, že se doma kouří," odhaluje psycholog Csémy jednu z cest vedoucích k tabákové závislosti.⁴⁸

6.2 Alkoholismus

Alkohol patří mezi povolené a tolerované drogy. Alkoholismus je chorobná závislost na alkoholu. Jedná se o nemoc, která poškozují zdravotní stav postiženého a výrazně zasahuje do jeho osobních, pracovních a sociálních vztahů. Závislost na alkoholu může být fyzická i psychická. Z lékařského hlediska se jedná o progresivní chorobu, která nemůže být nikdy úplně vyléčena. Může být však zastavena.

„Se zvyšující se spotřebou alkoholu a zvýšeným počtem lidí ohrožených poškozením souvisejícím s alkoholem souvisí zjištění, že v dřívějších dobách pili nekontrolovatelně alkoholické nápoje převážně sociálně slabší vrstvy obyvatelstva, zatímco dnes, pokud jde o pití, není rozdíl mezi společenskými vrstvami a pije se všude. Příležitost k pití se najde vždy.“⁴⁹

O alkoholové závislosti můžeme hovořit, pokud osoba pokračuje v užívání alkoholu navzdory škodlivým následkům, má potíže s kontrolou konzumace, pociťuje silnou touhu pít a v případě odnětí alkoholu se u ní objevují abstinenční příznaky. Mezi tyto příznaky patří úzkost, pocení, třes, nevolnost, zvracení, malátnost, zrychlení tepu a v nejzávažnějších případech delirium tremens.

⁴⁸ PAVEC, Michal. *Děti kouří méně. Místo cigaret ale objevily vodní dýmky.* [on-line]. [cit. 2012-01-08].

⁴⁹ ŠEDIVÝ, Václav, VÁLKOVÁ, Helena. *Lidé, alkohol, drogy.* 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1988. s. 95

„Pití alkoholu je bezpochyby největším problémem mezi teenagery. Na rozdíl od ostatních drog se mírné pití alkoholu ve většině dospělých společenských kruzích považuje za přijatelné. Pivo hraje v České republice velmi speciální roli; je levné, je to národní nápoj a rodiče často zapomínají, že je to také alkohol, a tedy i droga. Dokud bude alkohol levnější než limonáda, a nezletilé děti tak budou mít snadný přístup k alkoholu, bude úkolem rodičů, aby naučili své děti zodpovědně zacházet s alkoholem.“⁵⁰

„Alkohol je pro děti a mladistvé mnohem nebezpečnější nežli pro dospělé. Jejich játra nejsou schopna ho odbourávat v takové míře jako u dospělých a navíc mají menší tělesnou hmotnost. Již velmi malé množství alkoholu může vyvolat u dětí nebezpečné otravy. Návyk na alkohol se u dětí a mladých lidí vytváří velmi rychle. Proto bývá zvykem v civilizovaných společnostech děti a mladistvé před alkoholem chránit.“⁵¹

Samotná ochrana spočívá jednak opět v rodině, ale tentokrát nezáleží jenom na ní. Dítěti může být doma několikrát vštěpováno, že alkohol je pro něj do určitého věku zakázán, avšak vyrazí-li za zábavou se svými kamarády, záleží už pak také na majitelích různých diskoték a také na policii, která se pitím nezletilých zatím zabývá velmi zřídka, většinou pouze pokud je uskutečněna určitá celorepubliková akce.

„Je známo, že zneužívání alkoholu zhoršuje kognitivní funkce. U dospívajících, kteří zneužívali alkohol nebo na něm byli závislí, se zjistilo menší objem hippocampu, tedy části mozku, která je důležitá pro paměť. Logicky lze proto předpokládat, že zneužívání alkoholu povede k horšímu prospěchu. Souvislosti mezi školním prospěchem a pitím alkoholu jsou ale komplikované z následujících důvodů:

- Zneužívání alkoholu a školní prospěch mohou mít některé společné rizikové faktory, např. neléčenou návykovou nemoc rodičů.

⁵⁰ HILDEBRANDT-SOCHOR, Indra. *Děti a drogy*. Moje psychologie, červenec-srpen 2007, roč. 2, č 7-8. s. 64

⁵¹ NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti*. 2. vydání Praha : BESIP, 1994. s. 59

- Některé činitele mohou být rizikové ve vztahu ke zneužívání alkoholu, ale mohou dítě zvýhodňovat, co se vzdělání týče, např. dostatek finančních prostředků nebo některé sociální dovednosti.
- Studijní výsledky nejsou jediným faktorem, který ovlivňuje úroveň vzdělanosti. Pití alkoholu u dospívajících se považuje za faktor, který snižuje aspiraci žáků dosáhnout vyššího vzdělání.⁵²

Osoby, které nadměrně konzumují alkohol, mohou trpět depresivní náladou, nervozitou, nespavostí. Z tělesných komplikací se jedná o žaludeční vředy, jaterní onemocnění, zanícení slinivky břišní, vysoký krevní tlak, srdeční choroby, impotenci. V důsledku užívání alkoholu dochází také často k nehodám a poraněním, závislí se mohou dostávat do konfliktů se zákonem, nebo mohou mít sociální problémy (potíže v manželství, ztráta zaměstnání, přátel). Při dlouhodobém nadužívání alkoholu dochází k poškození centrální nervové soustavy, které se projevuje poruchami paměti a úpadkem inteligence. Alkoholismus se většinou projeví až po několika letech zvyšující se konzumace, u mladistvých již po několika měsících.

6.3 Toxikomanie

Jedná se o další z problémů moderní doby. Toxikomanií, neboli drogovou závislostí, rozumíme stav chorobného lpění na opakovaném podávání euforizující látky. Euforie je navození příjemné nálady, duševní i tělesné pohody a pocit zvýšených fyzických i psychických schopností. Některé euforizující látky vyvolávají pocit blaženého klidu, jiné opojení, rozjařenost, halucinace a snění. Tyto látky se získávají buď z rostlin nebo chemickou syntézou. Člověk si na ně může vypěstovat návyk buď psychický nebo fyzický a stává se z něho toxikoman.

„Lidé se vždycky snažili najít možnost uniknout svým problémům, dosáhnout pocitu štěstí, pohody, síly a mimořádných schopností, fantastických

⁵² NEŠPOR, Karel. *Alkohol a paměť v dětství a dospívání*. Psychologie dnes, listopad 2011, roč. 17, č. 11. s. 37

zážitků a inspirace. Bylo pro ně lákavé získat něco takového hned a bez vynaložení námahy. Tuto možnost, event. alespoň její iluzi jim mohly poskytnout psychoaktivní látky. Mohly vyvolat žádoucí pocity, po určitou dobu je zbavit nejistoty, starostí a strachů, zlepšit jejich sebehodnocení, dosáhnout rychlého a snadného uspokojení. Přestože je obecně známo, že užívání psychoaktivních látek má nepříznivé důsledky, lidé se jich nikdy nedokázali zcela zříci.⁵³

Právě pocitem štěstí a pohody často zdůvodňuje většina toxikomanů svou závislost na psychoaktivních látkách. Tento pocit je ale pouze ten prvotní, který se dostavuje zejména v prvních měsících užívání drogy. V pokročilejším stavu užívání je ale pocit štěstí vystřídán pocitem strachu, viny a bezmoci, což by si každý, který s drogami začíná, měl uvědomit. V dnešní době je ale velmi těžké takové myšlenky prosazovat, jelikož v televizi, na internetu, či v novinách si lze každým dnem přečíst, který z českých umělců a známých osobností přiznal svou drogovou závislost. Mnozí lidé potom mají pocit, že právě drogy jim umožní například vyšší pracovní výkonnost, výdrž, či zesílí chuť něčeho dosáhnout a vydávají se takovou cestou.

„Všechny návykové látky mohou vyvolat závislost, tedy zbavit člověka svobody. Společným rizikem je předávkování. To může nastat u lidí, kteří nejsou na droze závislí. Předávkování např. nastává, jestliže je užita silnější droga, než dotyčný předpokládal. Otrava může nastat i příměsemi, které se do drogy dostaly při výrobě (např. fosfor nebo jód v pervitinu). Mladí lidé dlouhodoběji zneužívající návykové látky zaostávají za vrstevníky ve vzdělání, sociálních dovednostech a pracovních návycích.“⁵⁴

„Člověk většinou bere drogu proto, aby dosáhl čehosi příjemného. Může to být odstranění úzkosti, potlačení únavy, vylepšení nálady ve smyslu euforizace, zvýšení sebevědomí či prostě intenzivní stav veselí a smíchu. O

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 547

⁵⁴ NEŠPOR, Karel, PERNICOVÁ, Hana, CSÉMY, Ladislav. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. 1. vydání. Praha : Portál, 1999. s. 13

jakou kvalitu v tomto případě jde, není podstatné. Podstatné je to, že člověk se dostává z jakéhosi stavu „nula“ do stavu „plusového“.⁵⁵

„Drogové závislosti se během 20. století staly skutečnou hrozbou současné civilizace. Jednoznačný vývoj směrem ke stále účinnějším drogám ve spojení s klesající věkovou hranicí těch, kteří je zneužívají, a jejich plošné šíření jsou základní premisy této hrozby. Dalším, neméně závažným důsledkem je skutečnost, že výroba a distribuce drog jsou většinou v rukách organizovaného mezinárodního zločinu, který z těchto obrovských příjmů financuje své další aktivity. Není tajemstvím, že peníze za drogy jsou financovány mnohé teroristické organizace.

Další důvody málo viditelné a plíživé. Jde o poškozování zdraví velkých skupin obyvatelstva, a to jak tělesného, tak duševního, včetně potomků toxikomanů. O tyto lidi se musí následně společnost postarat. Zároveň jsou alkohol a drogy příčinami řady trestných činů, rozpadů rodin, „podepisují“ se na špatné výchově dětí, jejich brzkém útěku do prostředí predeliktivní subkultury.“⁵⁶

„Zneužívání psychoaktivních látek a závislost na těchto látkách představuje značnou zátěž pro jedince i společnost. Celosvětově platí, že téměř 9% všech onemocnění vzniká v důsledku zneužívání psychoaktivních látek. K tomu se dále váže celé široké spektrum dalších zdravotních a sociálních problémů včetně například drobné kriminality. Problematika zneužívání psychotropních látek je také globálním tématem politickým. Současná společnost v různých zemích světa hledá co nejefektivnější prostředky jak se s touto problematikou vypořádat a jakou míru legitimacy užívání a dostupnosti psychoaktivních látek přisoudit.“⁵⁷

„Drogy dělíme na:

- látky centrálně tlumivé – alkohol, barbituráty, trankvilizéry
- opiáty – opium a jeho deriváty – kodein, heroin, morfin, methadon

⁵⁵ PRESL, Jiří. *Drogová závislost*. 9. svazek. Praha : Maxdorf, 1994. s. 12

⁵⁶ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2009. s. 106

⁵⁷ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 87

- stimulantia – amfetaminy, fermetrazin, pervitin, kokain, nikotin, kofein
- halucinogeny – LSD, mezkalin
- konopí – marihuana, hašiš
- inhalanty (inhalační drogy, sniffing, drogy hloupých) – organická rozpouštědla a další chemikálie
- závislost na lécích patří mezi nejskrytější formy zneužívání drog.⁵⁸

Veřejnost většinou rozděluje drogy na drogy tvrdé a měkké. Pro lepší pochopení možných rizik daných drog by bylo možná lepší je rozdělovat jako třeba v Holandsku na skupinu s akceptovatelným (přijatelným) rizikem a s rizikem nepřijatelným.

„Marihuana je zařazována do skupiny drog označovaných jako drogy lehké nebo, jak bylo dříve uvedeno, do skupiny látek s takzvaným „akceptovatelným rizikem“. Díky svému rozšíření se tato droga stala v posledních letech jistým symbolem. Pro jedny představitelem „zla“ a společenskou hrozbou – pro druhé pak „zakázaným ovocem“ a předmětem boje za legalizaci a dekriminálnízaci.“⁵⁹

Právě marihuana je jedna z nejrozšířenějších „měkkých“ drog užívaných mezi mládeží. Pro ně je to právě to „zakázané ovoce“ s akceptovatelným rizikem. U některých jedinců je to hranice, za kterou už dál nechtějí jít, nebo si alespoň z počátku myslí, že nechtějí. Je chybou, že v současné době se přikládá marihuaně stejný význam jako cigaretám a také její užívání na veřejnosti již není tak dávno hlídané, jako bývalo. Jedinci, kteří marihuanu kouří často, tvrdí, že se buď o drogu nejedná vůbec, či že se na ni nedá vytvořit závislost. Marihuana je ale přivádí do pohodlnějších stavů, na které si velmi rychle každý, kdo marihuanu kouří, zvykne, a tudíž se samozřejmě stává závislým.

⁵⁸ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2009. s. 111

⁵⁹ PRESL, Jiří. *Drogová závislost*. 9. svazek. Praha : Maxdorf, 1994. s. 31

6.4 Gambling

Gambling se definuje jako porucha spočívající ve velmi často opakovaném hráčství, které zatlačí do pozadí problematiku sociální, materiální, rodinnou i pracovní.

„Patologické hráčství, gambling, je právem počítáno mezi závislosti, ačkoli má některá výrazná specifika. Na rozdíl od alkoholu a drog nedochází k přímému poškozování zdraví nějakou látkou, i když v případě psychiky jsou následky často podobné. Některé případy končí stejně tragicky jako jiné závislosti – sebevraždami. Spíše než primární následky závislosti (poškození zdraví apod.) se projevují následky sekundární. Jsou to psychické problémy jako strach, obava, úzkost, tíseň, dále strach z věřitelů, ztráta zaměstnání a často i rodiny, pocit bezvýchodnosti a někdy i začátek kriminální kariéry.“⁶⁰

„Patologické hráčství se týká her všeho druhu, nejde jen o hrací automaty. O patologickém hráčství je možné uvažovat tehdy, kdy se daný jedinec věnuje své hrací vášni minimálně dvakrát za rok a to v takové míře, že sobě i své rodině způsobuje vážné materiální a sociální problémy. Navíc v době, kdy nehraje, se intenzivně zabývá myšlenkami spojenými s hraním. Nemůže se pak plně soustředit na své hlavní životní úkoly a povinnosti (učení, práci, péči o děti aj.). v hraní jedinec pokračuje i přes značné problémy rodinné, materiální a sociální. Peníze na hraní je schopen si opatřovat lží, podvody i krádeží. Porucha začíná obvykle v období adolescence a rané dospělosti.“⁶¹

Už v období adolescence se mladiství setkávají s hazardem, a to ne pouze v podobě automatů, ale také v podobě velmi oblíbené hry mezi mladistvými, kterou je poker. V případě karetních hazardních her, jako je poker, ale stát zakročil včas, jelikož od letošního roku platí zákaz hraní karetních her o peníze na veřejnosti. Co se automatů, či velmi dostupné rulety

⁶⁰ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2009. s. 124

⁶¹ NÝVLTOVÁ, Václava. *Psychopatologie pro speciální pedagogy*. 2. vydání. Praha : UJAK, 2010. s. 182

týče, žádné omezení není v dohlednu, a tak se dá předpokládat stále se zvyšující závislost se snižujícím se věkem.

Vágnerová ve své knize uvádí: „Nutkání ke hře je spojeno s vnitřním napětím a dysforickým laděním, pocit tenze se sníží teprve tehdy, když gambler začne hrát. Při hře pociťuje příjemné vzrušení a uspokojení. Často platí, že čím větší hazard, tj. čím větší je riziko ztráty, nebo naopak čím vyšší je možná výhra, tím větší vzrušení prožívá. Po hře se často cítí špatně, má výčitky svědomí. Lituje toho, co udělal, avšak ani příště nedokáže nutkání odolat. Kdyby se pokusil přestat hrát, cítil by se velice nepříjemně, byl by neklidný, napjatý a podrážděný (tyto projevy lze chápat jako abstinenční symptomy). Po určité době mohou převládnout pocity beznaděje a deprese.“⁶²

„Lidé trpící touto poruchou mohou riskovat ztrátu svého zaměstnání, to, že se velmi zadluží, budou lhát nebo porušovat zákon, aby získali peníze nebo unikli placení dluhů. Postižení popisují intenzivní puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí. Toto zaujetí a puzení se často zvyšuje v období kdy je život stresující.“⁶³

„Hazard je zejména u českých chlapců značně rozšířený. Denně nebo téměř denně hazardně hraje 1,1% chlapců ve věku 16 let a dalších 1,3% hraje přibližně jednou týdně. Problémy s hazardem se ale objevují už v nižším věku (na základní škole). Rodiče by měli při zvládnání tohoto problému postupovat promyšleně a cílevědomě. Důležité je to, aby mysleli také na sebe a další členy rodiny, zejména na sourozence problémového dítěte. Pomáhá dobrá spolupráce rodičů i spolupráce a zájem v rámci širší rodiny. Jestliže nestačí svépomoc, je správné včas vyhledat odbornou pomoc. Spojencem rodičů je přirozený proces zrání a dospívání. I závažné problémy u dospívajících se dají často překvapivě dobře překonat. Mladistvý patologický hráč bývá většinou nezralý a neschopný

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 579

⁶³ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. s. 30

se o sebe sám postarat. Může sice pohrdat názory rodičů, ale většinou si nedokáže opatřit základní prostředky k životu. V tom je šance a síla rodičů.“⁶⁴

„Pro školu má závislost na hře dva nepříznivé důsledky.

- Jedním z nich je ztráta motivace ke školní práci, která doprovází všechny závislosti, a následné zhoršení prospěchu.
- Druhým je změna chování, která je důsledkem vzniku závislosti na hře: hráč ztrácí zábrany a mění se jeho hodnoty. Je zde zvýšená pravděpodobnost, že začne chodit za školu, protože ho hra zajímá víc než školní práce, případně začne krást, aby měl prostředky ke hře.

Závislost na hře vede k narušení mezilidských vztahů. Také v tomto případě ztrácí gambler důvěru rodinných příslušníků i dosavadních přátel, protože jim lže, podvádí je, půjčuje si od nich peníze, které nevrací, krade jejich věci atd. Děje se tak i tehdy, jestliže šlo o dobrý vztah. Potřeba hrát se stává větší hodnotou než citový vztah. Dochází k určitému emočnímu oploštění, ke ztrátě zájmu o blízké lidi, roste bezohlednost.⁶⁵

V době počítačů a internetu stále stoupá obliba sázení on-line jak ze strany sázkových kanceláří, tak i ze strany sázejících. Jedná se velmi pohodlný způsob sázení, kdy není potřeba nikam chodit a je možnost si vsadit na poslední chvíli či během zápasu. Velikým problémem tohoto způsobu sázení je, že nelze zajistit, aby se sázení neúčastnily osoby mladší osmnácti let. Právě tato mládež tohoto nedostatku využívá a bez problémů sázejí přes internet na kursově sázky, hrají poker a jiné hazardní hry bez vědomí rodičů a mohou si tak snadno vypěstovat patologickou závislost na hazardních hrách.

„Lze tedy shrnout, že patologické hráčství, ačkoliv není závislosti v pravém slova smyslu, má se závislostmi mnoho společných rysů.“⁶⁶

⁶⁴ NEŠPOR, Karel. *Hazardní hráčství u dětí*. Psychologie dnes, červen 2011, roč. 17, č. 6. s. 39

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2000. s. 104

⁶⁶ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. s. 32

7 KRIMINALITA MLÁDEŽE

Kriminalita je patologický jev, se kterým se můžeme setkat v každodenním životě a v posledních letech stále více narůstá. Nejen z novin se stále více dozvídáme, že nějaký mladistvý kradl, vraždil nebo znásilňoval. Kriminalita mládeže ve věku 15-18 let patří zvláště v posledních letech k závažnému společenskému problému. V tomto období dospívání, které je považováno za kritické, se formují hlavní rysy osobnosti.

„Kriminalitu (z lat. kriminalis = zločinný; crimen = zločin) můžeme definovat jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní.

Delikvence (z lat. delinquere = provinit se) je z hlediska společensky nepřijatelného chování širším pojmem. Jedná se o chování, které se týká nejen kriminality. Zahrnuje také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Patří sem například přestupky, dále trestná činnost osob ve věku mladším než 15 let, kdy nelze trest z důvodu věku uložit. Velmi často bývá delikvence používána v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným chováním dětí a mládeže. V případě mladistvých se také užívá pojem juvenilní delikvence.“⁶⁷

„Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je dáno stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti. Mládež páchá trestnou činnost častěji se spolupachateli a ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páchána živelně pod vlivem momentální situace (převládá emotivní motivace oproti rozumové). Impulsem pro trestnou činnost je v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Trestná činnost se vyznačuje neúměrnou

⁶⁷ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 156

tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení.

Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti souvisejí se somatickými znaky pachatele, např. vyšší rychlostí pohybu, mrštností, obratností, menší postavou a nižší váhou. Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých. Mladí pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, motocykly, videa, televizory, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.). Věci získané z trestné činnosti bývají rozdělovány ve skupině. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí společně. Při dělení je patrná hierarchie a podíl na spáchané trestné činnosti.⁶⁸

Právě parta hraje velmi důležitou roli, co se trestné činnosti v mladistvém věku týče. Mnohdy by samotného jedince nenapadlo trestný čin spáchat, ale pod nátlakem kamarádů se velmi rychle mění jeho chování. Za účelem zalíbit se, nebo získat si určité postavení v partě, je jedinec schopen odcizit v podstatě cokoli, co je úměrné jeho schopnostem. Druhým důvodem páchaní trestné činnosti u mladistvých může být samozřejmě i chtíč získat jiné a většinou dražší věci, které ostatní mají, kdežto jedinec je od svých rodičů nedostal nebo dostat nemůže.

„Významným sociálním faktorem, ve kterém si jedinec utváří vzorce chování, je bezesporu rodina. K nejvýznamnějším aspektům souvisejícím s vyšší pravděpodobností budoucího negativního vývoje jedince patří z hlediska orientační rodiny:

- Otázka anomální osobnosti rodičů. Jedná se o různorodé příčiny, které vedou k tomu, že rodiče nejsou schopni vychovávat a pečovat o své potomky. V případě kriminality a delikvence jsou významné případy, kdy se rodiče sami dopouštěli či dopouštějí asociálních a antisociálních forem chování (závislost na alkoholu a drogách, trestná činnost apod.).
- Otázka, zda a jak rodina plní své funkce. Pokud rodina z tohoto hlediska selhává a je dysfunkční, nebo dokonce až afunkční, má to pro vývoj dětí velmi často negativní důsledky. Významné jsou všechny funkce rodiny.

⁶⁸ ICM IDM MŠMT. *Kriminalita a delikvence - Charakteristika*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27]

K rozvoji delikvence často dochází u jedinců, kdy nebyla naplňována funkce psychická (emocionální). Jedná se o problém zejména psychické deprivace, respektive subdeprivace.

- V anamnézách delikventních jedinců a pachatelů kriminálních činů často vyvstává otázka úplnosti rodiny. Rozdíly lze pozorovat na škále od úplné rodiny, neúplné rodiny (chybějícího rodiče), náhradních rodičů (chybějících rodičů) až po ústavní výchovu. Zkušenost z ústavní výchovou se snoubí s deprivací ústavními pobyty.
- Dále je to problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN – Child Abuse and Neglect)

Výčet všech různorodých jevů, které mohou mít souvislost s negativním vývojem jedince, není pochopitelně možný. Společným jmenovatelem je nevhodný výchovný vliv a vztahy v rodině. Výše uvedené problémy lze však dle naší zkušenosti pozorovat u kriminálních osob velmi často.⁶⁹

O krádeži můžeme hovořit tehdy, až když je dítě schopno pochopit pojem vlastnictví, zda je „ta“ věc moje nebo cizí a mohu si ji vzít či nikoli. Podstatný je způsob krádeže. Příležitostné a neplánované krádeže bývají aktuální potřeby chtít si přivlastnit nějakou věc, což bývá zejména u mladších dětí. Naopak plánované a připravované krádeže starších dětí jsou samozřejmě mnohem závažnější. Mnohdy se takového jednání dopouští celá skupina dětí a čím je jejich věk nižší, tím je i nepříznivější prognóza. Motivaci ke krádeži můžeme rozdělit na dva typy. Buď dítě krade pro druhé, aby se ukázalo, čeho je schopno dosáhnout a tím si vylepšit pozici v partě, nebo krade pro sebe a chce získat něco, čeho by za normálních okolností nedosáhlo.

7.1 Vrstevnické party

Děti tráví čím dál více času v kolektivních zařízeních jako je škola, zájmové kroužky, ale i v partách, např. v místě bydliště. Tyto skupiny jsou mnohem větší než rodina a vliv učitelů nebo vychovatelů na děti je v nich

⁶⁹ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 159

výrazně menší než v rodině. Díky tomu se dítě dostává dříve a na delší dobu do intenzivní interakce s vrstevníky. Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování. Ale i pro dítě vychované funkční rodinou představuje každá vrstevnická skupina více nebo méně stresující nárok, a to jak v této partě obstát. Děti jsou v dospívání více ovlivňovány svými vrstevníky a kamarády mají větší vliv na chování a postoje dítěte než jejich rodiče.

Pro děti je v období dospívání důležité být středem pozornosti svých vrstevníků. Svou příslušnost k určité partě se snaží dávat najevo zejména změnou zevnějšku, např. účesem, oděvem nebo zvláštním jazykem, který používají. Aby dítě do určité party zapadlo, je ochotné udělat mnoho. Čím dál častěji se v dnešní době setkáváme s tím, že jsou mladiství agresivní, někteří šikaují své okolí, projevují se jako vandalové, hrají hazardní hry, kradou, požívají alkohol a drogy.

„U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party velký vliv a také ho využívá. Vstupním rituálem do již ustanovené delikventní skupiny je v některých západních zemích dokonce spáchání nějakého závažného trestného činu; tím adept překročí hranici běžných tabu a může být v případě potřeby vůdcem skupiny či ostatními členy party vydírán hrozbou, že jeho čin bude anonymně oznámen policii. Hrozba ztráty postavení ve vrstevnické skupině je tak posilována hrozbou prozrazení a případných sankcí. Delikventní party u nás skoro vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají z jedné instituce, méně často se rekrutují z mládeže bydlící na jednom sídlišti, resp. v jedné čtvrti, jak tomu je častěji v západních zemích. Tyto skupiny se buď úplně vymknou běžným mechanismům sociální kontroly (přestanou chodit do učení, do školy, do práce), vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se

vysoce autonomně, anebo, což je méně časté, se kontrole vymknou jen v době svého volna.⁷⁰

7.2 Vandalismus

Vandalismus je úmyslné poškozování cizího majetku. V praxi jde například o ničení vysázené zeleně, poškozování zastávek, dopravních značek, dětských hřišť, kontejnerů na odpadky apod.. Tato zařízení mají sloužit všem, a přesto se vždy najdou lidé, kteří z nepochopitelných důvodů tato zařízení úmyslně poškozují nebo ničí. Na první pohled by se mohlo zdát, že škody nebývají vysoké, ale pokud je tímto problémem postiženo každé větší město nebo vesnice, tak v souhrnu pak škody dosahují vysokých částek.

„Hlavním rozlišovacím znakem vandalismu jako kategorie chování jednotlivce či skupin, je nesmyslnost ničení hodnot materiální i duchovní kultury a civilizačních vymožeností. Konkrétní projevy vandalismu, které jsou pro běžného občana nepřijemnější než svědivka, nás obklopují prakticky všude, ať již v primitivní formě zničených laviček, telefonních automatů, počmáraných zdí apod., nebo v nejsofistikovanější formě počítačových virů. Je však nutno odhlédnout od jevových forem vandalismu a tázat se po motivaci vandalských činů.

Připustíme-li, že každé lidské chování je motivováno, třeba i podvědomě, musí mít i vandalské chování motivační pozadí. Zde by měl být ukryt i klíč k pochopení jevu, k jeho uchopení a k odlišení vandalismu od jevově podobných, nebo dokonce shodných projevů chování jedinců či skupin.

Vandalismus může nabýt formy závažné trestné činnosti, ale to, zda je naplněna skutková podstata určitého paragrafu trestního zákoníku, nebo se jedná jen o přešůpek, to opět není pro etiologii vandalismu podstatné. Rozbití

⁷⁰ MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2.vydání. Praha : Portál, 2003. s. 83

okna i zapálení rekreační chaty je z motivačního hlediska v podstatě totéž vandalské chování.“⁷¹

Motivy hrají velmi důležitou roli. Nejčastějším motivem u mladistvých ale opět bývá jistý chtíč stát se zajímavým či nějak ceněným a právě i kvůli nízkému věku si pachatel mnohdy neuvědomuje veškeré následky. V danou chvíli je mu jedno, zda hodí kámen do jedné z výloh, či kopne do popelnice na ulici, převažuje totiž pocit důležitosti a chtíče se předvést. Vandalismus bývá často spojen s alkoholem a s jinými návykovými látkami, které tak zvyšují neuvědomování si takového chování.

„Vandalismus se velmi vzácně vyskytuje u dospělých jedinců, někdy je výsledkem řádění davu. Jde o jev typický především u adolescentů – chlapců a výrazně se na něm podílejí party. Dívky se na akcích vandalů aktivně podílejí zcela výjimečně. Někdy může být vandalismus projevem náboženských či jiných fanatiků, často trpících psychózou či závažnější formou psychopatie.“⁷²

Příkladem davového vandalismu jsou fotbalové zápasy. Denně se z televizních zpráv můžeme dozvědět o hromadném ničení fotbalových stadionů a dalších sportovních zařízení, které bývají velmi častým objektem vandalů. Problémem zde nebývá ani tak nedostatečná ochranka, ale samotná síla davu. Páchá-li takovouto činnost několik desítek až stovek lidí najednou, samotný jedinec pak dostává pocit jakési ochrany a nabývá dojmu, že v takovém množství lidí se mu nemůže nic stát, nemůže být potrestán a co je ještě horší, jeho chování mu přijde zcela normální. Dobrým pomocníkem při odhalování vandalismu jsou kamerové systémy ve městech. Působí jako preventivní opatření, ale i jako důkazní materiál při usvědčování vandalů. Je ale nutné říci, že kamerových systémů není stále dost a také jejich umístění není vždy na těch nejvhodnějších místech.

⁷¹ DEKOJ, Stanislav. *Kde pramení vandalismus*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27]

⁷² SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2009. s. 83

8 VÝCHOVA V RODINĚ

„Rodina stále zůstává jako primární sociální skupina v procesu socializace dítěte a přes všechny vzrůstající vlivy dalších činitelů (především médií) je faktorem, který se zásadně podílí na formování osobnosti mladého člověka. Jde především o období raného dětství, kdy kvalitní působení rodiny nemůže prakticky nahradit žádná jiná instituce. Rodinné prostředí je ideálním místem pro stimulaci příznivého rozvoje dětí, zázemím, v němž trvale prožívají pocity solidarity, přátelství, sympatie, lásky, bezpečí, jedním slovem – domovem.“⁷³

„Rodina je považována za nejdůležitější sociální skupinu, ve které člověk žije. V rodině dochází k uspokojování jeho fyzických, psychických a sociálních potřeb. Rodina poskytuje zázemí potřebné ke společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců chování, které může získat v jiném prostředí. Každá rodina je zdrojem specifického systému hodnot a jejich preference a ty ovlivňují chování členů rodiny v interakci se společenským okolím. Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích společenských rolí a identity obecně.

V některých případech se rodina může stát sama o sobě zátěží. Může se tak stát i zdrojem vzniku a rozvoje různých psychických problémů a následných sociálně patologických jevů. Může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a fungování všech jejích členů, zejména ale dětí. Jevů, které mohou negativně působit je celá řada.“⁷⁴

Velmi často se předpokládá, že psychické problémy se rozvinou u jedince, který pochází ze sociálně slabší rodiny. To, že dítě ale nemá tak drahé hračky, oblečení a ostatní věci denní potřeby, nemusí vždy nutně vést k psychickým problémům dítěte. Nejdůležitější jsou totiž vztahy a citová pouta, která rodinu spojují a právě v sociálně slabších rodinách bývají mnohdy tato pouta silnější, než v rodinách běžných, či velmi dobře zajištěných.

⁷³ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci. 2007. s. 124

⁷⁴ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. s. 140

V takových rodinách na sebe členové rodiny nemají čas, často se míjí a citová pouta a často i obyčejná slova se snaží si vynahradiť prostřednictvím materiálních hodnot, což může vést k narušení jedince.

„Rodina dítěti poskytuje podněty určité kvality a určitým způsobem je rozvíjí. Velmi důležitou složkou této zkušenosti je jeho hodnocení. Je důležité, zda rodiče dítě posuzují převážně pozitivně nebo negativně. I tímto způsobem spoluurčuje rodina jeho budoucí směřování a případné potíže.

Rodina by dítěti měla poskytnout pocit jistoty a bezpečí. Emoční jistota je důležitá i pro rozvoj sebepojetí. Jedinec, který si zkušenosti potvrdil vlastní význam pro jiného člověka, získá i dostatečnou sebeúctu. Všichni rodiče se ke svým dětem nechovají přijatelným způsobem, nedovedou to nebo k tomu nejsou dostatečně motivováni. V krajním případě mohou narušit jeho psychický vývoj.“⁷⁵

„Výchovnými styly se u nás nejvíce zabývá profesor Jan Čáp. Rozlišuje tři základní typy výchovného přístupu k dítěti.

1. Autokratický (autoritativní či dominantní), kdy vychovatel sám nejlépe ví, co dítě potřebuje. Hodně rozkazuje, hrozí a trestá, na přání dítěte se moc neohlíží, jeho iniciativu nesnáší a samostatnost nepřipouští.

2. Liberální, vyznačující se slabým vedením a řízením. Vychovatel se o výchovu dítěte moc nestará, vede je málo nebo vůbec ne, neklade nějaké zřetelné požadavky a pokud nějaké vysloví, obvykle jejich plnění stejně nekontroluje.

3. Sociálně integrační (demokratický), kdy vychovatel má celkem jasno o cílech svého výchovného působení, avšak dává méně příkazů a více podporuje iniciativu dítěte, působí spíše příkladem než tresty a zákazy. Předkládá návrhy, je schopen dát dětem vybrat mezi několika možnostmi, je přístupný diskusi a má pochopení pro individualitu.

Uvedené tři typy jsou ovšem jen schémata, která naznačují krajnosti. Ve skutečnosti se s nimi setkáváme v méně vyhraněných podobách a v různých kombinacích. Vychovatelsky nejlákavější je zřejmě onen třetí typ, tj.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2000. s. 46

demokratický. Současně je však jasné, že jeho principy jsou obtížně splnitelné. Ani ten se totiž v praxi neobejde bez příkazů, napomenutí a trestů. Jde jen o to, aby nesklouzl v beztvary výchovný liberalismus, nebo aby v něm nepřevládly rysy dominance.

Z praxe můžeme ještě dodat, že autoritativní vedení nabízí dětem oporu a jistotu. Vždycky je tu někdo, kdo ví, co a jak se má dělat. Hlavně děti zvýšeně úzkostné nabídku poměrně bez odporu a rády přijímají. Nebezpečí je ovšem v tom, že na jedné straně zbavuje děti vlastní iniciativy a vede je k pasivitě, na druhé straně může končit v útlaku a vede děti ke vzpouře a zjevné či skryté agresivitě.

Slabé vedení vzbuzuje v dětech nejvíce nejistoty. Děti samy v našich dotaznicích charakterizují tento styl jako „nedůslednost“ a dívají se na něj s určitým despektem.

Ale ani vedení tzv. demokratické, jež sice nejvíce podněcuje vlastní iniciativu a učí děti rozhodovat se, volit a přebírat odpovědnost, není bez nebezpečí. Demokratického přístupu se dá totiž jednak sobecky zneužít ve vlastní prospěch na úkor druhých, jednak - a to opět především u dětí zvýšeně úzkostných - může vést k nejistotě a následkem toho k nejrůznějším obranám proti tomuto tísnivému životnímu pocitu. Pro něco se rozhodovat a vybírat z různých možností znamená zpravidla i něčeho se vzdát, něco ztratit, což pro nevyspělou dětskou osobnost může znamenat psychickou zátěž mnohdy až neúnosnou.⁷⁶

„Rizikovým faktorem pro dítě je nepochybně i *nepřítomnost rodičovské postavy v rodině*. V rodině delikventně se chovajících mladých lidí chybí nejčastěji otec, a to vinou rozvodu nebo kvůli tomu, že s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Chlapec pak postrádá vzor, s nímž by se mohl identifikovat, děvče postrádá model mužského chování, děti obojího pohlaví postrádají druhý (specifický) zdroj opory a druhou (specifickou) autoritu. Také matka dětí je více zatížena nároky výchovy než matka, která děti vychovává společně s manželem. Přítomnost nevlastního otce v rodině může být pro děti komplikací i přínosem.

⁷⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Výchovný styl jako stín vlastního dětství*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27]

Rodič, který se chová delikventně, nadměrně pije, bere drogy, je často nezaměstnaný nebo má podobné projevy „ *sociální nepřizpůsobivosti*“ také zvyšuje pravděpodobnost, že dítě bude během dospívání přestupovat meze zákona.⁷⁷

Pátrá-li se, již po spáchání určitého trestného činu, či po překročení zákona mladistvím, o informacích, co se jeho rodiny týče, velmi často se setkáváme právě s tím, že dítě pochází z rodiny neúplné, či nějakým způsobem narušené. Chybí-li v rodině otec a je-li nahrazen otcem nevlastním, nemá mnohdy tak velkou autoritu, protože dítě nabývá dojmu, že to není ten skutečný otec, který má právo ho za něco potrestat. Nacházíme ale i případy, kde je opak pravdou a nevlastní otec je schopen zajít ve výchově dítěte, co se přísnosti týče, velmi daleko. Právě matky mají klíčovou roli ve výběru svého nového partnera. Fakt, že jsou po dlouhou dobu samy, cítí se osaměle a chtějí pro své dítě otce nového, by ale neměl převažovat nad racionálním uvažováním a měly by tak být ve výběru nového partnera velice opatrné.

⁷⁷ MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2.vydání. Praha : Portál, 2003. s. 45

9 ÚLOHA ŠKOLY VE VÝCHOVĚ DÍTĚTE

Škola má v životě dětí, ale i v životě celé rodiny, významnou roli. Mohlo by se říci, že její význam ve výchově dítěte je čím dál větší, čím méně mají rodiče na své děti čas.

„Rodina nás nikdy plně nepřipraví na život ve skupině, do které přichází každý s trochu jiným hodnotovým systémem, osobní zkušeností a odlišnými pravidly. Toto je zcela jistě velkou výchovnou doménou školy. A není to úkol nikterak jednoduchý. Sladění různých rodinných zkušeností, pravidel a hodnot je možné pouze tehdy, pokud budeme společně tvořit pravidla ve třídě a ukazovat, jak spolu budeme vycházet.“⁷⁸

„Potřeba dosáhnout dobrého výkonu a být úspěšný je bezesporu významná. Pro mnohé autory je dokonce tou nejdůležitější, určující další rozvoj jedince, přinejmenším v určité vývojové fázi. Erikson (1963, 1964) nazval období školního věku fází píle a snaživosti, to znamená dobou, v níž dominuje právě potřeba dobrého výkonu a jeho potvrzení pozitivním oceněním. V této době dokazuje dítě svou vlastní hodnotu především tím, co dokáže. Úspěch posiluje jeho sebedůvěru a tímto způsobem uspokojuje i potřebu seberealizace. Jestliže se to dítěti nepodaří, zvyšuje se riziko vzniku pocitu méněcennosti a nejistoty, které mohou být více či méně generalizované. Takové dítě nesplnilo základní vývojový úkol školního věku a proto mnohdy i v pozdějším věku hledá náhradní způsob, jak by potvrdilo své kvality.“⁷⁹

Ve školním věku je dítě v období vývoje jak fyzického tak psychického, a proto jsou pro něj jeho výsledky v učení i dalších aktivitách velmi důležité. Snaží se být úspěšným jedincem a plnit své úkoly. Za splněním práce často očekává zaslouženou pochvalu, která mnohdy ale ze strany rodičů chybí. Pokud rodiče nedocení schopnosti svého dítěte, nebo je berou jako samozřejmost, může dojít k úpadku snahy dítěte, zapamatuje si toto chování rodičů do pozdějšího věku, a to se může projevit různými způsoby.

⁷⁸ ČÁP, David. *Šikana: mýty a realita*. Řízení školy, září 2011, roč. 8, č. 9. s.29

⁷⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2000. s. 21

„Rodina spoluurčuje postoj ke škole a hodnotu školního úspěchu mnohem dříve než dítě přichází do školy. Její sociokulturní začlenění, úroveň vzdělanosti i hodnotový systém ovlivní nějakým způsobem očekávání, která se budou k roli žáka vztahovat. Jestliže je pro rodinu typický negativní postoj ke škole a nízká hodnota vzdělání jako takového, může dojít až ke konfliktu mezi hodnotovým systémem rodiny a školy. Ztotožnění s postojem rodiny pak vede k horším výsledkům ve škole jako následku změny motivace a zřejmě i pohodlnějšímu způsobu řešení, jestliže je rodinou akceptován. postoj ke škole i ke školní úspěšnosti je dán hodnotovým systémem rodiny a posléze i dítěte, ze kterého jasně vyplývá smysl takového jednání.“⁸⁰

„Když se zamyslíme nad současným školským systémem, zjistíme, že situace školou povinného dítěte není právě lehká. Každý žák je denně přezkušován, hodnocen, porovnáván se spolužáky. Výsledek jeho práce je průběžně zaznamenáván do žákovské knížky. Tu pak předkládá doma rodičům. Reakce mnohých rodičů na sebemenší neúspěch syna či dcery přitom nebývá právě nejpovzbudivější. K pocitu neúspěchu se pak u dítěte přidává strach z potrestání rodiči. Tresty, které někteří rodiče používají při školním neúspěchu dítěte, hraničí někdy s týráním, nebo tento pojem přímo naplňují. Děti bývají za neúspěch bity, mají domácí vězení, musí se řadu hodin učit, jsou jim zakazovány oblíbené činnosti.“⁸¹

Trestání dítěte za školní výsledky je velmi velkým problémem. Mnoho rodičů přistupuje k nesmyslným trestům, zákazům a často i k výhrůzkám, s přesvědčením, že své dítě takto přinutí k lepším studijním výsledkům. Opak je často pravdou. Dítě, které se má poté připravovat na další den, není schopno nové informace vstřebat, jelikož již má plnou hlavu obav, co se stane zítra, když daný úkol zase pokazí, či nezvládne tak, jak by si rodiče představovali. Samotní rodiče by si měli uvědomit, že zakazováním koníčků a dalších činností nevyřeší nic a přistupovat k výchově dítěte v tomto směru shovívavě. Problémem může být také to, že někteří rodiče požadují po svých dětech

⁸⁰ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 129

⁸¹ GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana, KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Vyšehrad spol. s r.o., 2000. s. 31

takové výsledky, kterých sami nedosáhli a také to, že za špatný výsledek přijde pokárání, ale za vynikající výsledek pochvala nepřijde.

„Problematické chování žáků ve školách představuje reálnou překážku naplňování poslání školy. Učitelé by se s výchovnými problémy vypořádali lépe, kdyby nebyli pod tlakem vzdělávacích výsledků a povinnosti naučit látku všechny žáky. Kdyby měli vhodnější podmínky pro práci a současně efektivnější pomoc spolupracujících institucí – tedy rodiny, poradenských služeb, orgánů sociálně právní ochrany dětí, zřizovatelů a dalších. Ministr školství přišel v roce 2010 s myšlenkou podpořit slušné chování ve školách prostřednictvím smluv školy s rodiči. Rozpracováním tohoto návrhu byla pověřena pracovní skupina sestavená z pracovníků ministerstva a dalších odborníků.“⁸²

„Základní úrovní poradenského systému jsou výchovní poradci, což jsou učitelé se speciálním postgraduálním vzděláním. Funkci výchovného poradce vykonávají na škole, na které rovněž učí, což představuje výhodu v tom, že jsou ve škole stále přítomni a dobře ji znají, takže mohou zachytit řadu problémů již v zárodku. Nevýhodou je to, že v současnosti nemají výchovní poradci dostatek prostoru pro poradenskou práci (pouze o několik hodin kratší úvazek), takže přes kvalitní odbornou přípravu často nemohou působit dostatečně účinně. Výchovní poradci jsou spojovacím článkem mezi školou (učiteli, žáky, rodiči) a dalšími poradenskými zařízeními.

Na některých školách již působí školní psychologové a speciální pedagogové. Závisí to jednak na potřebách školy – např. speciálního pedagoga má každá specializovaná škola pro handicapované děti, ale rovněž i běžné školy s velkým počtem integrovaných dětí. Školní psycholog většinou působí jak na specializovaných školách tak na školách s velkým počtem problémových dětí. Přítomnost těchto odborníků však rovněž závisí na finančních možnostech školy žáka.“⁸³

⁸² MERTIN, Václav. *Jak zabránit problémovému chování žáků, posílit autoritu učitelů, podpořit výchovné snažení rodičů?* Děti a my, listopad 2011, roč. 41, č. 10. s.40

⁸³ MOUSSOVÁ, Hadj Zuzana. *Úvod do speciálního poradenství*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2002. s. 26

„Školní psycholog přispívá k utváření pozitivního klimatu na škole v mnoha směrech. Ukazuje se, že úspěšnost poradenství ve škole je závislá na spolupráci odborníků a připravenosti učitelů na možné výchovné problémy a krizové situace. Psychologové ve školách směřují učitele k vlastnímu předávání informací o žákovi, sami poskytují operativní poradenskou podporu s možností intervencí do již nastalých problémů, jejich práce má tak významně preventivní charakter. V této souvislosti se otvírá potřeba postupného zavádění psychologické a speciálně pedagogické služby škole, která nutně souvisí s potřebou efektivně řešit mezigenerační transmissi. Ta se ve společnostech moderního typu odehrává především prostřednictvím školy a souvisí s ní i nutnost řešení takových problémů, jako je vysoké procento školní neúspěšnosti žáků, potíže žáků jakkoliv handicapovaných a problémy spojené s výskytem sociálně nežádoucích jevů, zejména agresivity.“⁸⁴

K tomu, aby funkce školního psychologa byla účinná je ale nutné si uvědomit, že dítě musí mít nejen v něho, ale i v ostatní pedagogy důvěru. Mnohdy se stávají jedinými osobami, na které se může obrátit a svěřit se se svými problémy, když rodina neplní svou funkci. Důležitým předpokladem je tak vzájemná spolupráce pedagogů a školního psychologa, která bohužel na mnoha školách velmi vážně. Pedagog se mnohdy nestará o prožívání svých žáků, bere svou práci jako úkol je naučit jistému učivu a ostatní věci jsou mu cizí. Školní psycholog se ale na dítě dokáže dívat jako na vlastní, vžít se do jeho pocitů a problémů a v žádném případě ho neodsuzuje za jeho ne vždy správné chování, tak jak to dělají pedagogové, ale naopak pátrá po příčinách takového chování. Práce školních psychologů by měla být více oceňována a rozhodně by neměla na žádné škole chybět. Důležitou věcí je, aby děti měly takové vědomosti, jaké mají mít. To, aby se ale cítily dobře není o nic méně podstatné.

⁸⁴ ZAPLETALOVÁ, Jana. *Může školní psycholog ovlivnit klima ne škole?* Psychologie dnes, duben 2011, roč. 17, č. 4. s. 36

9.1 Záškoláctví

„Obecným znakem záškoláctví, útěků a toulání je tendence odněkud utíkat, útěk lze interpretovat jako jednu z variant obecného, únikového jednání. Dítě řeší svůj problém útekem z prostředí, které je ohrožuje nebo je pro ně jinak nepřijatelné. (Jde o útky ze školy, z domova, z ústavního zařízení apod.) Pokud dítě utíká z domova je to signálem, že rodina nefunguje jako zdroj jistoty a bezpečí, a ve své funkci nějakým způsobem selhává. Dítě utíká, protože není schopné zvládnout situaci vhodnějším, adaptačně zralejším způsobem. Dost často proto, že k tomu nemá potřebné kompetence, problém je příliš velký, než aby jej mohlo zvládnout dítě.“⁸⁵

„Záškoláctví a případný odpor ke škole – bývá spojováno se strachem z negativního hodnocení jeho školní práce. Příčiny je třeba hledat ve škole a v rodině, ale i v osobnosti dítěte (např. vyšší selhávání v jakékoliv zátěžové – pro jiné běžné – situaci). Počátkem záškoláctví bývá impulzivní jednání, které vyvolává nutnost dělat další přestupky (lhát, podvádět, utíkat) – vždy jde o signál nevyřešeného problému (z pohledu dítěte). Záškoláctví může mít (obyčejně u starších dětí) charakter plánu a jeho realizace, může být uskutečňováno i individuálně i ve skupině (zde vliv party, přitažlivost příslušnosti, pokyn vůdce party). Může být i výrazem neochoty či neschopnosti akceptovat povinnosti – ve třídě může záškoláctví působit i jako sociální model, který děti napodobují (není-li správně řešeno, není-li „izolován“ iniciátor). Je-li posuzováno a analyzováno záškoláctví, pak je potřeba vzít v úvahu i možný odlišný socializační vývoj jedince. Obecně lze uvést, že čím je záškoláctví častější a plánovanější a čím dříve se projeví, tím je jeho eliminace těžší, tím méně je příznivá prognóza nápravy. Škola a rodina zde sehrávají kardinální roli.“⁸⁶

„Strach ze školy nemají jen neúspěšné děti. Obavy ze selhání mohou mít vzácněji i děti s dobrým prospěchem, které se bojí ztráty své pozice. Děje

⁸⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. s. 793

⁸⁶ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. 1. vydání. Praha : UJAK, 2010. s. 22

se tak zejména tehdy, jestliže těchto známek dosahují obtížně, s velkým úsilím. V tomto případě jde o očekávání problémů, které sice ještě nenastaly, ale nelze je vyloučit. I v tomto případě mají značný vliv požadavky a očekávání rodičů. Strach ze školy nemusí na prospěchu vůbec záviset, může jej vyvolat i nepříznivé sociální klima a narušené vztahy ve třídě.“⁸⁷

Výše zmíněné narušení vztahů ve třídě se čím dál tím častěji stává příčinou záškoláctví. Necítí-li se dítě mezi svými spolužáky dobře, hledá cestu, kterou by se takovým nepříjemným situacím vyhnulo a vzhledem ke svému věku ho možnost řešení problému ani nenapadá a samozřejmě volí možnost jednodušší, nechodit do školy vůbec. I zde je důležitá činnost pedagogů, školního psychologa, ale i rodičů, kteří se musí snažit pátrat po příčině toho, proč dítě do školy nechodí a ne rovnou přistupovat ke kárným nařízením, jak tomu v mnoha případech je.

⁸⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2000. s. 32

10 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Největší zodpovědnost za výchovu dítěte mají jeho rodiče a dalším výchovným prvkem v životě dítěte je škola. V oblasti prevence nelze spoléhat jen na odborníky z řad pedagogických pracovníků jako je například výchovný poradce či školní metodik prevence, ale i ostatní pedagogové by se měli v rámci svých některých vyučovacích hodin věnovat tématům z této oblasti.

„Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření. Cílem působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům, schopné dělat samostatná (a pokud možno správná) rozhodnutí, dítě s přiměřenými sociálně psychologickými dovednostmi, schopné řešit, případně schopné nalézt pomoc pro řešení problémů, dítě s vyhraněným negativním vztahem k návykovým látkám a podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek.

Prevence předpokládá řadu spolupracujících složek (rodiny, školy a školská zařízení, oblasti sociálně právní ochrany dětí, zdravotnická zařízení, místní samosprávy, nestátní neziskové organizace, poradenské instituce, duchovní sdružení, policie, kulturní střediska, zájmové organizace, podnikatelské subjekty apod.). Školy a školská zařízení musí usilovat o integraci primárně preventivních aktivit, které samy poskytují, se službami specializovaných zařízení, zejména pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center, středisek výchovné péče a informačních a poradenských středisek úřadů práce. V mediální oblasti je však absence systémového působení ve smyslu výchovy a vzdělávání k pozitivnímu a zdravému životnímu stylu.“⁸⁸

⁸⁸ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 90

Důležitou součástí preventivních aktivit jsou výchovné preventivní programy na školách a ve školských zařízeních, na kterých spolupracují odborníci ze školství, zdravotnictví, policie, probační a mediační služby apod.

Oficiální stanovisko k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních najdeme v Metodickém pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z října 2007 (viz příloha A).

10.1 Školní metodik prevence

Dnes již na některých školách působí vedle výchovného poradce a školního psychologa i školní metodik prevence, který je žákům a rodičům k dispozici pro řešení soukromých i školních problémů.

„Školní metodik prevence

a) Provádí metodickou a koordinační činnost na škole v oblastech:

- koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy;
- koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů;
- metodické vedení pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování u žáků, preventivní práce s třídními kolektivy apod.);
- koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů;
- koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti;
- koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů,

s metodikem preventivních aktivit v Poradnách a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými a dalšími institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů;

- kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případech akutního výskytu sociálně patologických jevů;
- shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů;
- vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, a dále doložit navržená a realizovaná opatření;

b) Provádí informační činnost v oblastech:

- zjišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkem školy;
- prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností;
- vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, Poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci z dalších zařízení);

c) Vykovává také poradenskou činnost v oblastech:

- vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování, poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli);

- spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole;
příprava podmínek pro integraci žáků se speciálními poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.⁸⁹

Tak jako školní psycholog, tak i školní metodik prevence podporuje svojí činností zdravý životní styl žáků. Každý člověk se někdy v životě ocitl v situaci, ve které nevěděl, jakým způsobem ji řešit. Dospělý člověk si v takovýchto situacích poradí snáz než dítě či mladiství vzhledem ke své psychické vyspělosti, a právě proto je tu pro ně školní metodik prevence. Osoba, která se zajímá nejen o samotný problém dítěte, ale také o jeho podstatu a příčinu. Společně se pak snaží získat vzájemnou důvěru a vyhledat to nejlepší řešení samotného problému.

⁸⁹ OPEKAROVÁ, Olga. Kapitoly z výchovného poradenství. 2. vydání. Praha : UJAK, 2010. s. 38

PRAKTICKÁ ČÁST

11 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem praktické části bylo pomocí dotazníků a ankety zjistit rozšíření projevů patologického chování u žáků 2. stupně základní školy.

11.1 Stanovení hypotéz

H1 – Lze předpokládat, že chlapci na 2. stupni základní školy budou mít s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací větší zkušenost než dívky.

H2 – Lze se domnívat, že dívky ve věku 12 – 15 let mají větší sklony řešit své osobní problémy záměrným sebepoškozováním než chlapci.

H3 – Lze předpokládat, že sociálně patologických projevů chování se více dopouštějí žáci z nefunkční nebo neúplné rodiny.

11.2 Použité metody

Při průzkumu dané problematiky byl použit dotazník pro žáky 6.-9. ročníků základní školy (příloha B), dotazník pro třídní učitele 2. stupně (příloha C), oba se skládaly z uzavřených otázek. Další použitou metodou byla anketa (příloha D). Jako doplňující metoda byly použity kazuistiky. Hlavním důvodem pro použití těchto metod je získat větší množství informací od velkého počtu respondentů v krátkém časovém úseku.

11.3 Popis zkoumaného vzorku

Základní škola, na které byl průzkum prováděn, je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Na prvním stupni jsou zpravidla dvě až tři třídy v ročníku, na druhém stupni tři až pět paralelních tříd. Kapacita školy je 650 žáků. Průměrná naplněnost tříd je přibližně 25 žáků. Školu navštěvují nejen žáci z Jičína, ale i z téměř 70 okolních obcí. Z celkového počtu dojíždí téměř polovina.

Učitelský sbor je složený z kvalifikovaných mladých i zkušených pedagogů, kde mají převahu ženy nad muži v poměru 60 : 5.

11.4 Získaná data a jejich interpretace

Celkový počet respondentů byl 215. První skupinou respondentů bylo 100 žáků 6.-9. ročníku a 15 třídních učitelů, kteří byli osloveni formou dotazníku. Druhou skupinu respondentů tvořilo dalších 100 žáků 6.-9. ročníku, kteří odpovídali na otázky ankety. Kazuistiky byly zpracovány na šest žáků.

11.4.1 Vyhodnocení dotazníku pro žáky 6. – 9. ročníku

Při zpracovávání získaných dat se autorka nejprve věnovala vyhodnocení dotazníků, které byly určeny pro žáky 6. - 9. ročníků. Jednalo se o nestandardizovaný dotazník, který obsahoval celkem 22 otázek. Bylo rozdáno 100 dotazníků a návratnost byla 100%. Vyhodnocení bylo rozděleno podle ročníků a pohlaví žáků. Výsledky byly seřazeny postupně, jak jsou seřazeny otázky v dotazníku.

➤ 6. ročník - 11 dívek ve věku 11 – 12 let

1. Chodíš ráda mezi své spolužáky?

ANO – 10 NE – 1

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 1: Prospěch dívek 6. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
3	5	3	0	0

Nejčastější odpovědí dotazovaných dívek 6. ročníku byl prospěch chvalitebný, žádná z dívek nemá výsledky dostatečné a nedostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 2: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
7	3	0	0	1	0

Nejvíce dotazovaných dívek 6. ročníku žije s oběma rodiči, tři bydlí pouze s matkou a jednu vychovává otec s přítelkyní.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 3: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
5	3	2	1

Téměř polovina dotazovaných dívek 6. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá často, jedna z dotazovaných uvádí, že nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 4: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	4	1	1

Nejvíce dotazovaných dívek 6. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u čtyř dívek občas a u jedné dochází k hádkám každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřila?

Tabulka č. 5: Komu by se dívky 6. ročníku svěřily

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
8	6	4	1	1	1

Největší důvěru u dotazovaných dívek 6. ročníku mají rodiče a sourozenci, následovaní kamarády. Učitel a telefonní linka bezpečí příliš velkou důvěru mezi dívkami nemají.

7. Vyhnula ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 4 NE – 7

8. Odcizila jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 3 NE – 8

9. Odesla jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 1 NE – 10

10. Poničila jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 2 NE – 9

11. Poškodila jsi nebo poničila úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 4 NE – 7

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 8 NE – 3

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č. 6: Jak často dívky 6. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
9	2	0	0

Dotazované dívky v 6. ročníku téměř vůbec nekouří. Dvě dívky uvedly, že si občas zkusí zakouřit.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 7: Jak často dívky 6. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	0	0	0

Všechny dotazované dívky 6. ročníku odpověděly, že marihuanu nekouří.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 8: Jak často dívky 6. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	0	0	0

Ani jedna z dotazovaných dívek 6. ročníku nemá zkušenost s jinou drogou.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 2 NE – 9

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 9: Jak často dívky 6. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
10	1	0	0

Zkušenost s alkoholem přiznává jedna dotazovaná dívka 6. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 10: Jak často dívky 6. ročníku hrají hazardní hry

nehraji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	0	0	0

O hazard se nezajímá ani jedna z dotazovaných dívek 6. ročníku.

19. Byla jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 8 NE – 3

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 11: Vědí dívky 6. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
6	0	5

O sebepoškození některé dívky ví pět dotazovaných dívek z 6. ročníku. O chlupci neví ani jedna z nich.

21. Sebepoškozovala ses někdy ty sama?

ANO – 2 NE – 9

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 9 NE – 2

➤ **6. ročník - 14 chlapců ve věku 11 – 13 let**

1. Chodíš rád mezi své spolužáky?

ANO – 12 NE – 2

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 12: Prospěch chlapců 6. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
3	6	3	2	0

Nejčastější odpovědí dotazovaných chlapců 6. ročníku byl prospěch chvalitebný, dva z chlapců mají výsledky dostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 13: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
7	3	1	3	0	0

Nejvíce dotazovaných chlapců 6. ročníku žije s oběma rodiči, tři bydlí pouze s matkou, jeden pouze s otcem, tři vychovává matka s přítelem.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 14: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
4	4	4	2

Dva z dotazovaných chlapců 6. ročníku si s rodiči o svých problémech nepovídají vůbec.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 15: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
6	3	3	2

Nejvíce dotazovaných chlapců 6. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u třech chlapců občas a poměrně často, u dvou dochází k hádkám každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřil?

Tabulka č. 16: Komu by se chlapci 6. ročníku svěřili

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
8	5	6	2	0	2

Nejvíce dotazovaných chlapců 6. ročníku by se svěřilo rodičům, pět svému kamarádovi. Šest by využilo možnosti svěřit se svému sourozenci. Učiteli pouze dva, stejně jako někomu jinému. Telefonní linku by nevyužil nikdo.

7. Vyhnul ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 6 NE – 8

8. Odcizil jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 4 NE – 10

9. Odnesl jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 3 NE – 11

10. Poničil jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 3 NE – 11

11. Poškodil jsi nebo poničil úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 5 NE – 9

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 10 NE – 4

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č.17: Jak často chlapci 6. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
10	4	0	0

Deset dotazovaných chlapců z 6. ročníku do dotazníku uvedlo, že cigarety zatím nekouří. Naopak čtyři chlapci uvedli, že si občas nějakou tu cigaretu vykouří.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 18: Jak často chlapci 6. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
12	2	0	0

Dvanáct chlapců nemá zatím s kouřením marihuany žádné zkušenosti. Dva se přiznali, že občas marihuanu kouří.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 19: Jak často chlapci 6. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
14	0	0	0

Ani jeden z dotazovaných chlapců 6. ročníku nemá zatím zkušenost s žádnou jinou drogou.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 5 NE – 9

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 20: Jak často chlapci 6. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	3	0	0

Zkušenost s alkoholem přiznávají tři dotazovaní chlapci 6. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 21: Jak často chlapci 6. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
13	1	0	0

O hazard se zajímá jeden z dotazovaných chlapců 6. ročníku.

19. Byl jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 10 NE – 4

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 22: Vědí chlapci 6. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
12	0	2

O sebepoškození některé dívky vědí dva dotazovaní chlapci z 6. ročníku.

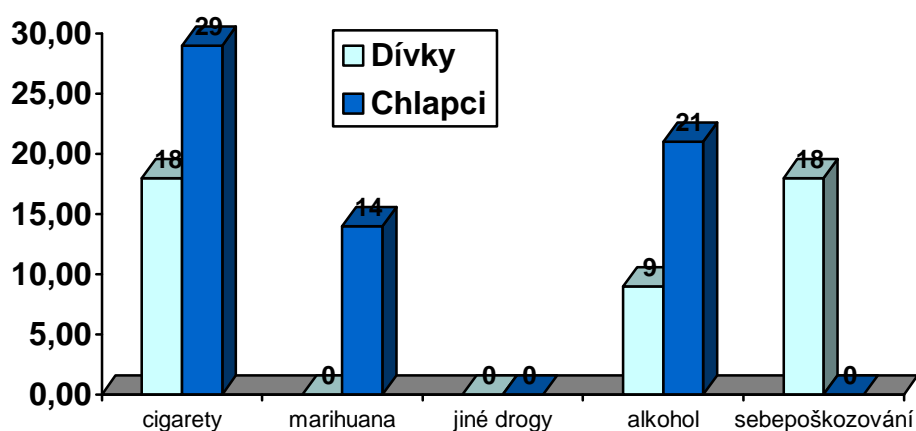
21. Sebepoškozoval ses někdy ty sám?

ANO – 0 NE – 14

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 9 NE – 5

Graf č.1 znázorňuje v % odpovědi žáků 6. ročníku na otázky č. 13, 14, 15, 17 a 21 z dotazníku.

Z grafu č. 1 je patrné, že více zkušeností s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací mají chlapci 6. ročníku nežli dívky stejného ročníku. Rozdíly mezi nimi jsou kolem 10% . Z grafu také vyplývá, že s jinými drogami nemají v tomto ročníku zatím žádné zkušenosti chlapci ani dívky.

Z odpovědí na otázku č. 21 v dotazníku vyplývá, že větší sklony k sebepoškozování mají již dívky v 6. ročníku oproti chlapcům. K sebepoškozování se přiznalo 18% dotazovaných dívek.

➤ 7. ročník - 12 dívek ve věku 12 – 13 let

1. Chodíš ráda mezi své spolužáky?

ANO – 10 NE – 2

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 23: Prospěch dívek 7. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
3	4	4	1	0

Nejčastější odpovědí dotazovaných dívek 7. ročníku byl prospěch chvalitebný a dobrý, žádná z dívek nemá výsledky nedostatečné, jedna má dostatečný. Nejlepších výsledků dosahují tři z nich.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 24: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
8	2	0	2	0	0

Nejvíce dotazovaných dívek 7. ročníku žije s oběma rodiči, dvě bydlí pouze s matkou a dvě vychovává matka s přítelem.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 25: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
5	4	2	1

Téměř polovina dotazovaných dívek 7. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá často, jedna z dotazovaných uvádí, že nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 26: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	4	3	0

Nejvíce dotazovaných dívek 7. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u čtyř dívek občas a u tří dochází k hádkám poměrně často. Žádná z dotazovaných nevedla, že by ke konfliktům docházelo každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřila?

Tabulka č. 27: Komu by se dívky 7. ročníku svěřily

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
6	6	5	3	3	1

Největší důvěru u dotazovaných dívek 7. ročníku mají rodiče a sourozenci, shodně v šesti případech. V těsném závěsu následují kamarádi. Učitel a telefonní linka bezpečí mají u dívek také vyrovnanou, ale nižší důvěryhodnost. Někomu jinému než jsou nabízené možnosti by se svěřila jedna z dotazovaných dívek.

7. Vyhnula ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 6 NE – 6

8. Odcizila jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 2 NE – 10

9. Odneseš z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 2 NE – 10

10. Poničila jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 3 NE – 9

11. Poškodila jsi nebo poničila úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 5 NE – 7

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 8 NE – 4

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č. 28: Jak často dívky 7. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
9	2	1	0

Celkem devět dotazovaných dívek 7. ročníku odpovědělo, že cigarety zatím nekouří. Dvě dívky uvedly, že si občas zkusí zakouřit, jedna kouří celkem pravidelně.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 29: Jak často dívky 7. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	1	0	0

Jedenáct dotazovaných dívek 7. ročníku nemá zkušenosti s marihuanou. Jedna uvedla, že již ano.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 30: Jak často dívky 7. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
12	0	0	0

Ani jedna z dotazovaných dívek 7. ročníku nemá zatím zkušenost s žádnou jinou drogou.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 5 NE – 7

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 31: Jak často dívky 7. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
10	2	0	0

Zkušenost s alkoholem přiznávají dvě dotazované dívky 7. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 32: Jak často dívky 7. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
12	0	0	0

O hazard se nezajímá ani jedna z dotazovaných dívek 7. ročníku.

19. Byla jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 6 NE – 6

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 33: Vědí dívky 7. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
9	0	5

O sebepoškození některé dívky ví pět dotazovaných dívek ze 7. ročníku.

21. Sebepoškozovala ses někdy ty sama?

ANO – 3 NE – 9

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 10 NE – 2

➤ 7. ročník - 11 chlapců ve věku 12 – 13 let

1. Chodíš rád mezi své spolužáky?

ANO – 8 NE – 3

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 34: Prospěch chlapců 7. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
2	4	3	1	1

Nejčastější odpovědí dotazovaných chlapců 7. ročníku byl prospěch chvalitebný, výsledky dostatečné a nedostatečné mají po jednom chlapci.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 35: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
7	2	0	2	0	0

Nejvíce dotazovaných chlapců 7. ročníku žije s oběma rodiči, dva bydlí pouze s matkou a dva vychovává matka s přítelem.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 36: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
3	3	2	3

Tři dotazovaní chlapci 7. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá často, naopak tři uvádí, že nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 37: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	2	3	1

Nejvíce dotazovaných chlapců 7. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u tří chlapců poměrně často a u jednoho dochází k hádkám každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřil :

Tabulka č. 38: Komu by se chlapci 7. ročníku svěřili

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
4	5	7	1	0	2

Nejvíce dotazovaných chlapců 7. ročníku by se svěřilo svému kamarádovi, pak sourozenci a až pak rodičům.

7. Vyhnul ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 4 NE – 7

8. Odcizil jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 5 NE – 6

9. Odnal jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 4 NE – 7

10. Poničil jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 3 NE – 8

11. Poškodil jsi nebo poničil úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 4 NE – 7

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 6 NE – 5

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č.39: Jak často chlapci 7. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
5	3	2	1

Mezi dotazovanými chlapci 7. ročníku se již objevuje pravidelný kuřák, který kouří každý den a dva z nich kouří v týdenních intervalech.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 40: Jak často chlapci 7. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
8	1	2	0

Marihuanu kouří z dotazovaných chlapců 7. ročníku tři z nich. Dva v týdenním intervalu a jeden v měsíčním.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 41: Jak často chlapci 7. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
11	0	0	0

Ani jeden z dotazovaných chlapců 7. ročníku nemá zatím zkušenost s žádnou jinou drogou.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 7 NE – 4

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 42: Jak často chlapci 7. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
5	3	3	0

Zkušenost s alkoholem přiznává šest dotazovaných chlapců 7. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 43: Jak často chlapci 7. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
8	2	1	0

V 7. ročníku již projevují tři dotazovaní chlapci zájem o hazardní hry a sázky.

19. Byl jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 7 NE – 4

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 44: Vědí chlapci 7. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
4	0	7

O sebepoškození některé dívky ví sedm dotazovaných chlapců 7. ročníku.

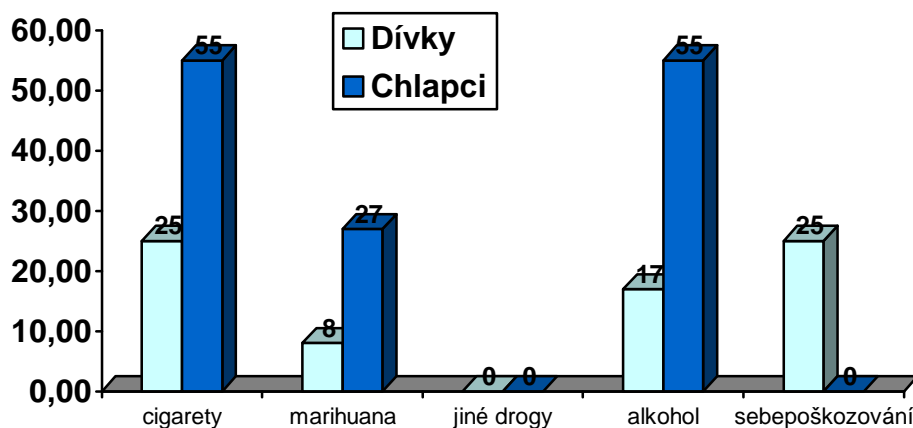
21. Sebepoškozoval ses někdy ty sám?

ANO – 0 NE – 11

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 9 NE – 2

Graf č.2 znázorňuje v % odpovědi žáků 7. ročníku na otázky č. 13, 14, 15, 17 a 21 z dotazníku.

Z grafu č. 2 je zřejmé, že více zkušeností s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací mají dotazovaní chlapci 7. ročníku nežli dívky stejného ročníku. Rozdíly mezi nimi už jsou výraznější než v 6. ročníku, a to zejména u cigaret (30%) a alkoholu (38%). Z grafu také vyplývá, že s jinými drogami nemají ani v tomto ročníku zatím žádné zkušenosti chlapci ani dívky.

Z odpovědí na otázku č. 21 v dotazníku vyplývá, že větší sklony k sebepoškozování mají dotazované dívky 7. ročníku oproti chlapcům. K sebepoškozování se přiznalo 25% dotazovaných dívek.

➤ 8. ročník - 14 dívek ve věku 13 – 14 let

1. Chodíš ráda mezi své spolužáky?

ANO – 11 NE – 3

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 45: Prospěch dívek 8. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
2	5	4	2	1

Nejčastější odpovědí dotazovaných dívek 8. ročníku byl prospěch chvalitebný, dvě dívky mají výsledky dostatečné a jedna nedostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 46: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
9	2	0	2	1	0

Nejvíce dotazovaných dívek 8. ročníku žije s oběma rodiči, dvě bydlí pouze s matkou, dvě s matkou a jejím přítelem, jednu vychovává otec s přítelkyní.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 47: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
5	3	4	2

Pět dotazovaných dívek 8. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá často, dvě občas, čtyři málokdy a dvě dívky uvádějí, že nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 48: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
6	4	2	2

Nejvíce dotazovaných dívek 8. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u čtyř dívek občas, u dvou dochází k hádkám každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřila?

Tabulka č. 49: Komu by se dívky 8. ročníku svěřily

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
4	5	8	4	3	1

Největší důvěru u dotazovaných dívek 8. ročníku mají kamarádi, pak sourozenci. Učitel a rodiče jsou zhruba na stejné úrovni, následuje telefonní linka bezpečí, na kterou by se obrátily tři dívky.

7. Vyhnula ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 5 NE – 9

8. Odcizila jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 4 NE – 10

9. Odesla jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 3 NE – 11

10. Poničila jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 3 NE – 11

11. Poškodila jsi nebo poničila úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 4 NE – 10

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 9 NE – 5

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č. 50: Jak často dívky 8. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
6	3	3	2

Šest dotazovaných dívek 8. ročníku uvedlo, že cigarety nekouří. Ve dvou případech se jedná už o každodenní kouření. Zbýlých šest dívek kouří buď jednou za týden nebo za měsíc.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 51: Jak často dívky 8. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
9	2	2	1

Zkušenost s marihuanou přiznává pět dotazovaných dívek 8. ročníku, zbylých devět nikoliv.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 52: Jak často dívky 8. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
12	2	0	0

Dvanáct dotazovaných dívek z 8. ročníku v dotazníku uvedlo, že neužívají jinou drogu, dvě však ano.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 10 NE – 4

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 53: Jak často dívky 8. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
5	5	4	0

Aktivní zkušenost s alkoholem přiznává devět dotazovaných dívek 8. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 54: Jak často dívky 8. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
13	1	0	0

Jedna z dotazovaných dívek 8. ročníku se občas zapojí do hazardních her a sázek.

19. Byla jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 10 NE – 4

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 55: Vědí dívky 8. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
4	2	8

O sebepoškození některé dívky ví osm dotazovaných dívek z 8. ročníku a dvě vědí o některém z chlapců.

21. Sebepoškozovala ses někdy ty sama?

ANO – 4 NE – 10

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 10 NE – 4

➤ 8. ročník - 10 chlapců ve věku 13 – 14 let

1. Chodíš rád mezi své spolužáky?

ANO – 9 NE – 1

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 56: Prospěch chlapců 8. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
2	4	2	1	1

Nejčastější odpovědí dotazovaných chlapců 8. ročníku byl prospěch chvalitebný, jeden z chlapců má výsledky nedostatečné, jeden má dostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 57: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
6	1	1	1	1	0

Nejvíce dotazovaných chlapců 8. ročníku žije s oběma rodiči, po jednom bydlí pouze s matkou, pouze s otcem, s matkou a jejím přítelem a otcem s přítelkyní.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 58: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
2	2	4	2

Téměř polovina dotazovaných chlapců 8. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá málokdy, dva uvádějí, že nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 59: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	3	1	1

Nejvíce dotazovaných chlapců 8. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u tří chlapců občas, u jednoho poměrně často a u jedné dochází k hádkám každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřil :

Tabulka č. 60: Komu by se chlapci 8. ročníku svěřili

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
2	3	7	1	0	2

Největší důvěru u dotazovaných chlapců 8. ročníku mají kamarádi, potom sourozenci a až poté rodiče. Dva uvádějí, že by se svěřili někomu jinému. Učitel a telefonní linka bezpečí příliš velkou důvěru mezi chlapci nemají.

7. Vyhnul ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 7 NE – 3

8. Odcizil jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 4 NE – 6

9. Odnal jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 3 NE – 7

10. Poničil jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 5 NE – 5

11. Poškodil jsi nebo poničil úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 6 NE – 4

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 8 NE – 2

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č.61: Jak často chlapci 8. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
3	1	3	3

Ke kouření se přiznalo celkem sedm dotazovaných chlapců 8. ročníku. Pouze tři uvedli, že nekouří.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 62: Jak často chlapci 8. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
5	2	2	1

Zkušenost s marihuanou přiznává pět dotazovaných chlapců 8. ročníku.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 63: Jak často chlapci 8. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
7	2	1	0

Sedm dotazovaných chlapců 8. ročníku v dotazníku uvedlo, že neužívají jinou drogu, tři však ano.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 9 NE – 1

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 64: Jak často chlapci 8. ročníku pijí alkohol

nepijí	1x měsíčně	1x týdně	každý den
3	4	3	0

Zkušenost s alkoholem přiznává sedm dotazovaných chlapců 8. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 65: Jak často chlapci 8. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
6	2	2	0

Čtyři z dotazovaných chlapců 8. ročníku se občas zapojí do hazardních her a sázek.

19. Byl jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 8 NE – 2

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 66: Vědí chlapci 8. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
0	0	10

O sebepoškozování některé dívky vědí všichni dotazovaní chlapci z 8. ročníku.

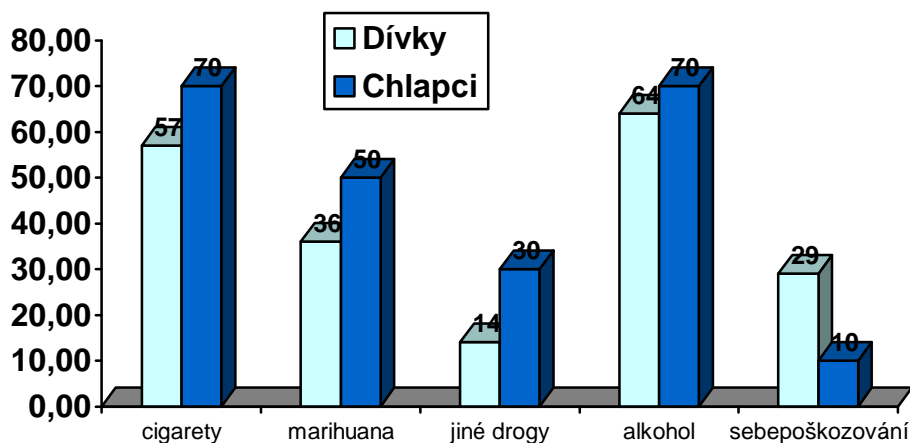
21. Sebepoškozoval ses někdy ty sám?

ANO – 1 NE – 9

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 8 NE – 2

Graf č.3 znázorňuje v % odpovědi žáků 8. ročníku na otázky č. 13, 14, 15, 17 a 21 z dotazníku.

Z grafu č. 3 je zřejmé, že více zkušeností s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací mají dotazovaní chlapci 8. ročníku nežli dívky stejného ročníku. Rozdíl mezi nimi se však malinko zmenšil než tomu bylo v 7. ročníku a to z 30% na 13% rozdíl u cigaret a z 38% na 6% rozdíl u alkoholu. Z grafu také vyplývá, že s jinými drogami už v tomto ročníku mají zkušenost chlapci i dívky. V nižších ročnících tomu tak nebylo.

Z odpovědí na otázku č. 21 v dotazníku vyplývá, že větší sklony k sebepoškozování mají dotazované dívky 8. ročníku oproti chlapcům. K sebepoškozování se přiznalo 25% dotazovaných dívek a 10% dotazovaných chlapců.

➤ 9. ročník - 13 dívek ve věku 14 – 15 let

1. Chodíš ráda mezi své spolužáky?

ANO – 10 NE – 3

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 67: Prospěch dívek 9. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
2	4	3	2	2

Nejčastější odpovědí dotazovaných dívek 6. ročníku byl prospěch chvalitebný, dvě dívky mají výsledky dostatečné a další dvě výsledky nedostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 68: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
8	3	0	2	0	0

Nejvíce dotazovaných dívek 9. ročníku žije s oběma rodiči, tři bydlí pouze s matkou a dvě s matkou a jejím přítelem.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 69: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
3	3	4	3

Nejvíce dotazovaných dívek 9. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá málokdy, k ostatním možnostem se přihlásilo po třech dívkách.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 70: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	4	2	2

Nejvíce dotazovaných dívek 9. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, u čtyř dívek občas a u dvou dochází k hádkám poměrně často, stejně jako u dalších dvou.

6. Komu by ses se svým problémem svěřila?

Tabulka č. 71: Komu by se dívky 9. ročníku svěřily

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
3	6	8	2	2	1

Největší důvěru u dotazovaných dívek 9. ročníku mají kamarádi, následují sourozenci a až poté rodiče. Učitel a telefonní linka bezpečí mají mezi dívkami stejnou důvěru.

7. Vyhnula ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 8 NE – 5

8. Odcizila jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 4 NE – 9

9. Odnosla jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 5 NE – 8

10. Poničila jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 4 NE – 9

11. Poškodila jsi nebo poničila úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 4 NE – 9

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 10 NE – 3

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č. 72: Jak často dívky 9. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
5	3	2	3

Ke kouření se přiznalo celkem osm dotazovaných dívek 9. ročníku. Pět uvedlo, že nekouří.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 73: Jak často dívky 9. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
7	3	2	1

Zkušenost s marihuanou přiznává šest dotazovaných dívek 9. ročníku.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 74: Jak často dívky 9. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
10	2	1	0

Deset dotazovaných dívek 9. ročníku v dotazníku uvedlo, že neužívají jinou drogu, tři ano.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 10 NE – 3

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 75: Jak často dívky 9. ročníku pijí alkohol

nepiji	1x měsíčně	1x týdně	každý den
3	6	4	0

Zkušenost s alkoholem přiznává deset dotazovaných dívek 9. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 76: Jak často dívky 9. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
10	3	0	0

Tři z dotazovaných dívek 9. ročníku se občas zapojí do hazardních her a sázek.

19. Byla jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 9 NE – 4

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 77: Vědí dívky 9. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
4	0	9

O sebepoškození některé dívky ví devět dotazovaných dívek z 9. ročníku.

21. Sebepoškozovala ses někdy ty sama?

ANO – 5 NE – 8

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 12 NE – 1

➤ 9. ročník - 15 chlapců ve věku 14 – 15 let

1. Chodíš rád mezi své spolužáky?

ANO – 11 NE – 4

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

Tabulka č. 78: Prospěch chlapců 9. ročníku

výborné	chvalitebné	dobré	dostatečné	nedostatečné
2	2	5	3	3

Nejčastější odpovědi dotazovaných chlapců 9. ročníku byl prospěch dobrý, tři z chlapců mají výsledky dostatečné a tři nedostatečné.

3. V jaké žiješ rodině?

Tabulka č. 79: Typ rodiny respondentů

oba rodiče	pouze matka	pouze otec	matka + přítel	otec + přítel.	v jiné
7	3	0	3	1	1

Téměř polovina dotazovaných chlapců 9. ročníku žije s oběma rodiči, tři bydlí pouze s matkou, další tři s matkou a jejím přítelem a jeden s otcem a přítelkyní.

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

Tabulka č. 80: Četnost rozhovorů s rodiči

vždy když potřebuji	občas	málokdy	nikdy
4	3	5	3

Třetina dotazovaných chlapců 9. ročníku si s rodiči o svých problémech povídá málokdy, čtyři když potřebují, tři občas a další tři nikdy.

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

Tabulka č. 81: Konflikty v rodině

téměř vůbec	občas	poměrně často	každý den
5	5	3	2

Pět dotazovaných chlapců 9. ročníku uvedlo, že u nich v rodině ke konfliktům nedochází téměř vůbec, stejný počet uvedl, že občas, ve třech případech poměrně často a ve dvou domácnostech každý den.

6. Komu by ses se svým problémem svěřil :

Tabulka č. 82: Komu by se chlapci 9. ročníku svěřili

rodičům	sourozenci	kamarádovi	učiteli	tel. lince bezpečí	někomu jinému
4	7	10	2	0	2

Největší důvěru u dotazovaných chlapců 9. ročníku mají kamarádi, pak sourozenci, následují rodiče.

7. Vyhnul ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

ANO – 11 NE – 4

8. Odcizil jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

ANO – 6 NE – 9

9. Odnal jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

ANO – 5 NE – 10

10. Poničil jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

ANO – 5 NE – 10

11. Poškodil jsi nebo poničil úmyslně nějaké věci mimo školu?

ANO – 8 NE – 7

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

ANO – 9 NE – 6

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

Tabulka č.83: Jak často chlapci 9. ročníku kouří cigarety

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
4	3	3	5

Ke kouření se přiznalo celkem jedenáct dotazovaných chlapců 9. ročníku. Čtyři uvedli, že nekouří.

14. Kouříš marihuanu, jak často?

Tabulka č. 84: Jak často chlapci 9. ročníku kouří marihuanu

nekouřím	1x měsíčně	1x týdně	každý den
6	1	5	3

Zkušenost s marihuanou přiznává devět dotazovaných chlapců 9. ročníku.

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

Tabulka č. 85: Jak často chlapci 9. ročníku užívají jiné drogy

neužívám	1x měsíčně	1x týdně	každý den
8	4	3	0

Osm dotazovaných chlapců 9. ročníku v dotazníku uvedlo, že neužívají jinou drogu, sedm však ano.

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

ANO – 15 NE – 0

17. Piješ alkohol, jak často?

Tabulka č. 86: Jak často chlapci 9. ročníku pijí alkohol

nepijí	1x měsíčně	1x týdně	každý den
3	2	8	2

Zkušenost s alkoholem přiznává dvanáct dotazovaných chlapců 9. ročníku.

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

Tabulka č. 87: Jak často chlapci 9. ročníku hrají hazardní hry

nehrají	1x měsíčně	1x týdně	každý den
7	5	3	0

Osm z dotazovaných chlapců 9. ročníku se občas zapojí do hazardních her a sázek.

19. Byl jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

ANO – 12 NE – 3

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

Tabulka č. 88: Vědí chlapci 9. ročníku o někom, že se sebepoškozuje

ne	ano je to chlapec	ano je to dívka
7	0	8

O sebepoškozování některé dívky ví osm dotazovaných chlapců z 9. ročníku.

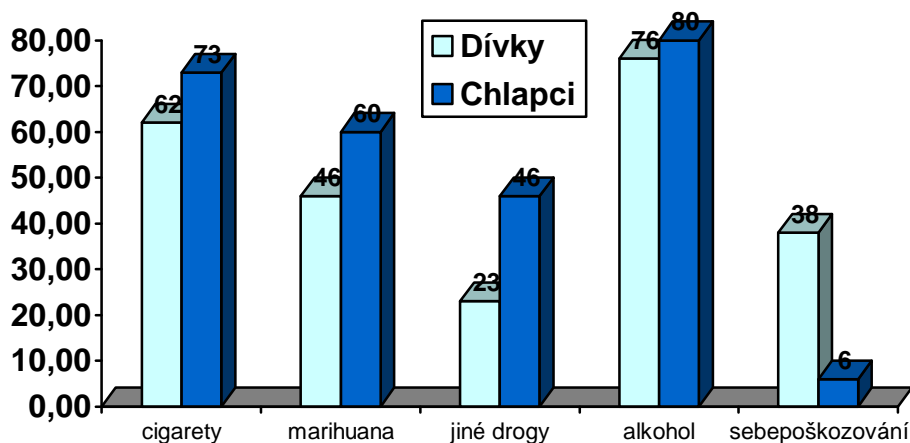
21. Sebepoškozoval ses někdy ty sám?

ANO – 1 NE – 14

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO – 13 NE – 2

Graf č.4 znázorňuje v % odpovědi žáků 9. ročníku na otázky č. 13, 14, 15, 17 a 21 z dotazníku.

Z grafu č. 4 je zřejmé, že zkušenosti s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací mají více dotazovaní chlapci 9. ročníku nežli dívky stejného ročníku. Stejně tomu bylo ve všech předchozích ročnících. Rozdíly v % mezi nimi zůstaly u alkoholu a cigaret téměř stejné jako v 8. ročníku. Z grafu č. 3 a č. 4 také vyplývá, že procentuální rozdíl zkušeností s marihuanou je stejný jako v 8. ročníku 14%. U užívání jiných drog je rozdíl mezi dotazovanými dívkami a chlapci 9. ročníku 23%, v 8. ročníku to bylo 16%.

Z odpovědí na otázku č. 21 v dotazníku vyplývá, že větší sklony k sebepoškozování i zde mají dotazované dívky 9. ročníku oproti chlapcům. K sebepoškozování se přiznalo 38% dotazovaných dívek (nárůst o 9% oproti 8. ročníku) a 6% dotazovaných chlapců.

11.4.2 Vyhodnocení ankety pro žáky 6. – 9. ročníku

V další části se autorka věnovala vyhodnocení výsledků ankety, která byla provedena v jiných třídách 6.- 9. ročníku, než byly rozdány dotazníky. Všechny 5 otázek v anketě bylo uzavřených. Anketu se celkem zúčastnilo 100 žáků.

Vyhodnocení ankety bylo rozděleno stejně jako u dotazníků podle ročníků a pohlaví žáků. Výsledky byly seřazeny postupně, jak jsou seřazeny otázky v anketě.

➤ 6. ročník – 10 dívek

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 89: Vědí dívky 6. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
7	2	3

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 90: Vědí dívky 6. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
8	1	2

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 91: Vědí dívky 6. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
10	0	0

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 92: Vědí dívky 6. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
5	5	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 8

NE - 2

➤ 6. ročník – 13 chlapců

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 93: Vědí chlapci 6. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
4	4	7

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 94: Vědí chlapci 6. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
7	3	5

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 95: Vědí chlapci 6. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
11	0	2

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 96: Vědí chlapci 6. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
11	2	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 10

NE - 3

Z odpovědí na otázky č. 1 až č. 3 v anketě je patrné, že dotazovaní žáci 6. ročníku vědí o více chlapcích nežli dívkách, kteří již vyzkoušeli některou z návykových látek. Z odpovědí na otázku č. 4 v anketě vyplývá, že dotazovaní žáci nevědí o chlapci, který by se záměrně sebepoškozoval, ale o dívce ano.

➤ 7. ročník – 12 dívek

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 97: Vědí dívky 7. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
8	2	4

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 98: Vědí dívky 7. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
7	2	4

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 99: Vědí dívky 7. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
11	0	1

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 100: Vědí dívky 7. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
9	3	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 11

NE - 1

➤ 7. ročník – 14 chlapců

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 101: Vědí chlapci 7. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
5	4	9

2. Víš o někom ze svých spolužáků, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 102: Vědí chlapci 7. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
6	4	8

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 103: Vědí chlapci 7. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
11	0	3

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 104: Vědí chlapci 7. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
12	2	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 11 NE - 3

Odpovědi na otázky č. 1 až č. 3 v anketě dotazovaných žáků 7. ročníku vypověděly o převaze chlapců nad dívkami, kteří již vyzkoušeli některou z návykových látek. Z odpovědí na otázku č. 4 v anketě vyplývá, že stejně jako v 6. ročníku dotazovaní žáci nevědí o žádném chlapci, který by se záměrně sebepoškozoval, ale o některé z dívek ano.

➤ 8. ročník – 11 dívek

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 105: Vědí dívky 8. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
6	3	5

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 106: Vědí dívky 8. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
5	3	6

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 107: Vědí dívky 8. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
6	2	5

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 108: Vědí dívky 8. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
8	3	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 11

NE - 0

➤ 8. ročník – 13 chlapců

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 109: Vědí chlapci 8. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
2	6	9

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 110: Vědí chlapci 8. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
4	5	7

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 111: Vědí chlapci 8. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
9	1	4

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 112: Vědí chlapci 8. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
8	5	1

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 9

NE - 4

Z odpovědí na otázky č. 1 až č. 3 v anketě je jasné, že dotazovaní žáci 8. ročníku vědí o početní převaze chlapců nad dívkami, kteří již vyzkoušeli některou z návykových látek.

Z odpovědí na otázku č. 4 v anketě vyplývá, že dotazovaní žáci vědí o jednom chlapci (označeno jedním spolužákem) a zároveň i o některé z dívek (označeno osmi spolužáky), kteří se záměrně sebepoškozují.

➤ 9. ročník – 12 dívek

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 113: Vědí dívky 9. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
2	4	8

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 114: Vědí dívky 9. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
4	5	7

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 115: Vědí dívky 9. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
5	4	6

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 116: Vědí dívky 9. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozují

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
6	6	0

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 11

NE - 1

9. ročník – 15 chlapců

1. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pije alkohol?

Tabulka č. 117: Vědí chlapci 9. ročníku o někom ze spolužáků, že pije alkohol

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
0	7	9

2. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří cigarety?

Tabulka č. 118: Vědí chlapci 9. ročníku o někom ze spolužáků, pravidelně kouří cigarety

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
1	7	9

3. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že pravidelně kouří marihuanu?

Tabulka č. 119: Vědí chlapci 9. ročníku o někom ze spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
10	3	5

4. Víš o někom ze svých spolužáků ze třídy, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

Tabulka č. 120: Vědí chlapci 9. ročníku o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
10	6	2

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

ANO - 11 NE - 4

Z odpovědí na otázky č. 1 až č. 3 v anketě je zřejmé, že dotazovaní žáci 9. ročníku vědí o větším počtu chlapců nežli dívek, kteří již vyzkoušeli některou z návykových látek.

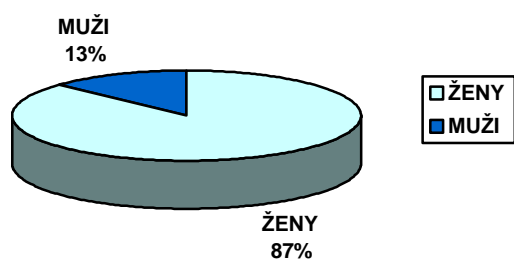
Z odpovědí na otázku č. 4 v anketě vyplývá, že dotazovaní žáci vědí o minimálně jednom chlapci (označeno dvěma spolužáky) a zároveň i o některé z dívek (označeno dvanácti spolužáky), kteří se záměrně sebepoškozují.

11.4.3 Vyhodnocení dotazníku pro učitele

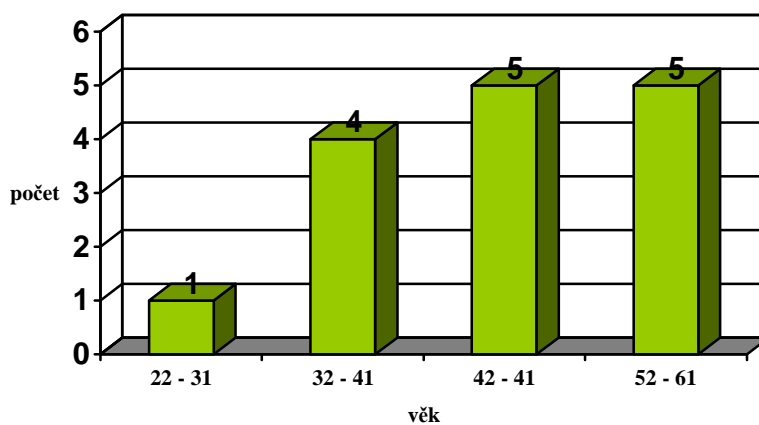
V závěrečné části průzkumu autorka vyhodnotila výsledky dotazníkového šetření mezi třídními učiteli. Jednalo se o nestandardizovaný dotazník, který obsahoval celkem 12 uzavřených otázek . Bylo rozdáno 15 dotazníků, z nichž bylo vráceno 15, což je návratnost 100%.

Výsledky byly seřazeny postupně, jak jsou seřazeny otázky v dotazníku.

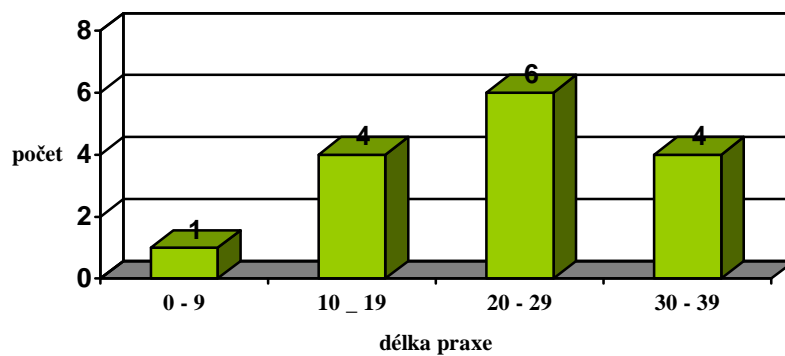
Graf č.5 zobrazuje v % zastoupení dotazovaných učitelů podle pohlaví

Graf č.6 znázorňuje věkové kategorie respondentů

Graf č.7 znázorňuje délku praxe respondentů

➤ Pedagogové – 15 respondentů

1. Jak často jste řešil/a případy záškoláctví?

Tabulka č. 121: Četnost řešení záškoláctví třídním učitelem

nemusel/a jsem řešit	jednou za pololetí	dvakrát za pololetí	každý měsíc	častěji
2	5	3	3	2

Nejčastěji řeší třídní učitelé případy záškoláctví jednou za pololetí. Dva z dotazovaných třídních učitelů nemuseli tento problém řešit vůbec, naopak jejich dva kolegové jej řeší několikrát do měsíce.

2. Musel/a jste někdy řešit případ vandalismu ve vaší třídě?

Tabulka č. 122: Četnost řešení vandalismu třídním učitelem

nemusel/a jsem řešit	jednou za pololetí	dvakrát za pololetí	každý měsíc	častěji
0	2	4	5	4

Vandalismus ve své třídě řeší všichni dotazovaní třídní učitelé. Třetina z nich každý měsíc.

3. Musel/a jste někdy řešit případ krádeže ve vaší třídě?

Tabulka č. 123: Četnost řešení krádeže třídním učitelem

nemusel/a jsem řešit	jednou za pololetí	dvakrát za pololetí	každý měsíc	častěji
6	4	3	2	0

Téměř polovina dotazovaných třídních učitelů nemusela tento problém řešit vůbec. Dva jej řeší každý měsíc.

4. Myslíte si, že někteří žáci z vaší třídy jsou závislí na cigaretách?

ANO – 13 NE – 2

5. Myslíte si, že někteří žáci z vaší třídy jsou uživateli marihuany?

ANO – 10 NE – 5

6. Myslíte si o někom ze svých žáků, že užívá jiné drogy (extáze, hašiš, heroin, kokain atd.)?

ANO – 4 NE – 11

7. Myslíte si, že mezi žáky vaší třídy by mohl být distributor marihuany?

ANO – 2 NE – 13

8. Řešil/a jste ve své třídě případ šikany či agresivního chování?

Tabulka č. 124: Četnost řešení šikany a agresivního chování třídním učitelem

nemusel/a jsem řešit	jednou za pololetí	dvakrát za pololetí	každý měsíc	častěji
2	9	4	0	0

Převážná většina dotazovaných třídních učitelů řeší šikanu jednou za pololetí. Dva uvedli, že ji nemuseli řešit.

9. Setkal/a jste se ve své třídě s případem záměrného sebepoškozování?

Tabulka č. 125: Četnost případů sebepoškozování žáků

ne	ano – je to dívka	ano – je to chlapec
5	9	1

Pět dotazovaných učitelů se s případem záměrného sebepoškozování ve své třídě nesešlo. Ostatní vědí minimálně o devíti dívkách a jednom chlapci.

10. Z jaké rodiny pocházeli žáci, kterých se týkaly výše uvedené případy sociálně patologických jevů?

Tabulka č. 126: Typ rodiny ze které pocházeli žáci týkajících se sociálně patologické jevy

úplné	neúplné	sociálně slabé	dobře situované	nefunkční.	jiné
8	16	12	7	18	0

Nejčastěji se případy sociálně patologických jevů týkaly žáků, kteří pocházejí z nefunkční rodiny, těsně za nimi skončili žáci z rodin neúplných. Nejméně případů se týkalo žáků z rodin dobře situovaných a úplných.

11. V případě potřeby řešení některého z problémů, jsou rodiče provinilého žáka ochotni spolupracovat na nápravě?

ANO – 9 NE – 6

12. Četl/a jste: „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“?

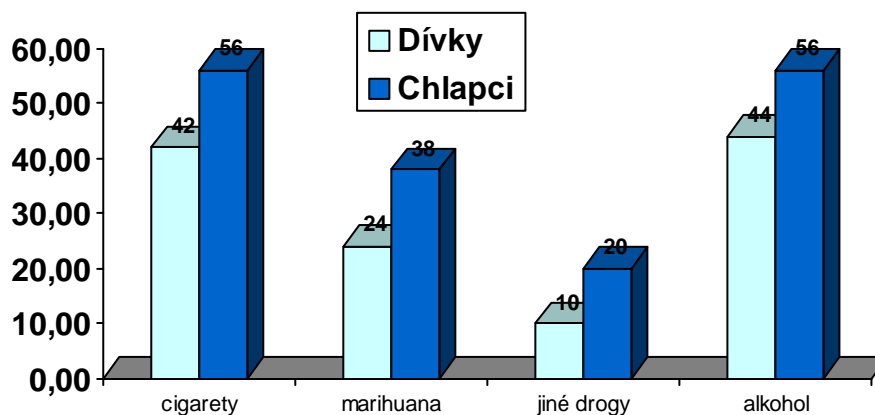
ANO – 2 NE – 13

11.5 Výsledky průzkumu a jejich interpretace

H1 – Lze předpokládat, že chlapci na II. stupni základní školy budou mít s návykovými látkami, jejich užíváním či konzumací větší zkušenost než dívky.

Tento předpoklad byl ověřován formou dotazníku pro žáky 6. – 9. ročníku základní školy v otázkách č. 13, 14, 15, 17 (viz graf. č. 8).

Graf č.8 znázorňuje v % odpovědi žáků všech dotazovaných ročníků na otázky č. 13, 14, 15 a 17 z dotazníku

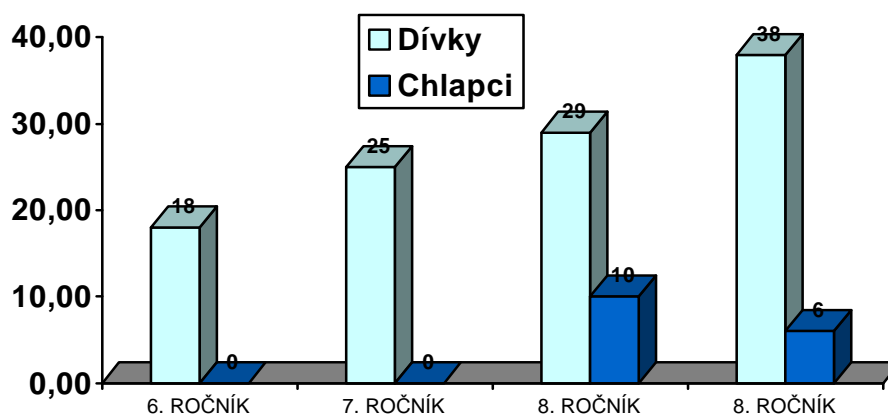

Podle výsledků z dotazníků pro žáky je zřejmé, že zkušenosti s návykovými látkami mají více dotazovaní chlapci 6. – 9. ročníku nežli dívky, čímž se potvrdila 1. hypotéza autorky. Celých 56% z dotazovaných chlapců uvedlo, že už mají zkušenost s kouřením cigaret a pitím alkoholu, u dívek je to o více než 10% méně. U marihuany je rozdíl 14% a u jiných drog 10%.

H2 – Lze se domnívat, že dívky ve věku 12 – 15 let mají větší sklony řešit své osobní problémy záměrným sebepoškozováním než chlapci.

Tento předpoklad byl ověřován formou dotazníku pro žáky 6. – 9. ročníku základní školy v otázce č. 21 (viz graf. č. 9).

Graf č.9 znázorňuje v % odpovědi žáků všech dotazovaných ročníků na otázku č. 21 z dotazníku

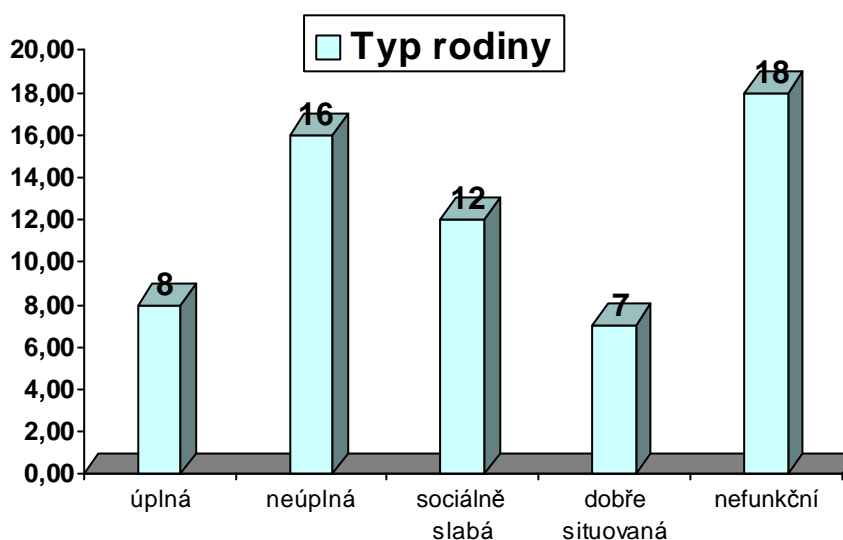

Podle znázorněných výsledků odpovědí na otázku č. 21 z dotazníku pro žáky je zřejmé, že mají větší sklony řešit své osobní problémy záměrným sebepoškozováním dívky nežli chlapci 6. – 9. ročníku, čímž se potvrdila 2. hypotéza autorky. V grafu č. 9 je znázorněn každý ročník zvlášť. Po sečtení všech případů sebepoškozování a přepočtení na celkový počet dotazovaných dívek a chlapců je procentuální poměr 28% dívek a 4% chlapců.

H3 – Lze předpokládat, že sociálně patologických projevů chování se více dopouštějí žáci z nefunkční nebo neúplné rodiny.

Tento předpoklad byl ověřován formou dotazníku pro třídní učitele v otázce č. 10 (viz graf. č. 10).

Graf č.10 znázorňuje počty žáků v odpovědi učitelů na otázku č. 10 z dotazníku.

Pro vyhodnocení tohoto předpokladu posloužily odpovědi učitelů na otázku č. 10 z dotazníku pro třídní učitele, kteří řešili nějaký případ sociálně patologického chování ve své třídě a měli možnost se seznámit s rodinným zázemím dotyčných žáků. Z výše zpracovaného grafu jasně vyplývá převaha nefunkčních a neúplných rodin nad ostatními. I tento předpoklad č. 3 se autorce potvrdil.

11.6 Kazuistiky žáků

Doplňující metodou diplomové práce byly kazuistiky některých žáků, kteří navštěvovali a navštěvují základní školu, na které se prováděl průzkum. Všechny informace získala autorka při několikaleté práci s těmito dětmi. Z důvodu ochrany osobních údajů jsou jména žáků fiktivní.

Mirek – 15 let

Mirek se narodil na Slovensku do úplné rodiny. Rodiče již měli dceru a další dítě neplánovali. V rodině docházelo k častým hádkám, Mirkův otec hodně pil. Když několikrát i fyzicky napadl pod vlivem alkoholu Mirkovu matku, rozhodla se odstěhovat se svými dětmi do Čech, aby byla hodně daleko od manžela a požádala o rozvod.

Mirek nastoupil do nové školy v pololetí 2.ročníku. Jeho začlenění do kolektivu bylo velice složité, neuměl dobře česky a někteří spolužáci se mu posmívali. Po nějakém čase si našel nějaké kamarády. Otec Mirka navštěvoval jednou za dva měsíce ve školní družině. Matka se s otcem nechtěla stýkat vůbec. Po roce od rozvodu si matka našla nového partnera, který s nimi bydlel ve společné domácnosti. Mirek s ním ale nevycházel. Často mezi nimi docházelo k hádkám. Po 10 měsících se matka za nového partnera provdala a z tohoto vztahu přibyl do rodiny další syn. V té době byl Mirek ve 3. ročníku, kde se začal více kamarádit se dvěma spolužáky Matějem a Pavlem. Stali se společně tzv. „vůdci“ třídy. Veškeré průšvihy, které se ve třídě děly, padly na jejich účet. Na konci páté třídy měl Mirek 2 z chování, jelikož byl jedním z agresorů šikany, která se týkala jeho spolužáka ze třídy. Mirek byl na žádost matky přeřazen do jiné třídy, aby nebyl v přímém kontaktu jak se spolužákem, kterému ubližoval, ale hlavně se dvěma dalšími chlapci, kteří také chlapce společně s ním šikanovali.

S přechodem Mirka na 2.stupeň a do jiného kolektivu žáků, začaly však s Mirkem velké problémy v chování. Mirek byl drzý na vyučující, spolužáky, ale i na svoji matku. Začal velice vzdorovat, přestal se připravovat do školy, neplnil ani ve škole zadané úlohy. Matka opakovaně navštívila školu, ale vždy

se snažila Mirka bránit a ospravedlňovat. Byla ale ochotna se sejít s Mirkovým otcem, aby se mohli společně podílet na řešení a nápravě jeho chování. Ten bez nějakých problémů souhlasil. Mirek začal jednou za měsíc jezdit za otcem na Slovensko na víkend, kde žila i Mirkova babička. Toto však bylo podmíněno Mirkovým zlepšením jak prospěchu, tak i chování. Téměř po celou dobu 6.ročníku se Mirkovi dařilo domluvu plnit. Zlepšil se ve škole a ani s chováním neměl, žádné výrazné problémy. To vše však trvalo jen do chvíle, než Mirkův otec spáchal sebevraždu. Mirek se z této události psychicky zhroutil. Musel s matkou navštěvovat dětského psychologa.

V sedmé třídě se začal hodně kamarádit se staršími chlapci z jiných škol. Opět začal zanedbávat školu, přestal poslouchat i matku, začal kouřit, toulat se, často se domů vracel až v noci, někdy nepřišel vůbec. Ve chvíli, kdy byl s partou zadržen při vykrádání aut, byla matka nucena dát Mirka do diagnostického ústavu. Tam byl Mirek 4 měsíce. Po návratu do školy měl Mirek problémy s učiteli, které však nebyly vždy jeho vinou. Naopak se snažil ostatním ukázat, že se polepšil. Ale protože jeho snaha nebyla opětována, požádal matku, aby ho ze školy vzala pryč s tím, že se odstěhuje k tetě a bude chodit do školy ve městě, kde bydlí i se svojí matkou (Mirkovou babičkou, která se k ní po smrti otce nastěhovala). Matka mu vyhověla s domněním, že mu tato změna prospěje. Mirek v novém bydlišti pobýval necelé čtyři měsíce. Teta s babičkou Mirkovi hodně povolovaly, takže bylo na denním pořádku, že chodil opět pozdě domů, zanedbával školní povinnosti, nakonec přestal i do školy chodit. Chytil se party, ve které se dostal i do kontaktu s drogami. Přestože nechtěl, matka ho donutila vrátit se zpět domů.

Přes velké potíže, se jí podařilo umístit Mirka zpět ve stejné škole, na kterou chodil už dříve. Mirek byl neustále v rozepři nejen s matkou, ale i s některými učiteli. Nejprve se snažil plnit všechny školní povinnosti, docházel pravidelně na schůzky ke svému kurátorovi, který mu byl soudně nařízen, když se vrátil z diagnostického ústavu. Našel si dívku, která byla již plnoletá a trávil s ní převážně všechen volný čas. Po několika týdnech ale začal zase školu zanedbávat. Chodil ráno o hodinu déle na vyučování, neplnil zadané úkoly, opět měl drzé vystupování. Matka byla opakovaně pozvána do školy, znovu

musela zvážit, zda Mirkovu výchovu zvládne sama. Přiznala, že je syn drzý i na ni doma, občas má veliké konflikty s jejím novým partnerem a mladším bratrem. Dospělá dcera s nimi již nebydlela. Zpočátku se matka bránila dát Mirka znovu do diagnostického ústavu, ale ve chvíli, když ji Mirek pod vlivem alkoholu a marihuany jeden večer po návratu domů fyzicky napadl, zavolala sama o pomoc kurátorovi a Mirek byl příslušníky policie převezen do diagnostického ústavu. Tentokrát do jiného než ve kterém byl poprvé.

Tam byl Mirkovi soudně nařízen pobyt na šest měsíců. Protože Mirek stále udržoval vztah se svojí o 4 roky starší přítelkyní, která s ním měla zpočátku zákaz styku a nesměla za ním ani když mu byly povoleny návštěvy z rodiny, snažil se v ústavu chovat slušně a dodržoval všechna pravidla, aby ji mohl vidět. Po dvou měsících mu byly povoleny za jeho vzorné chování její návštěvy a po 4 měsících mohl domů jednou za 14 dní na víkend. Při každé návštěvě a po návratu z ní se choval tak, jak po něm bylo vyžadováno. Po uplynulé nařízené době se snažila matka spojit opět se školou, kam se chtěl Mirek vrátit mezi své spolužáky a dochodit s nimi 9.ročník. Tam se však setkala s nepřívětivým vztahem ze strany třídní učitelky. Mirka během pobytu v diagnostickém ústavu několikrát navštívil školní metodik prevence. Po společném rozhovoru s ním i matkou dospěli k závěru, že bude pro Mirka lepší dochodit povinnou školní docházku přímo v ústavu. Mirek souhlasil a ze strany diagnostického ústavu nebyly připomínky, protože se choval dle zavedených pravidel. Po celý půlrok jezdil pravidelně na víkendy domů a základní vzdělání dokončil dokonce s vyznamenáním.

Nyní již patnáctiletý Mirek žije zpět ve své rodině, ve společné domácnosti s nimi žije i jeho přítelkyně. Mirek v září nastoupil do odborného učiliště obor opravář zemědělských strojů.

Ivan – 14 let

Ivan se narodil do úplné rodiny, otec si však matku nikdy nevzal, nechtěl se vázat. Oba rodiče spolu podnikají v autodopravě, v podnikání se jim velmi daří. Jiné sourozence Ivan nemá. Už od malička byl Ivan velmi

společenský, do školky chodil rád, navštěvoval oddíl házené, kam chodí dodnes.

Na prvním stupni prospíval Ivan velmi dobře i v kolektivu byl vždy oblíben. Když bylo Ivanovi 11 let, našel si jeho otec novou přítelkyni, přesto však zůstal bydlet společně s Ivanem a jeho matkou v domě, který byl jejich společným majetkem. Zpočátku byl doma klid, podle Ivana matka s otcem spolu vycházeli celkem dobře, ale časem se spolu začali hádat. Matka otcí vyčítala nový vztah a měla mu za zlé, že se Ivanovi málo věnuje. Nejprve byl Ivan těmto hádkám ušetřen (nebyl jejich přímým účastníkem, přesto vždy jejich hádky slyšel). V době, kdy si otec začal Ivana brát s sebou na společné výlety i s přítelkyní, byl hádkám několikrát přítomen. Zpočátku mu bylo matky líto, ale po čase, když mu otec vždy koupil něco nového, byl na jeho straně. I k matce se začal chovat pohrdavě a přestal ji poslouchat. Hodně času, když nebyli rodiče doma, vasedával Ivan u počítače. Když mu to matka vytýkala, obořil se na ni, že dělá věci do školy a otec mu to dovolil. Výsledky ve škole měl Ivan stále výborné, ale se spolužáky ve třídě si rozuměl už méně.

V 7.ročníku se začal kamarádit více se spolužáky z vyšších ročníků. Ivan nikdy neměl problém mít u sebe větší obnos peněz. Otec mu vždy dal tolik, o kolik si řekl a neřešil dál, zda si za ně Ivan koupil to, nač mu peníze dal. Většinou si Ivan říkal o peníze na počítačové hry, které si však nekupoval, ale sehnal si nějaké od svých kamarádů, nebo si některé stáhl na počítači. Peníze, které mu otec dával, utrácel s partou starších kamarádů na výherních automatech. V sázkové kanceláři nikdo ze zaměstnanců nekontroloval, kolik je chlapcům let, takže nebyl pro Ivana problém chodit i sázet na fotbalové zápasy. Matka s otcem dlouho o Ivanovu koníčku nevěděli.

První problém s jeho nadměrným utrácením se objevil tehdy, když přišlo otcí velké vyúčtování za internet v řádech několika tisíc. Ivan se otcí přiznal, že si několikrát stáhl do počítače hry, o kterých nejprve nevěděl, že jsou placené, a pak se mu to bál říci. Otec mu vyčítal, že se to nesmí opakovat, ale větší pozornost tomu nevěnoval a dál to neřešil. Důležité pro něho bylo, že má Ivan ve škole stále výborné výsledky a chodí na pravidelné tréninky házené. Matka na to měla jiný názor, ale ten nikdo neakceptoval. Ivan nějaký

čas věnoval hře na počítači méně času, ale na automaty chodil s kamarády dál. Peníze na ně si obstarával prodejem vlastních počítačových her a her dříve stažených na počítači, které na zakázku vypaloval. Občas si řekl o peníze zase otci, ten mu je bez problémů dal, nechtěl aby se opakovala situace s velkým vyúčtováním. Když Ivanovi peníze došly, začal prodávat i jiné cenné věci (fotoaparát, MP3, mobilní telefon a některé značkové oblečení). Když se matka ptala, kde některé věci má, řekl, že je někomu půjčil, mobil a MP3 že někde ztratil, nebo mu je asi někdo vzal na tréninku, protože se nezamyká šatna. Vždy si nějakou výmluvu našel. Po nějakém čase se matce opakovaně ztratily peníze z peněženky, situaci se snažila řešit, ale opět marně. Otec se na matku osopil, kdo ví, kde peníze utratila a zapomněla to.

Velký problém však nastal ve chvíli, když se ve škole začaly ztrácet věci (mobilní telefony a peněženky z odložených batohů v šatně školní jídelny nebo při hodinách tělesné výchovy a značkové oblečení). Škola byla nucena celou záležitost řešit s policií. Jako viník byl označen Ivan a další žák z 9.ročníku. Ivanovi rodiče byli z této situace rozzlobeni a v žádném případě si nechtěli obvinění jejich syna připustit. To zdůvodnili tím, že Ivan má vše, co potřebuje a mohou mu koupit vše, o co si jim řekne, nemá tedy důvod někomu něco krást.

Zlom přišel s dalším vyúčtováním internetu, který byl tentokrát ve výši již desítek tisíc korun. Po velkém nátlaku se Ivan přiznal, že několikrát sázel přes internet, hrál poker a stahoval znovu hry do počítače, které byly placené. Ty pak vypaloval a prodával je, aby měl peníze na automaty. Ty pak společně se svými staršími kamarády na automatech prohrál. Rodičům bylo doporučeno využít služeb psychologa, který má zkušenosti s tímto problémem. Ten jim doporučil pobyt v léčebném odvykacím programu této závislosti. Ale rodiče (hlavně otec) odmítli s tím, že celou záležitost zvládnou sami, budou více na Ivana dohlížet, zajímat se a kontrolovat co dělá ve volném čase. Pobyt u počítače má Ivan v současné době (doma!!) pouze za přítomnosti otce, kapesné nedostává. V současné době, se Ivan rapidně zhoršil v prospěchu, má i problémy se svými spolužáky. Jak se bude Ivanova závislost na hře vyvíjet dále, ukáže až čas.

Marie – 15 let

Marie se narodila do úplné rodiny: Otec s matkou těhotenství neplánovali, protože byli oba v době otěhotnění matky ještě mladí. Matce bylo 18let, otci 19let. Přesto ještě před narozením Marie spolu uzavřeli manželství, které trvalo 7 let. Matka vyučena jako prodavačka, se po mateřské dovolené vrátila zpět do zaměstnání – prodavačka v supermarketu, otec pracuje jako řidič u stavební firmy. Po dobu manželství docházelo v domácnosti k častým hádkám. Otec i matka si ještě před rozvodem našli jiné partnery. Došlo k rozvodu, se kterým se Marie do dnešního dne jak říká nevyrovnala. Marie zůstala v péči matky, svého otce navštěvuje pravidelně jednou za měsíc o víkendu, protože otec nyní pracuje jako řidič kamionu a je často mimo domov.

Ve škole zvládala Marie 1.stupeň bez jakýchkoliv problémů. Jak v učení, tak i v chování s přestupem na 2.stupeň začala mít Marie problémy. Přestala se pravidelně připravovat na výuku, často zapomínala pomůcky potřebné na výuku. V té době matka, která byla pozvána do školy, považovala jako hlavní příčinu Mariiných problémů pubertu.. Když začala Marie navštěvovat 7.třidu, našla si matka nového přítele, se kterým otěhotněla. U Marie došlo k zásadnímu zlomu. Přestala se úplně připravovat do školy, několikrát se stalo, že do školy nepřišla vůbec. Bohužel matka její absence omluvila s tím, že o tom věděla, že jí nebylo dobře, tak jí nechala doma. Ne vždy se tyto omluvy zakládaly na pravdě.

V 8.třídě začala Marie zanedbávat nejen školu, ale i svůj zevnějšek. Ve škole se vyjadřovala vulgárně, k učitelům se začala chovat drze, neshody měla i s některými svými spolužáky. Problémy začala mít i doma, proto se snažila být doma co nejméně. Opakovaně se stávalo, že se zvenku vracela domů pozdě večer s výmluvou, že jí ujel autobus. Matka se snažila nastolit určitá pravidla, která Marie nerespektovala. Přítele matky Marie neuznávala, přestože se k ní choval velice pěkně a snažil se jí pomáhat i s věcmi do školy, dělala mu naschvály, aby ho „naštvala“. Bratra, kterého musela občas hlídat, brala jako zátěž, kterou jí matka dělala „schválně“. Marie začala více kamarádit se žáky z jiných tříd, převážně z 9.ročníků, se kterými také trávila nejvíce volného času. V této nové partě začala kouřit. Na konci 8.třídy byla Marie několikrát „za

škola“, proto byla matka opět pozvána do školy. Přiznala, že má s Marií velké problémy, které sama nezvládá řešit, dále se také přiznala, že udělala velkou chybu, když Marii již dříve tolerovala její záškoláctví a omlouvala ji, přestože věděla, že nebyla ani ve škole ani doma. Svěřila se i s tím, že má podezření, zda Marie nekouří marihuanu, nebo neužívá jiné drogy, protože se domů již několikrát vrátila v podivném stavu.

Matce bylo doporučeno navštívit s Marií lékaře, aby se její podezření potvrdilo, či vyvrátilo. Matka věděla, že bude problém donutit Marii k lékaři jít, ale shodou okolností Marie onemocněla angínou a bylo tady možné odebrat jí vzorky moči i krve. Matčina obava se potvrdila. Marie se poté i sama přiznala, že je pravidelnou uživatelkou marihuany už skoro rok. Hned po vyléčení angíny, nastoupila Marie do diagnostického ústavu, který byl rodičům Marie doporučen. Rodiče Marii společně pravidelně v ústavu navštěvovali, ale ta s nimi zpočátku nechtěla mluvit. Po čase pochopila, že jejich rozhodnutí, dát ji do odvykacího programu, bylo správné.

Po třech měsících nastoupila Marie již do 9.ročníku. Zpočátku se do školy pravidelně připravovala a chodila pěkně upravená. V té době začala více kamarádit s jedním z bývalých žáků školy. Trávila s ním každé odpoledne. Po dvou měsících se její prospěch začal opět zhoršovat, znovu začala do školy chodit neupravená. V listopadu opakovaně chodila pozdě do školy, jednoho dne nepřišla vůbec. Ze školy po třech dnech kontaktovali matku, z jakého důvodu má Marie absence. Matka nevěděla ani o pozdních příchodech, ani kde Marie zrovna je, protože ráno normálně odcházela do školy. Nemohla ji sehnat ani na mobilním telefonu, protože byl nedostupný. Večer, po příchodu domů, zjistila matka, že Marie znovu užívá marihuanu. Pohrozila jí, že pokud nepřestane, půjde znovu do diagnostického ústavu. Marie slíbila, že se bude chovat opět normálně a bude plnit všechny povinnosti, včetně včasných příchodů domů ihned po vyučování. Styk s kamarádem měla zakázaný úplně.

To se však Marii nelíbilo, ale snažila se s ním stýkat jen na krátkou chvíli, nežli jí jel autobus domů. S marihuanou také nepřestala. Příteli Marie se nelíbilo, že s ním tráví tak málo času, tak se s ní rozešel. Marii to velice zasáhlo a nevěděla jak celou situaci řešit. Přijela domů a pod vlivem drog si

podřezala žíly. Měla veliké štěstí, že ji přítel matky našel včas. V prosinci nastoupila Marie do psychiatrické léčebny, kde je dodnes. Zde se lékaři snaží Marii pomoci nejen po psychické stránce, ale i s odvykáním na Extázi, kterou Marie užívala společně se svým kamarádem.

Adéla – 14 let

Adéla se narodila jako první plánované dítě do úplné rodiny. Otec pracuje jako vedoucí v prosperující firmě a matka jako pracovnice na finančním úřadu. Adéla má ještě sestru Anetu. Obě dívky se velmi dobře učí. Ve volném čase rodina cestuje a sportuje.

Aneta se již ve druhé třídě se stala obětí šikany několika chlapců ze třídy Z počátku šlo o tzv. dětské pošťuchování, které se stupňovalo až do stádia slovní šikany, která postupně přešla do šikany fyzické. Hned od první třídy se Adéle ve škole moc líbilo, učení jí šlo a mezi dětmi měla mnoho kamarádů. Vše se změnilo ve druhé třídě, když do třídy přišel nový žák Honza, který přestoupil z jiné školy kvůli problémům v chování. Hned po příchodu mezi nové žáky se začal kamarádit s kluky ze třídy a už v prvních dnech, kdy byl mezi nimi, Adéla usuzovala, že je jiný než ostatní spolužáci. Nade všechny se povyšoval, „machrova jakéj je skvělejš“ a všichni ostatní kluci, kteří byli před jeho příchodem celkem kamarádští, se začali měnit. Nejvíce ze všech Petr, Zdeněk a Marek, kteří se v Honzovi viděli. Ve druhé a třetí třídě tomu Adéla nepřikládala takovou váhu, ale s přibývajícím věkem jeho chování a chování některých kluků brala jako něco jiného, než jak to bylo dříve. Chlapci neustále dívky pošťuchovali, nadávali jim sprostě, uráželi a ponižovali je.

Postupně si začali vybírat, koho ze třídy si pro své útoky vyberou. Nakonec se stala terčem jejich útoků Adéla. Možná proto, že si jich moc nevšímal a neuměla se jim bránit, možná proto, že se dobře učila, nebo proto, že má zrzavé vlasy, dodnes neví proč. Adéla si myslela, že chlapcům dojde, že jí jejich chování k ní není příjemné, ale bohužel. Ostatním ve třídě připadalo chování chlapců vůči Adéle normální, několikrát se stalo, že se přidali i na jejich stranu. Ve čtvrté třídě se s Honzou začala kamarádit i děvčata, která dříve byla kamarádkami Adély. Honza se svou partou před nimi šaškoval a

vysvětloval jim, jaká je Adéla „kráva“, ať se na ni „vykašlou“, protože je „úplně blbá“. Adéle z toho bylo smutno, myslela, že holky jsou kamarádky, ale když je chlapci stále naváděli, stalo se, že se jí holky začaly stranit a jednoho dne zjistila, že zůstala sama. Adéla se se svým trápením nikomu nesvěřila, nešla ani za paní učitelkou, protože už ve třetí třídě, když ji s děvčaty prosily o pomoc, že jim kluci ubližují, je odbyla s tím, ať si to vyřídí mezi sebou sami a neobtěžují ji s takovými hloupostmi. Jelikož měla strach a byla pod neustálým tlakem agresorů, nesvěřila se ani svým rodičům. Bála se, že by se situace mohla ještě zhoršit. Nic neřekla ani své mladší sestře. Školní docházka se pro Adélu stala noční můrou. Vždy, když se něco ve škole o přestávce ve třídě dělo a přišel dozor, který se ptal, zda je mezi nimi nějaký problém, odpověděli všichni, že je to jen legrace a smáli se. Pak po odchodu dozoru Adéle vyhrožovali, že když něco někomu řeknu, tak ji zmlátí.

Ke konci čtvrté třídy přišla do třídy nová žákyně Simona. Protože s Adélou nechtěla žádná z dívek sedět, bylo volné místo v její lavici a Simona se posadila vedle ní. První dny se dívky postupně seznamovaly, asi po týdnů spolu začaly více kamarádit. Trávily spolu téměř veškerý volný čas. Simona se nenechala ovlivnit vztahy ve třídě a staly se s Adélou nejlepšími kamarádkami, obě si vzájemně říkaly, co je trápí. Simona měla problémy s nadváhou, Adéla se šikanou. Simona chodila k Adéle domů každé školní odpoledne, dělaly spolu domácí úkoly, Simona se snažila Adélu přemluvit, ať o svém problému někomu řekne, ale to ona v žádném případě nechtěla a zakázala to i jí. Každý večer před spaním brečela a představa, že ráno, až se vzbudí, musí zase mezi „ně“, jí připadala strašná. Těšila se jenom na Simonu. Byla bezmocná. Než začaly letní prázdniny, dostala Adéla od kluků na rozloučenou pár nadávek a urážek, aby na ně za takovou dlouhou dobu prý nezapomněla. Ale to jí v tu chvíli bylo úplně jedno. Věděla, že má před sebou dva měsíce bez nadávek a urážení. Se Simonou se neviděly, ale pravidelně si volaly. Na konci prázdnin Adéla opět před spaním brečela, měla zase strach, co se ve škole bude dít.

První týden v 5. třídě byl celkem klid, ale v dalších dnech se začali kluci chovat zase jako dříve. Opět začaly nadávky, ponižování jak je „hnusná a neschopná kráva“, „hloupá kudrnatá zrzavá nána“ a ještě horší nadávky. Jejich

slovní útoky se začaly stupňovat, několikrát ji kluci dali i pohlavek nebo podtrhli nohu, až Adéla upadla. Ostatní se tomu smáli, jen Simona ne. Adéla se snažila ostatní ignorovat. Trvalo to další měsíc, Adéla byla už celkem unavená z neustálého osočování. Přiznala se, že začala přemýšlet, že někam uteče, nebo si něco udělá. Vše se umocnilo i událostí, která se stala jednoho dne dopoledne. O přestávce si Adéla šla do šatny pro kapesníky, které zapoměla v bundě. V šatně narazila na Honzu, Petra, Zdeňka a Mirka, kteří si tam jen tak pro zábavu házeli s botami ostatních spolužáků. Jak zahlédli Adélu, vzali její boty a hodili je do šatny jiné třídy. Ta si myslela, že je někdo, kdo je na dozoru, uvidí a oni toho nechají, ale nikdo nebyl nablízku. Šatna, do které hodili její boty, byla zamčená. Kluci se k ní začali přibližovat, nadávali jí a několikrát jí uhodili. Adéla začala brečet a ve chvíli, když začalo zvonit, kluci utekli a Adéla se vrátila do třídy. Už nevěděla jak dál, tak šla za paní učitelkou a vše jí řekla. Už nechtěla, aby ji kluci více otravovali a ubližovali jí. Paní učitelka ji však opět odbyla, že se nemá s kluky pošťuchovat a nemá žalovat. Adéla byla zase na začátku. Při hodině poslali kluci Adéle lísteček, kde jí napsali, že si na ni po škole někde počkají a namlátí ji. Adéla o přestávce poprosila paní učitelku, ať zavolá matce, že jí je špatně. Matka si Adélu ve škole vyzvedla, ta pak zůstala až do konce týdne doma.

Každý den přemýšlela, co si udělá, aby nemusela do školy. Když se za ní doma stavila Simona, která jí zase přemlouvala, ať vše řekne rodičům, Adéla slíbila, že to udělá. Nic však neřekla a v pondělí šla se strachem do školy. Po vyučování se schovala na WC, kde byla celou hodinu, aby jí kluci nepotkali, až půjde domů. Doma pak řekla, že pomáhala paní učitelce. Druhý den šla Adéla o přestávce donést své sestře svačinu a na chodbě ji dohonili kluci. Začali do ní strkat, až spadla na zem a zlomila si ruku. Paní učitelka Adéliny sestry šla za její třídní učitelkou a řekla jí o jejich chování. Ti však tvrdili, že do Adély strčili nechtěně. Paní učitelka napsala klukům poznámku a dále se touto záležitostí nezabývala.

Po této události byl chvíli klid, kluci si Adélu příliš nevšímali, aby nebyli v podezření. Občas si s nějakou její věcí hodili, jiná zase skončila jen tak náhodou v odpadkovém koši, k tomu přidali několik sprostých nadávek na

její osobu. Blížily se zase letní prázdniny a Adéla si myslela, že když Petr a Zdeněk odejdou na gymnázium, tak nebudou Honza s Mirkem tak silní. Bohužel s nimi na gymnázium odešla i Simona.

Nástup do šesté třídy byl přímo otřesný. Do třídy přišli další noví spolužáci, mezi nimi dva kluci, Jonáš a Jakub, kteří si velice s Honzou a Mirkem rozuměli. To co kluci dělali Adéle dříve, podle Adély nebylo „nic“ ale, to co začalo, bylo „opravdu strašné“. Každý den věci v odpadkovém koši, vyhrožování, nadávky a ponižování. Téměř celý rok se Adéla snažila snášet jejich ataky na svou osobu. Vše se vyřešilo až ve druhé polovině sedmé třídy, kdy jí jeden z agresorů již po několikáté fyzicky napadl. Když se jednoho dne shýbala pro věci do koše, nakopl jí Mirek tak, až spadla na zem. Všichni se jí smáli a nikdo jí nepomohl. Adéla byla bezmocná, nikomu se nesvěřila a začala svoje problémy řešit po svém. Když přišla domů, vzala si žiletku a snažila se říznou do stehna. Zpočátku jenom málo, protože se bála, ale jak říkala „ulevilo se jí“. Takto to dělala pravidelně dva měsíce, vždy, když jí ve škole kluci ubližovali.

Nikdo si jejího problému nevšiml, až jednoho dne, když její rány na stehnech zahlédla mladší sestra. Ta, i přes velké prosby Adély, vše řekla rodičům. Rodiče na Adélu naléhali, aby se jím svěřila s problémy, které má. Adéla jim vše řekla, ale prosila je aby nechodili do školy, že ani ona sama tam už nechce jít. Na to však rodiče nedbali a hned druhý den celou záležitost začali řešit. Na podnět rodičů byli ihned kluci ze třídy předvoláni k řediteli školy, kde se ke všemu přiznali. Na jednání o jejich potrestání byli pozváni i jejich rodiče, okamžitě byli rozděleni do ostatních tříd, Marka rodiče dokonce přeřadili na jinou školu.

Po dvou měsících, kdy byla Adéla hospitalizována v nemocnici na psychiatrickém oddělení, se vrátila Adéla zpátky do školy, mezi své spolužáky. Měla z návratu velký strach, ale všichni se k ní chovali úplně jinak, pomáhali jí, bavili se sní začali se postupně znovu společně kamarádit. Adéla byla ráda, že se všechno vyřešilo. Jediné, co jí dodnes mrzí je to, že se nedokázala se svým problémem svěřit někomu dříve. Bylo to nejspíš tím, že si neuvědomovala, že jsou kolem ní také lidé, kterým na ni záleží a mají ji rádi.

K zamyšlení je, že si problémů mezi těmito dětmi nevšimla (nebo si snad nechtěla všimnout ??) třídní učitelka, která měla děti od první až do páté třídy. Dívka se jí snažila několikrát požádat o pomoc, ale byla vždy odmítnuta, takže zůstala na svůj problém docela sama. Učitelka již na škole nepracuje, podala hned po řešení tohoto případu výpověď. V současné době je Adéla žákyní 9. třídy, její školní výsledky jsou výborné a se spolužáky vychází také velice dobře.

Nikola – 13 let

Když bylo matce Nikoly 18let otěhotněla a musela se na nátlak rodičů provdat za jejího otce, kterému bylo 20let. Znali se spolu pouhé tři měsíce, proto neměli možnost se dobře poznat. Trávili spolu čas hlavně v pohostinství nebo na diskotékách, kde hodně kouřili a pili. Když matka Nikoly zjistila, že je těhotná, musela s tímto životním stylem přestat. Otec si však nechtěl připustit, že by se těchto radovánek s kamarády měl zříci. Dál navštěvoval restaurace a zábavy, kde popíjel a domů se vracel k ránu opilý. Když se Nikola narodila, nic se nezměnilo, ba naopak. Doma docházelo k častým hádkám, později i k fyzickému napadání matky. Několikrát, když se matka Nikoly rozhodla, že od manžela i s dcerou odejde, zamkl je otec třeba na dva dny doma a sebral matce klíče. Ta pak nemohla z bytu ven.

Situace se stupňovala a vyvrcholila jedné noci, kdy se otec vrátil v takovém stavu, že nebyl schopen matce zabránit v odchodu. V ten den jí pomohla teta Nikoly, ke které se matka s roční dcerou nastěhovala. Matka požádala o rozvod, který však neprobíhal bez komplikací. Otec matku ještě několikrát napadl ve městě. Za tato napadení byl podmíněčně odsouzen. Po půl roce musel za další přestupky nastoupit do výkonu trestu. Matka se rozhodla, že Nikole o jejím otci nic neřekne, jen to, že když byla malá, že zemřel. Od sestry se matka přestěhovala ke svým rodičům, kde bydlela s Nikolou přes tři roky. Tam se jí hodně věnoval dědeček, kterého Nikola měla velice ráda.

Když bylo Nikole 5 let, přestěhovali se z Moravy do Čech, do malé vesnice, kde si matka našla nového přítele. Nikola ho zpočátku brala jako někoho, kdo jí ohrožuje, matku chtěla jen pro sebe. Přestože se oba snažili, aby

Nikola nepocítovala nějaké ohrožení, trvalo skoro rok, než Nikola matčina přítelkyně přijala. Zpočátku mu říkala „strejdo“, ale s nástupem do školy mu začala říkat „tati“. Ve škole se Nikole dařilo. Navštěvovala školu ve vesnici, kde měla po celých pět let výborný prospěch, se spolužáky vždy vycházela také velmi pěkně.

Na 2.stupeň začala Nikola chodit do města do úplně nové třídy. Zpočátku byl ve třídě celkem dobrý kolektiv, ale po nějakém čase se třída rozdělila na několik skupinek a ty měly mezi sebou často rozpory. Na to nebyla Nikola z bývalé školy zvyklá a hodně se s tím trápila. Jednoho dne pro ni přišel třídní učitel, že má na chodbě návštěvu. Přišel za ní její vlastní otec. Nikola celou situaci nechápala, věděla přeci, že její otec zemřel. Učitel musel zavolat matce, aby si pro Nikolu přijela, protože ta se z této situace nervově zhroutila. Týden byla Nikola doma, po celou dobu chtěla od matky, vědět proč jí lhala, z jakého důvodu jí otce zatajila. Matka se snažila Nikole celou situaci vysvětlit, ale marně. O tom, že jí otec bil, ale Nikole neřekla. Nikola si začala vynucovat, aby jí matka styk s otcem dovolila, ale ta naopak zažádala o soudní zákaz styku. Nikolinu složitou situaci ještě ztížila zpráva o úmrtí jejího dědy, se kterým Nikola, jak jen to šlo, trávila víkendy. Nikola se postupně začala zhoršovat ve škole, byla uzavřená, doma moc nekomunikovala. Ve škole se vztahy v kolektivu také zhoršily. Neustálé pomluvy a ponižování ze stran některých dívek vůči ostatním Nikolu trápily natolik, že několikrát matce zalhala, že jí není dobře a nešla do školy.

Nikola ve škole začala více kamarádit s některými dívkami z vedlejší třídy, se kterými měla společné hodiny tělesné výchovy. Našla si mezi nimi dvě kamarádky, Janu a Soňu, se kterými trávila volný čas. Chodily společně do kina, cukrárny a občas se sešly i u některé doma. Nejvíce u Jany. Dívky z vedlejší třídy však měly už za sebou zkušenost se sebepoškozováním, dokonce Jana byla i zaregistrovaná na internetových stránkách u jedné takové skupiny, kde si mezi sebou členové psali jaké mají zážitky. Jana však sebepoškozování dělala jen naoko, aby byla zajímavá pro Nikolu, Soňu a ostatní kolem sebe. Neměla žádné jiné kamarády a chtěla tímto upoutat svoji pozornost. Nikolu i Soňu, když byly samy, naváděla, jak to mají dělat, co k tomu mají použít a

neustále je odkazovala na nové internetové zdroje. Nikola však celou věc začala brát vážně. Začala se stranit spolužákům ve třídě, o přestávkách trávila čas na WC buď s Janou nebo sama. Začala se řezat nejen doma, ale i ve škole na WC. Svoje rány se snažila dělat na místech, aby si toho nikdo nevšiml (stehna, paže). Její prospěch se stále zhoršoval, začala být vůči okolí apatická., doma se zavírala ve svém pokoji a vysedávala u počítače. Matka se snažila s Nikolou mluvit, ale její chování přisuzovala pouze období puberty. Jednoho dne se spolu hodně pohádaly opět kvůli otci, Nikola se s ním stále více chtěla setkat. Matka se neudržela a ve chvíli, když jí Nikola nadávala hrubými výrazy, jí dala facku. Nikola utekla do koupelny a začala se řezat žiletkou do zápěstí., přitom na matku křičela, že se jí už nechce žít a všechny kolem sebe nenávidí. Matka musela s Nikolou na pohotovost, protože si Nikola udělala celkem hluboké rány. V nemocnici vyšlo na povrch i Nikolino již dřívější sebepoškozování. Hned z nemocnice byla Nikola převezena na psychiatrické oddělení. Při jedné návštěvě v nemocnici jí teta řekla vše o jejím otci, jak se choval k ní a její matce, když byla malá. Vysvětlila jí, že matka ji o všem, co se u nich doma dělo, neřekla proto, aby jí ode všeho ochránila. V nemocnici byla Nikola šest týdnů, další měsíc byla v domácím léčení a pravidelně s matkou chodila na sezení k dětské psycholožce.

Nikola se po návratu domů začala chovat úplně jinak a matce se za svoje chování omluvila. Matka se snaží s Nikolou hodně mluvit. Před nedávnem se Nikole narodil bratr. Nikola s ním matce hodně pomáhá a snaží se plnit i všechny povinnosti ve škole. S Janou z vedlejší třídy se již nekamarádí. Pochopila, že ji jen využívala, stejně jako Soňu. Největší kamarádkou pro ni je v současné době její matka a nejlépe se cítí ve své velké rodině. Vlastního otce už vidět nikdy nechce, je jím přeci ten, „který se o ni stará a má rád její matku“.

Anna – 14 let

Anna se narodila do úplné rodiny jako druhé dítě, má o 3 roky starší sestru. Mezi rodiči je věkový rozdíl, matka je o 10let mladší než otec. Oba jsou státní zaměstnanci, matka pracuje ve zdravotnictví, otec u policie. Až do 11let

vyrůstala Anna v klidné rodině. Rodiče se oběma dcerám plně věnovali, snažili se je podporovat ve všech aktivitách. Anna chodila do základní umělecké školy hrát na kytaru a dodnes navštěvuje oddíl basketbalu. Ve škole neměla Anna nikdy žádné problémy. Je velice snaživá a milá dívka. Ráda pomáhá ostatním, má mnoho kamarádů.

Když začala chodit na 2. stupeň, byla jejich třída doplněna o nové žáky z okolních vesnic. Byla mezi nimi i Jana, o které je již psáno dříve (kazuistika Nikola). Ta se snažila jako nová v kolektivu o přízeň spolužáků, ale to se jí nepodařilo. Dobrosrdečná Anna se jí ujala a snažila se jí pomoci se začleňováním mezi ostatní. Tím si ale proti sobě poštvála některé ze spolužáků, se kterými si dříve hodně rozuměla. Těm se chování Jany vůbec nelíbilo, protože pomlouvala ostatní a celkově narušovala klima ve třídě. Anna se ostatním začala stranit a volný čas trávila s Janou a Nikolou z vedlejší třídy. Doma o svých problémech se spolužáky nemluvila.

Problémy v životě Anny začaly i doma. Rodiče se často hádali, hlavně v noci, když si mysleli, že dívky už spí a nic neslyší. Jednoho dne přišla Anna nečekaně domů pro kytaru, kterou ráno zapomněla. Doma našla hrozný nepořádek, všude se na zemi válely matčiny věci, mezi nimi i roztrhaná svatební fotografie rodičů. Anna nechápala co se děje, byla ze situace vyděšena. Na chodbě potkala otce, ten jí řekl, že o tom ví a ať se o to nestará. Odpoledne, když se vrátila společně se sestrou domů, přistihly dívky rodiče, jak se hádají a otec matku uhodil do tváře. Nevěděly co se děje, ale když si jich otec všiml, vykřikl na matku, ať jim vše vysvětlí, že on nic neprovedl. Dodal ještě, že odchází, že už se mu dál nechce žít. Matka po jeho odchodu dívkám vysvětlila, že otce podvedla. Věc byla o to horší, že s jeho příbuzným, kterému otec hodně pomáhal při stavbě domu. Anna byla nešťastná, nevěděla co si má o celé události myslet. Oba rodiče měla velice ráda, matce měla za zlé to, co udělala, otci, že matku uhodil, protože vždy odsuzoval takovéto jednání. Otec se vrátil domů druhý den. Doma panovala zvláštní nálada, Anna se sestrou byly raději ve svém pokoji. Další den s nimi otec mluvil celkem normálně. Snažil se zajímat o věci, které se týkaly školy a domluvil se s dívkami, že půjdou celá rodina v sobotu do kina na nový film. Sestra s otcem souhlasila, Anna s otcem

nekomunikovala, ale odkývla souhlas. V pátek v noci se však vše změnilo. Matka přišla pozdě domů, s otcem se zase hodně pohádali, ten matku opět uhodil a z bytu odešel. Ráno dívky odešly do města a když se vrátily domů, řekla jim matka, že otec leží v nemocnici, protože se pokusil v garáži o sebevraždu. Chtěl se otrávit.

Annou to velice zasáhlo. Nedokázala o své bezmoci s nikým mluvit, vše řekla jen Janě. Po otcově návratu byl doma chvíli klid, ale netrval dlouho. Jednou, když bylo doma zase „dusno“, vzala Anna žiletku a řízla se. Jak říká, „ulevilo se jí“, takto to dělala vždy, když se rodiče hádali. Rodiče nic netušili a ani sestra si toho nevšimla, až při hodině tělesné výchovy na to přišla paní učitelka. Ta požádala Annu, aby o svém problému s rodiči promluvila. Anna jí požádala, aby pozvala rodiče do školy a řešila její problém společně s ní. Po tom, co se matka dozvěděla, co Anna dělá, ještě se doma Anně vysmála „že se předvádí“. To Annu ranilo natolik, že matku začala nenávidět ještě více. Otec si s ní promluvil a věřil tomu, že už to Anna neudělá.

Ve škole byla situace mezi spolužáky také napjatá. Když byla Anna nemocná, řekla Jana vše o Anně a o tom, co vše se u ní doma děje, ostatním spolužákům ve třídě. Ti se po jejím návratu do školy Anně vysmívali, že je „bláznivá emarka“. Anna to několik dní přehlížela, ale jednoho dne o přestávce to už nevydržela, popadla nůžky a utekla na záchod. Zavřela se v kabině a začala se řezat do rukou. Nůžky byly našťěstí tupé, takže si Anna udělala pouze lehké škrábance. Anna zůstala sedět na podlaze a brečela. V hodině jí začala hledat paní učitelka, a našla ji zavřenou na WC. Zavolala otci, matku Anna nechtěla. Otec s Annou vyhledal odbornou pomoc, dodnes společně docházejí na pravidelná sezení k dětskému psychologovi.

Dnes už je Anna žákyní 8.třídy, s Janou už nekamarádí, se svými spolužáky si rozumí jako dříve. Jedinému, komu dodnes neodpustila, je její matka. S ní se Anna snaží vycházet jen kvůli svému otce, který i přesto, co se mezi nimi stalo, má matku velice rád. Pokud má Anna nějaký problém, snaží se ho řešit pouze se svým otcem, matce se nesvěřuje s ničím.

11.7 Shrnutí praktické části

Cílem praktické části bylo pomocí dotazníků a ankety zjistit rozšíření projevů sociálně patologického chování u žáků základní školy.

Celý průzkum byl zaměřen na problematiku sociálně patologických projevů chování a jejich rozšíření mezi žáky základní školy. Skupinu respondentů tvořili žáci 6. – 9. ročníků a 15 třídních učitelů ze základní školy, kteří odpovídali na otázky formou dotazníku a ankety. Výhodou autorky práce bylo, že pro respondenty není úplně cizím člověkem, ale pohybuje se v jejich prostředí, proto i návratnost dotazníků jak od žáků, tak i učitelů byla 100%.

Všechny získané výsledky, které se týkaly ověření stanovených předpokladů, byly v praktické části shrnuty v jednotlivých tabulkách a v kapitole 11.5 znázorněny v grafech.

První hypotéza se potvrdila. V přímých dotazech na užívání či konzumaci návykových látek se ukázalo, že větší zkušenosti mají dotazovaní chlapci nežli dívky 6. – 9. ročníku a to o 10%. Bylo velice dobré, že se žáci nebáli sdělit své zkušenosti s těmito látkami. Mohlo samozřejmě dojít k určitému zkreslení, někdo se mohl stydět přiznat, naopak si někdo mohl přidat, aby byl jakoby zajímavější.

Druhá hypotéza byla také potvrzena. Větší sklony řešit své osobní problémy záměrným sebepoškozováním mají dotazované dívky 6. – 9. ročníku, nežli chlapci. V grafu č. 9 je dobře patrné, že je rozdíl poměrně vysoký. V 9. ročníku přiznalo svou zkušenost se sebepoškozováním 38% dívek, zatímco jen 6% chlapců.

U třetí hypotézy došlo také k potvrzení. Ve výsledcích se projevila nadpoloviční většina žáků pocházejících z nefunkčních a neúplných rodin, se kterými třídní učitelé řešili některý případ sociálně patologického chování. Na druhé straně museli třídní učitelé řešit nejméně případů s žáky pocházejícími z dobře situovaných a úplných rodin. Ve středu zobrazených výsledků v grafu č.10 jsou žáci z rodin sociálně slabých. Výsledky praktické části asi nejsou pro lidi pracující s dětmi moc překvapivé, pro ostatní však mohou být nečekané, až šokující.

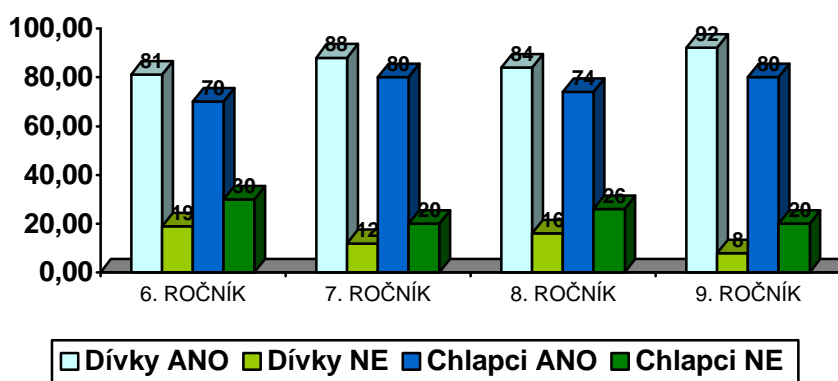
11.8 Navrhovaná opatření

Škola je místem, kde děti tráví převážnou část dne, ať je to v době povinné výuky nebo v době po jejím ukončení, ve školní družině či v zájmových kroužcích. Mezi hlavní úlohy školy je předcházet sociálně patologickým projevům chování, jako je například v poslední době hodně diskutované užívání návykových látek, šikana, záškoláctví, sebepoškozování nebo patologické hráčství. Velmi důležitá je v tomto směru včasná prevence. Na toto téma se se žáky hovoří až v době jejich pobytu na 2.stupni základní školy, a to na některých školách převážně v 8.ročníku, někdy dokonce až v 9.ročníku při hodinách základů společenských věd, kde je při vyučování vycházeno ze ŠVP pro danou školu. V tomto věku, kdy je některým ze žáků již 15let, je z pohledu autorky pozdě a prevence se tak může patrně míjet účinností. S preventivními programy by se mělo začít již od 1.ročníků, a to formou námětových a interakčních her, které pomohou dětem pochopit určité situace, se kterými se mohou v průběhu svého života setkat.

Poznatky k tomuto v současné době aktuálnímu tématu ukazují, že tam, kde se snaží pedagogové kvalitní prevencí působit na žáky, výrazně klesá výskyt patologického chování žáků.

Z výsledků průzkumu je zřejmé, že v prevenci sociálně patologického chování na této základní škole lze ještě dojít k určitým zlepšením. Dotazovaní žáci v průzkumu uváděli, že jsou pro ně školou pořádané preventivní programy zajímavé a přínosné (viz. graf č. 11).

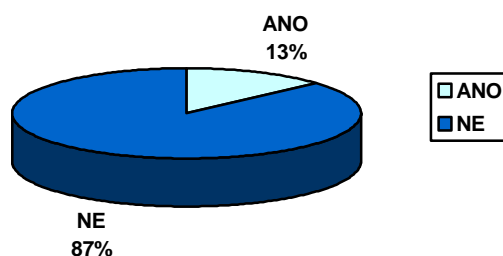
Graf č.11 znázorňuje v % odpovědi žáků všech dotazovaných ročníků na otázku č. 21 z dotazníku

Pro snížení výskytu sociálně patologických jevů na škole by mohla sloužit tato doporučení:

- zásadní by měl být jasný odmítavý postoj školy k sociálně patologickým projevům chování žáků v budově školy, ale i mimo ní
- všichni pedagogové by měli být více o problematice sociálně patologických jevů informováni (např. formou dalšího vzdělávání pedagogů, školení, besed s odborníky), včetně seznámení se s Metodickým pokynem k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Graf č.12 zobrazuje v % počet dotazovaných třídních učitelů, kteří se seznámili s Metodickým pokynem MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

- pravidelná činnost metodika prevence, který dohlíží na prevenci sociálně patologických projevů chování ve škole, nadále bude pravidelně vykonávat průzkum a osvětu mezi žáky, spolupracovat s ostatními pedagogy, odborníky a rodiči
- pravidelná činnost školního parlamentu složeného ze zástupců jednotlivých tříd žáků 2.stupně, který se bude pravidelně 1x za měsíc scházet s metodikem prevence (společné rozhovory, rozbory a návrhy možných řešení problémů, které se vyskytnou v jejich třídním kolektivu)
- v rámci prevence je důležité a potřebné vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci mezi pedagogy a žáky (např.pravidelné třídní chvílky, výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence, schránka důvěry)
- zařazení sankcí za sociálně patologické projevy chování žáků do Školního řádu

- v době přestávek provádět důslednější dozor na chodbách, ve třídách a hlavně na WC
- sledování varovných signálů, které provázejí sociálně patologické chování (náhlé zhoršení prospěchu, častá absence dítěte ve škole, špatná komunikace s dítětem nebo rodiči, zanedbávání povinností apod....)
- spolupráce s rodiči a jejich informovanost o dění ve škole (osobní kontakt, internetové stránky školy)
- spolupráce s policií, pedagogicko – psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, střediskem výchovné péče atd.

Závěr

To, jak se jednotlivé patologické jevy a patologické chování projevuje, jaké jsou jeho nejčastější příčiny a jeho prevence se lze dočíst v jakékoli speciálně zaměřené knize, avšak to, proč se takové chování začíná projevovat v naší společnosti čím dál tím více a proč má tak mnoho příznivců, to už se nikde nedočteme. Je nutné si proto klást spoustu otázek a věnovat čas také zamyšlení tímto směrem. Uvažujeme-li například o šikaně, či o dalších formách agresivního chování, můžeme se dobrat až k velmi překvapivým závěrům, co se například doby, kdy se takové chování začíná projevovat, týká. S agresivním chováním a šikanou se můžeme v dnešní době setkat už mezi velmi malými dětmi v mateřských školách, o čemž nemá mnoho lidí ani ponětí. Už zde je proto nutné si klást otázku, jak je vlastně možné, že již tak malé dítě má sklon k takovému chování. Dále pak suicidiální chování, které také člověk nepáchá bezdůvodně a bez nějakého příkladu, ale musel je už někde vidět. V případě mladistvých je někdy až nevídané, jak přesně a do jaké míry jsou jejich činy promyšlené, což mnohdy nebývá úměrné jejich věku a jejich psychické vyspělosti. I zde proto vyvstává otázka, kde mladistvý takové chování viděl, jak je možné, že přesně ví, jak daný čin provést a vůbec to nejhorší, jak je možné, že takové chování bere jako normální a někdy dokonce jako moderní. Co se pak návykového chování týká, kam můžeme řadit drogy, kouření tabáku a marihuany a nebo gambling, i zde je nutné pátrat po příčině, proč si člověk závislost vytvořil a co mu scházelo před tím, než se tímto směrem začal ubírat.

Na těchto příkladech chtěla autorka poukázat na to, že nikoli samotný jedinec, nýbrž i společnost hraje v patologických jevech velkou roli. Reklama, internet, televize a další komunikační prostředky mnohdy motivují jedince k páčání trestné činnosti a navádějí je některými pořady k patologickému chování. Je proto důležité si uvědomit, že nelze takové jedince odsuzovat, ale pozorovat i věci kolem, společnost, ale i vládu a právní normy, které mohou takové chování limitovat. Právě zde ale stát často polevuje, dané problematice

se příliš nevěnuje a problémy bohužel řeší až tehdy, jedná-li se o skutečně vážnou situaci. Pojem prevence zde leckdy chybí. Nezastupitelnou roli vždy však mají rodiče.

Mnoho rodičů stále často podceňuje možnost patologického chování v prostředí, kde se pohybuje jejich dítě. Proto by se mělo dále pokračovat v preventivních programech, aby se o tomto problému nebál nikdo otevřeně hovořit. Velmi důležitá je vzájemná důvěra mezi rodiči a dítětem, a také mezi pedagogem a žákem. To hlavně z toho důvodu, aby se dítě, které má nějaký problém a neumí ho samo řešit, se nebálo s ním svěřit a bylo tak možno dítěti s jeho trápením pomoci.

Téměř každý je svými rodiči vychováván, k něčemu veden a od něčeho zrazován. Ať člověk chce nebo nechce, je do značné míry tímto ovlivněn. Dědičnost výchovného stylu je dost obvyklá. Proto si výchova dětí v rodině především žádá, aby byl v rodině vytvořen harmonický soulad mezi rodiči a samozřejmě i mezi rodiči a dětmi. Zejména v rodině se vytvářejí počátky poznání a chápání složitých vztahových otázek jak v samotné rodině, tak i ve společnosti. Odtud pramení a utvářejí se názory a morální kvality každého jedince. Rodiče často při výchově vlastních dětí používají i takové metody, které sami jako malí u svých rodičů odsuzovali. Je však jen pouze na každém z nás, jakou výchovnou cestu zvolíme a kterým směrem se výchova našich dětí bude ubírat. Výchova dítěte je velmi složitá a vyžaduje velkou trpělivost a spoustu lásky. Umět pochválit znamená aktivně vytvářet příležitosti pro ocenění dítěte, protože každé dítě potřebuje pozitivní stimulaci od dospělých.

Děti jsou jak je známo zrcadlem svých rodičů, proto je nutné být vlastním dětem dobrým vzorem a příkladem. Příklad rodičů je totiž nejlepším výchovným prostředkem, který může v každém směru ovlivnit výchovu dítěte a tím i formování jeho názorů na život v rodině, kolektivu a společnosti. Pokud se zachytí projevy sociálně patologického chování včas, je možné, že se ho podaří zastavit již v počátku. Velice důležitá v tomto směru je prevence. Je proto třeba v co největší míře podporovat přirozenou potřebu dětí svěřovat se a umět jim také pozorně naslouchat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografické publikace:

ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. 1. vydání Praha : Portál, 2004. 101 stran. ISBN 80-7178-808-2

BOURCET, Sthépane, GRAVILLONOVÁ, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. 1. vydání. Praha : Albatros, 2006. 71 stran. ISBN 80-00-01552-8

GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana, KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Vyšehrad spol. s r.o., 2000. 104 stran. ISBN 80-7021-416-3

FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. 224 stran. ISBN 978-80-247-2781-3

KLUGEROVÁ, Jarmila, PRÁZOVÁ, Irena, VACÍNOVÁ, Tereza. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a disertační práci*. 3. vydání. Praha : UJAK, 2010. 48 stran. ISBN 978-80-7452-004-4

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001. 256 stran. ISBN 80-7178- 513-X

Kolektiv autorů sdružení SANANIM. *Drogy – otázky a odpovědi*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. 200 stran. ISBN 978-80-7367-223-2

KOZÁK, Jiří, SVOBODOVÁ, Alena. *Mládež a kouření*. 2. vydání. Praha : Ústav zdravotní výchovy, 1990. 41 stran. (ISBN neuvedeno – metodické podklady pro pedagogy a vychovatele)

KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. 1. vydání. Praha : Grada, 2008. 176 stran. ISBN 978-80-247-2333-4

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vydání. Praha : Grada, 2009. 152 stran. ISBN 978-80-247-2310-5

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha : Portál, 2003. 340 stran. ISBN 80-7178-771-X

MOUSSOVÁ, Hadj Zuzana. *Úvod do speciálního poradenství*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2002. 77 stran. ISBN 80-7083-659-8

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vydání. Praha : Portál, 2007. 176 stran. ISBN 978-80-7367-267-6

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. 152 stran. ISBN 80-7178-432-X

NEŠPOR, Karel, PERNICOVÁ, Hana, CSÉMY, Ladislav. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. 1. vydání. Praha : Portál, 1999. 120 stran. ISBN 80-7178-299-8

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, PERNICOVÁ, Hana. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag a.s. pro MŠMT, 1996. 156 stran. (ISBN neuvedeno – metodická příručka pro pedagogy)

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti*. 2. vydání. Praha : BESIP, 1994. 159 stran. (ISBN neuvedeno)

NOVÁK, Tomáš, CAPPONY, Věra. *Sám proti agresi*. 1.vydání. Praha : Grada, 1996. 128 stran. ISBN 80-7169-253-0

NÝVLTOVÁ, Václava. *Psychopatologie pro speciální pedagogy*. 2. vydání. Praha : UJAK, 2010. 240 stran. ISBN 978-80-86723-85-3

OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství*. 2. vydání. Praha : UJAK, 2010. 72 stran. ISBN 978-80-86723-96-9

PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2007. 361 stran. ISBN 978-80-7372-291-3

PRESL, Jiří. *Drogová závislost*. 9. svazek. Praha : Maxdorf, 1994. 87. stran. ISBN 80-85800-18-7

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha : Portál, 1995. 95 stran. ISBN 80-7178 - 049-9

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. 1. vydání. Praha : UJAK, 2010. 96 stran. ISBN 978-80-86723-84-6

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2009. 186 stran. ISBN 978-80-7372-448-1

ŠEDIVÝ, Václav, VÁLKOVÁ, Helena. *Lidé, alkohol, drogy*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1988. 160 stran, ISBN 28-049-88

TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vydání. Praha : Portál, 2001. 200 stran. ISBN 80-7178-503-2

VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany*. 1. vydání. Praha : Portál, 2009. 152 stran. ISBN 978-80-7367-611-7

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, 2000. 125 stran. ISBN 80-7083-378-5

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha : Portál, 2008. 870 stran. ISBN 978-80-7367-414-4

Články v seriálových publikacích:

ČÁP, David. *Šikana: mýty a realita*. Řízení školy, září 2011, roč. 8, č. 9. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s. ISSN 1214-8679.

HABICH, Lukáš. *Spolupráce orgánů státní správy a samosprávy při eliminaci kyberšikany*. Řízení školy, říjen 2011, roč. 8, č. 10. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s. ISSN 1214-8679.

HILDEBRANDT-SOCHOR, Indra. *Děti a drogy*. Moje psychologie, červenec-srpen 2007, roč. 2, č. 7-8. Praha : Mladá fronta a.s. ISSN 1802-2073.

KRAMULOVÁ, Daniela. *Dospívání v emo stylu: srdce na dlani*. Psychologie dnes, leden 2011, roč. 17, č. 1. Praha : Portál s.r.o. ISSN 1212-9607

MERTIN, Václav. *Jak zabránit problémovému chování žáků, posílit autoritu učitelů, podpořit výchovné snažení rodičů?* Děti a my, listopad 2011, roč. 41, č. 10. Praha : Portál s.r.o. ISSN 0323-1879

NEŠPOR, Karel. *Alkohol a paměť v dětství a dospívání*. Psychologie dnes, listopad 2011, roč. 17, č. 11. Praha : Portál s.r.o. ISSN 1212-9607

NEŠPOR, Karel. *Hazardní hráčství u dětí*. Psychologie dnes, červen 2011, roč. 17, č. 6. Praha : Portál s.r.o. ISSN 1212-9607

ZAPLETALOVÁ, Jana. *Může školní psycholog ovlivnit klima ne škole?*
Psychologie dnes, duben 2011, roč. 17, č. 4. Praha : Portál s.r.o.
ISSN 1212-9607

Zdroj: ScienceDaily. *Úlevná bolest*. Psychologie dnes, květen 2011, roč. 17,
č. 5. Praha : Portál s.r.o. ISSN 1212-9607

Elektronické zdroje:

ČTK. *Nová studie potvrzuje: Násilí v TV podporuje agresivitu*. [on-line]. [cit. 2011-12-23]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/3871-nova-studie-potvrzuje-nasili-v-tv-podporuje-agresivitu.html>

DEKOJ, Stanislav. *Kde pramení vandalismus*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27]
Dostupné z: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=kde_prameni_vandalismus

ICM IDM MŠMT. *Kriminalita a delikvence - Charakteristika*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27] Dostupné z: <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>

KOCOURKOVÁ, Jana, KOUTEK, Jiří. *Způsoby sebepoškozování*. [on-line]. [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: <http://psychologie.doktorka.cz/zpusoby-sebeposkozovani/>

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výchovný styl jako stín vlastního dětství*. [on-line]. [Cit. 2012-01-27] Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek23.htm>

PAVEC, Michal. *Děti kouří méně. Místo cigaret ale objevily vodní dýmky*. [on-line]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=606460>

SANANIM. *Kouření a děti*. [on-line]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: http://www.drogy.net/portal/nikotin/co-je-to-tabak/koureni-a-deti_2007_11_21.html

SKÁCELOVÁ, Lenka. *Stádia vývoje šikanování*. [on-line]. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z: www.odrogach.cz/skola/sikana-a-nasili/stadia-vyvoje-sikanovani.html

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních	I
PŘÍLOHA B – Dotazník pro žáky	XXI
PŘÍLOHA C – Dotazník pro třídní učitele	XXV
PŘÍLOHA D – Anketní otázky pro žáky	XXVIII

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA A - Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR V Praze dne 16. října 2007
Č. j.: 20 006/2007-51

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Hlava I **Obecná ustanovení**

Článek 1 **Předmět úpravy**

(1) Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních v souladu s § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, Koncepcí státní politiky pro oblast dětí a mládeže, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality a Strategií prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy:

- a) vymezuje terminologii a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu,
- b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- c) definuje Minimální preventivní program,
- d) doporučuje postupy škol a školských zařízení (dále jen „školy“) při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

(2) Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti MŠMT je zaměřena na:

- a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:
 - záškoláctví,
 - šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus,
 - kriminalita, delikvence,

- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky – dále jen „OPL“) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek,
 - závislost na politickém a náboženském extremismu,
 - netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)
- b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:
- domácího násilí,
 - týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
 - ohrožování mravní výchovy mládeže,
 - poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

(3) Aktivity škol jsou cíleně směřovány k efektivní primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neúčinné primární prevence.

(4) Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných MŠMT. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Článek 2

Vymezení základních pojmů

(1) Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků – základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školství je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených v Čl. 1 odst. 2 s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky

(2) Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání.

(3) Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

(4) Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy, především programy pomáhající čelit žákům sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládnutí konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládnutí úzkosti a stresu apod.

(5) Neúčinná primární prevence:

a) zastrašování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse,

b) hromadné aktivity nebo promítání filmu by měly být pouze doplňkem, na který by měl vždy navazovat rozhovor v malých skupinkách.

(6) Minimální preventivní program⁹⁰ – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy.⁹¹

Hlava II

Doporučené postupy v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů u žáků

Článek 3

Začlenění primární prevence sociálně patologických jevů u žáků do školních vzdělávacích programů

(1) Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy⁹² je začleněna problematika prevence sociálně patologických jevů u dětí, v případě není-li vydán rámcový vzdělávací program⁹³ je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence sociálně patologických jevů u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů a nebyla pojmána jako nadstandardní aktivita škol.

⁹⁰ § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

⁹¹ § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

⁹² § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

⁹³ § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

(2) Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence sociálně patologických jevů u žáků podle odstavce 1 byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech, jichž se prevence sociálně patologických jevů u žáků dotýká:

- a) oblast zdravého životního stylu (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
- b) oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti a kompetence),
- c) oblast přírodovědná (biologie člověka, fyziologie, chemie),
- d) oblast rodinné a občanské výchovy,
- e) oblast sociálně-právní.

(3) Školní preventivní strategie (školní preventivní program)

- a) je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení,
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů,
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- d) jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle,
- e) je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována,
- f) se přizpůsobuje kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí,
- g) oddaluje, brání nebo snižuje výskyt sociálně patologických jevů,
- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- i) má dlouhotrvající výsledky,
- j) pojmenovává problémy z oblasti sociálně patologických jevů dle čl. 1, odst. 1 a případné další závislosti, včetně anabolik, dopingu, násilí a násilného chování, intolerance a antisemitismu,
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při ochraně jejich lidských práv,
- l) podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
- m) poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

Článek 4

Systém organizace a řízení primární prevence sociálně patologických jevů u žáků

(1) **MŠMT**

- a) v návaznosti na schválené vládní dokumenty z oblasti primární prevence sociálně patologických jevů u žáků zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období,
- b) vytváří podmínky pro realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní,

- c) každoročně vyčleňuje resortní finanční prostředky na primární prevenci,
- d) vytváří informační komunikační systém pro činnost resortního systému prevence,
- e) rozvíjí spolupráci v oblasti primární prevence na meziresortní úrovni,
- f) koordinuje činnost přímo řízených organizací (Výzkumný ústav pedagogický, Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní institut pro další vzdělávání a Národní institut dětí a mládeže) v oblasti primární prevence a efektivně využívá jejich odborného potenciálu v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumu a metodologie, v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce,
- g) svolává Výbor pro udělování certifikací programům primární prevence užívání návykových látek a na základě podkladů poskytnutých Agenturou pro certifikace při IPPP ČR uděluje certifikace,
- h) metodicky vede krajské školské koordinátory prevence.

(2) **Krajský úřad** (dále jen „KÚ“)

- a) koordinuje činnosti jednotlivých institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy na krajské úrovni a zajišťuje naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy,
 - b) v rámci organizační struktury krajského úřadu pověřuje vhodného pracovníka funkcí "krajského školského koordinátora prevence"
 - c) vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách svého regionu a kontroluje jejich plnění (přerozdělování finančních prostředků z Programů na podporu aktivit v oblasti prevence SPJ u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na daný rok – Program I),
 - d) zabezpečuje funkční systém vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků školství na úrovni kraje, zaměřený na zvyšování jejich odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence,
 - e) zařazuje do dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji témata týkající se specifické i nespecifické primární prevence,
 - f) v rámci koncepce školské politiky a své pravomoci zřizuje pedagogicko-psychologické poradny⁹⁴ a vymezuje jejich územní působnost.
- Krajskému úřadu se doporučuje každoročně vyčleňovat z jeho rozpočtu finanční prostředky určené výhradně na specifickou primární prevenci.

(3) **Krajský školský koordinátor prevence**

- a) za účelem koordinace činností realizovaných v rámci krajské koncepce (programu) prevence spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem a koordinátorem prevence kriminality KÚ; spolu s nimi a s dalšími subjekty podílejícími se na prevenci v rámci kraje se aktivně účastní na vytváření a zdokonalování krajské koncepce (programu) prevence na příslušné období, prosazuje přitom naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii MŠMT,

⁹⁴ § 35 odst. 2 písm. j) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a § 116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů).

- b) monitoruje situaci ve školách v regionu z hlediska podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence,
- c) metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách zřizovaných krajem při koordinaci preventivních aktivit škol v rámci kraje a participuje na zajišťování pracovních porad (seminářů) pro školní metodiky prevence, kteří ve školách v kraji působí,
- d) provádí kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů a připravuje jejich vyhodnocení, využívá jeho výsledků pro návrhy inovací v krajské koncepci a programu prevence a prostřednictvím hejtmana kraje je předkládá MŠMT,
- e) sumarizuje návrh na financování Minimálních preventivních programů a dalších aktivit v oblasti prevence ze státních zdrojů.

(4) Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně (dále PPP)

- a) zajišťuje v PPP specifickou prevenci sociálně patologických jevů⁹⁵ a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem podle odstavce (2),
- b) zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence⁹⁶, organizuje pro ně pravidelné pracovní porady (semináře) a poskytuje jim individuální odborné konzultace,
- c) na žádost školy pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem sociálně patologických jevů ve škole,
- d) udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a jednotlivci, které se v kraji v prevenci angažují,
- e) spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,
- f) pečuje o svůj odborný rozvoj formou dalšího vzdělávání v problematice specifické prevence,
- g) minimální rozsah činnosti metodika prevence v PPP je 0,5 úvazku, doporučený rozsah činnosti je plný úvazek⁹⁷.

(5) Ředitel školy

Vytváří podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů zejména

- a) zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci sociálně patologických jevů,
- b) koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu a začleněním Školního preventivního programu do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy⁹⁸,

⁹⁵ § 2 písm. c) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

⁹⁶ § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

⁹⁷ § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

- c) řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů ve škole⁹⁹,
- d) jmenováním školním metodikem prevence pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, případně mu umožní studium k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence sociálně patologických jevů¹⁰⁰,
- e) pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence¹⁰¹ a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci ve škole,
- f) podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Minimálního preventivního programu¹⁰²,
- g) spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
- a) podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na využívání volného času žáků se zřetelem k jejich zájmům a jejich možnostem a spoluprací se zájmovými sdruženími a dalšími subjekty.¹⁰³

(6) Školní metodik prevence

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny právním předpisem.¹⁰⁴

(7) Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci):

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence na zachycování varovných signálů¹⁰⁵, podílí se na realizaci Minimálního preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,

⁹⁸ § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, § 5 odst. 3 a § 29 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

⁹⁹ § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

¹⁰⁰ § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

¹⁰¹ § 24 odst. 3 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

¹⁰² § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

¹⁰³ § 32 odst. 1 písm. g) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

¹⁰⁴ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

¹⁰⁵ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – poradenské činnosti odst. 2.

- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci žáků třídy,
- d) získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

Článek 5

Minimální preventivní program

- (1) Na tvorbě a realizaci Minimálního preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Minimálního preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP¹⁰⁶.
- (2) Škola vždy zpracovává Minimální preventivní program, který podléhá kontrole České školní inspekce. K zahájení nebo rozvinutí prioritních preventivních projektů realizovaných jako součást Minimálního preventivního programu nebo k zabezpečení Minimálního preventivního programu může škola využít dotačního řízení v rámci „Programů na podporu aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na daný rok (zpravidla se jedná o Program I – preventivní programy realizované školami). Uvedený program každoročně vyhlašují příslušné krajské úřady za podmínek stanovených manuálem pro předkladatele projektů vydaným MŠMT.
- (3) Rozhodne-li se škola využít konkrétní dotační program dle odstavce 2, potom příslušné informace o programu a jeho podmínkách v daném regionu poskytuje příslušný krajský úřad.

Článek 6

Odměňování školního metodika prevence a metodika prevence v PPP

- (1) Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti¹⁰⁷, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně.¹⁰⁸
- (2) Nezbytnými dalšími kvalifikačními předpoklady dle odstavce 1 se rozumí studium k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence sociálně patologických jevů v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin ukončené obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí (program zahrnuje 250 hodin přímé i nepřímé výuky, včetně stáží na

¹⁰⁶ příloha č. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – informační a metodická činnost odst. 8.

¹⁰⁷ § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

¹⁰⁸ § 133 zákona 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

odborných pracovištích poskytujících poradenskou, intervenční a léčebnou pomoc – dle Standardů pro udělování akreditací DVPP).

(3) S přihlédnutím k náročnosti a odbornému zaměření činnosti školního metodika prevence není vhodné slučovat jeho funkci s funkcí výchovného poradce.

Článek 7

Doporučené postupy při výskytu sociálně patologických jevů ve škole a právní vymezení jednotlivých případů

Doporučené postupy řešení případů konzumace tabákových výrobků, alkoholu a OPL ve škole a případů souvisejících s krádežemi a vandalismem v prostředí škol jsou popsány v příloze č. 1.

Článek 8

Školní řád v oblasti prevence sociálně patologických jevů

Doporučená úprava školního řádu školy a vnitřního řádu školského zařízení ve vztahu k prevenci sociálně patologických jevů ve školách a vzor „Souhlas zletilého žáka a studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL“ jsou uvedeny v příloze č. 2.

Hlava III

Závěrečné ustanovení

Článek 9

Zrušovací ustanovení

Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č.j.: 14 514/2000-51 zveřejněný ve Věstníku MŠMT České republiky, sešit 10 z 29. srpna 2000.

Článek 10

Účinnost

Tento Metodický pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku MŠMT České republiky.

Ing. Eva Bartoňová, v.r.

I. náměstkyně ministryně školství, mládeže a tělovýchovy

Příloha č. 1 k č.j.: 20 006/2007-51

I. Jak řešit případy související s užíváním návykových látek v prostředí škol a školských zařízení

Pojem návykové látky zahrnuje veškeré látky (m. j. omamné a psychotropní), které jsou schopné ovlivnit psychiku člověka, jeho sociální chování a ovládací

nebo rozpoznávací schopnosti. **Patří sem také alkohol nebo tabák.** To, co je považováno za OPL, jedy a prekursory, stanoví ve svých přílohách zákon o návykových látkách.¹⁰⁹ Jsou to látky podléhající zvláštnímu způsobu zacházení.

V České republice není stanovena věková hranice pro užívání návykových látek (OPL, alkoholu i tabákových výrobků). Konzumace návykových látek není považována za protiprávní jednání. Jejich užívání osobami mladšími 18 let je ovšem považováno za nebezpečné chování. Každý nezletilec, který se takového jednání dopouští, má nárok na pomoc orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.¹¹⁰ Navádění k užívání návykových látek, nebo podpora takového chování u osob mladších 18 let jsou zakázány a takové jednání je přestupkem nebo trestným činem. Zakázán je rovněž prodej tabáku a alkoholických nápojů těmto osobám. Užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, na všech školních akcích i při mimoškolní činnosti není přípustné. Všichni zaměstnanci školy mají oznamovací povinnost k řediteli školy v případě, kdy žáci nebo studenti (dále jen „žáci“) omamné látky užívají, distribuují nebo u sebe přechovávají.

Při řešení problematiky spojené s užíváním návykových látek je třeba spolupracovat s celou řadou institucí. Spolupráce musí být navázána dříve, než nastanou problémy. Je třeba si vybudovat korektní vztahy s obvodním (místním) oddělením Policie ČR a znát kontakt na specialistu Policie České republiky na oddělení (odboru) obecné kriminality služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky na okresním (obvodním, městském) ředitelství, popř. správě kraje nebo správě hl.m. Prahy, který se zabývá odhalováním a dokumentováním kriminality dětí, závadového chování dětí, trestnou činností páchanou na mládeži a závadovým jednáním a spolupracuje se školami a školskými zařízeními. V rámci vytváření preventivních programů je užitečné být v kontaktu s Preventivně informační skupinou Policie ČR, která je zřízena u okresních (obvodních, městských) ředitelství policie. Dalšími důležitými kontaktními místy jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí v obcích s rozšířenou působností, pracoviště městské (obecní) policie, školská poradenská a preventivně výchovná zařízení, regionální nestátní a neziskové organizace apod.

Doporučené postupy školy

- (1) Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- (2) Zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.

¹⁰⁹ § 2 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

¹¹⁰ § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

- (3) Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy.
- (4) Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezbytné informace nutné k zajištění jejich ochrany před tímto jevem.
- (5) Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- (6) Působit na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek.
- (7) Do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
- (8) Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
- (9) Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí OPL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi – Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, školská poradenská zařízení apod.
- (10) V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům žáka.

TABÁKOVÉ VÝROBKY

Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit.¹¹¹ Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné ani zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená.

- (1) Prostory školy je třeba označit viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření.¹¹² Takto je třeba označit vnitřní i vnější prostory.
- (2) Školním řádem je nutné kouření v prostorách školy zakázat a stanovit sankce za porušování tohoto zákazu.¹¹³

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- (1) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.

¹¹¹ § 8 odst. 1 b) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

¹¹² § 9 odst. 1 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

¹¹³ § 30 odst. 1 c) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

- (2) Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy.¹¹⁴
- (4) V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka.
- (5) V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- (6) Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

ALKOHOL

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat.¹¹⁵

- (1) Školním řádem škola stanoví zákaz užívání alkoholu v prostorách školy v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných.¹¹⁶
- (2) Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Konzumace alkoholu ve škole

- (1) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- (2) Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

¹¹⁴ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – metodické a koordinační činnosti odst. 9.

¹¹⁵ § 12 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

¹¹⁶ § 12 odst. 1 písm. g) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

- (4) V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- (5) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: O události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
- (6) V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (7) Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.
- (8) Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
- (9) Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.¹¹⁷ Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- (10) V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (11) Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.
- (12) V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce nebo zletilého žáka či studenta s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- (13) Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Nález alkoholu ve škole

- (1) V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy alkohol**, postupují takto:

¹¹⁷ § 10 odst. 4 písm. g) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

- a) Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
 - b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
 - c) Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
 - d) Zpracují stručný záznam o události.
- (2) V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka alkohol**, postupují takto:
- a) Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
 - b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
 - c) O nálezů sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.¹¹⁸
 - d) O nálezů vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
 - e) V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

OPL

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo.¹¹⁹ Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

- (1) Školním řádem škola stanoví zákaz užívání OPL a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví rovněž sankci za porušení zákazu.
- (2) Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188 a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí,¹²⁰ se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Konzumace OPL ve škole

¹¹⁸ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – metodické a koordinační činnosti odst. 9.

¹¹⁹ § 187, § 187a, § 188 a § 188a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

¹²⁰ § 167 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

- (1) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- (2) Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- (4) V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- (5) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- (6) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (7) V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (8) Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- (9) Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy).
- (10) Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.¹²¹ Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- (11) V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (12) Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.
- (13) Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.
- (14) V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce, resp. žáka staršího 18 let s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL. Pokud je výsledek testu

¹²¹ § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.

(15) Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce OPL ve škole

(1) Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

(2) Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

(3) Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.

(4) Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.

(5) Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález OPL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- (1) Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- (2) O nález ihned uvědomí vedení školy.
- (3) Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.
- (4) O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- (1) Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.

- (2) O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- (3) O nálezu sepiší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce.
- (4) O nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.
- (5) V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že **některý z žáků má nějakou OPL u sebe**, postupují takto:

- (1) Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- (2) Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.
- (3) Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

II. Jak řešit případy související s krádežemi a vandalismem v prostředí škol

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Jak postupovat preventivně proti krádežím

- (1) Ve školním řádu uvést, že krádeže jsou protiprávním jednáním a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.
- (2) Upozornit žáky a jejich zákonné zástupce, že nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola ve školním řádu, školské zařízení ve vnitřním řádu:
 - a) zdůrazní, že (cenné) věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním nemají žáci do školy nebo školského zařízení nosit
 nebo

b) ředitel školy ve školním řádu určí způsob zajištění těchto předmětů na určeném místě.

I v případě, že bude žákům doporučeno nenosit do školy věci nesouvisející s vyučováním, nelze se odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech jednostranně zprostit a za klenoty, peníze a jiné cennosti se odpovídá do výše 5 000 Kč (§ 1 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník); pokud budou věci převzaty do úschovy, hradí se škoda bez omezení.¹²²

(3) Vést žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

(1) O události pořídít záznam na základě výpovědi poškozeného.

(2) Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.

(3) V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Jak postupovat preventivně proti vandalismu

(1) Ve školním řádu uvést, že každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo z nedbalosti.

(2) V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Jak postupovat při vzniku škody

(1) Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka.

(2) V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody.

(3) V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

¹²² § 433 a 434 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

**Doporučení na doplnění školního řádu v oblasti prevence užívání
návykových látek**

Všem osobám je v prostorách školy zakázáno užívat návykové látky¹²³, ve škole s nimi manipulovat¹²⁴. To neplatí pro případy, kdy osoba užívá návykové látky v rámci léčebného procesu, který jí byl stanoven zdravotnickým zařízením.

Požívání omamných a psychotropních látek (dále jen „OPL“) osobami mladšími 18 let je v České republice považováno za nebezpečné chování. Každý, kdo se ho dopouští, má nárok na pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

(1) V případě, kdy se škola o takovém chování dozví, bude tuto skutečnost hlásit zákonnému zástupci žáka.¹²⁵

(2) Škola je povinna oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že žák požívá návykové látky.¹²⁶

(3) Distribuce¹²⁷ dle § 187 trestního zákona a šíření OPL dle § 188 trestního zákona je v ČR zakázána a takové jednání je trestným činem nebo proviněním. Škola je povinna v takovém případě takový trestný čin překazít a učinit tak v každém případě včasným oznámením věci policejnímu orgánu¹²⁸.

(4) V případě výskytu látky, u níž je podezření, že se jedná o omamnou a psychotropní látku v prostorách školy, nebo v případě přechovávání takové látky žákem bude škola postupovat stejně jako v bodu (3).

¹²³ § 89 odst. 10 zákona 140/1961 Sb., trestní zákon - návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní láky a ostatní látky způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

¹²⁴ manipulací pro účely školního řádu se rozumí přinášení, nabízení, zprostředkování, prodej, opatření, přechovávání

¹²⁵ § 7 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

¹²⁶ § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

¹²⁷ a další formy jednání uvedené v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

¹²⁸ § 167 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

**Souhlas zletilého žáka a studenta
nebo zákonného zástupce nezletilého žáka
s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL**

Škola, adresa, razítko:

Souhlasné prohlášení zákonného zástupce k možnosti orientačního testování přítomnosti návykových látek v lidském organismu v průběhu školního roku
.....

Způsob testování:

Testování na přítomnost **alkoholu pomocí dechové zkoušky**, v případě přítomnosti **OPL pomocí zkoušky ze slin**.

Jméno žáka/studenta.....

Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého syna/dcery, **existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho/jejího zdraví**.

V..... dne.....

podpis zákonného zástupce

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Milí žáci,

dotazník, který máte před sebou, je zaměřen na „SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ PROJEVY CHOVÁNÍ“ na základní škole a je určen především pro žáky 2.stupně. Obracím se na Vás a prosím Vás, abyste tento dotazník anonymně vyplnili a tím mi poskytli informace, které využiji v právě prováděném průzkumu. Na otázky prosím odpovídejte s plnou vážností, co možná nejpodrobněji a pravdivě.

Vyplň prosím:

Pohlaví:

- dívka
- chlapec

Třída:

Věk:

Instrukce: Zakřížkujte pravdivou odpověď nebo odpovězte vlastními slovy.

Nepodepisuj se, dotazník je anonymní!!!

1. Chodíš rád/a mezi své spolužáky?

- ano
- ne

2. Jaké jsou Tvé školní výsledky?

- výborné
- chvalitebné
- dobré
- dostatečné
- nedostatečné

3. V jaké žiješ rodině?

- společně s oběma rodiči
- jen s matkou
- jen s otcem
- s matkou a jejím přítelem
- s otcem a jeho přítelkyní
- v jiné (napiš v jaké)

.....

4. Jak často si s Tebou rodiče povídají o Tvých problémech?

- vždy když potřebuji
- občas
- málokdy
- nikdy

5. Dochází ve vaší rodině ke konfliktům mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi?

- téměř vůbec
- občas
- poměrně často
- každý den

6. Komu by ses se svým problémem svěřil/a?

- rodičům
- sourozencům
- kamarádovi
- učiteli
- telefonní lince bezpečí
- někomu jinému (napiš komu)

.....

7. Vyhnul/a ses někdy záměrně vyučování bez vědomí rodičů?

- ano
- ne

8. Odcizil/a jsi někdy něco svému spolužákovi nebo kamarádovi?

- ano
- ne

9. Odnesl/a jsi z obchodu úmyslně něco bez zaplacení?

- ano
- ne

10. Poničil/a jsi někdy úmyslně vybavení, zařízení nebo fasádu školy?

- ano
- ne

11. Poškodil/a jsi nebo poničil/a úmyslně nějaké věci mimo školu?

- ano
- ne

12. Kouří někdo cigarety ve vaší rodině?

- ano
- ne

13. Ty kouříš cigarety, jak často?

- nekouřím
- jednou za měsíc
- jednou za týden
- každý den

14. Kouříš marihuanu, jak často?

- nekouřím
- jednou za měsíc
- jednou za týden
- každý den

15. Užíváš jiné drogy (extáze, hašiš, pervitin, heroin, kokain atd.), jak často?

- neužívám
- jednou za měsíc
- jednou za týden
- každý den

16. Víš o někom ze školy, u koho lze nějakou zakázanou návykovou látku koupit?

- ano
- ne

17. Piješ alkohol, jak často?

- nepiji
- jednou za měsíc
- jednou za týden
- každý den

18. Hraješ hazardní hry (kursové sázky, poker, výherní automaty), jak často?

- nehraji
- jednou za měsíc
- jednou za týden
- každý den

19. Byl/a jsi někdy účastníkem šikany ve škole?

- ano
- ne

20. Víš o někom ze spolužáků, že se záměrně sebepoškozuje?

- ne
- ano – je to chlapec
- ano – je to dívka

21. Sebepoškozoval/a ses někdy ty sám/a?

- ano
- ne

22. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

- ano
- ne

Děkuji za čas a Tvé odpovědi. Do budoucna Ti přeji mnoho úspěchů a pohody ve škole i doma.

Bc. Drahomíra Kocourková

PŘÍLOHA C – Dotazník pro třídní učitele

DOTAZNÍK PRO TŘÍDNÍ UČITELE

Vážení učitelé,

V současné době provádím průzkum, který je součástí mé diplomové práce na Pedagogické fakultě UJAK v Praze. Ve své práci se zaměřuji na rozšíření sociálně patologických projevů chování u žáků základní školy, zejména na II. stupni. Obracím se proto na Vás, třídní učitele a prosím Vás o anonymní vyplnění tohoto dotazníku. **Prosím uvádět data z uplynulého školního roku 2010/2011.** Veškeré informace získané z průzkumu budou uvedeny anonymně.

Vyplňte prosím:

Pohlaví:

- žena
- muž

Věk:

Délka praxe:

Instrukce: Zakřížkujte pravdivou odpověď

1. Jak často jste řešil/a případy záškoláctví ve vaší třídě?

- nemusel/a jsem zatím řešit
- jednou za pololetí
- dvakrát za pololetí
- každý měsíc
- častěji

2. Musel/a jste někdy řešit případ vandalismu ve vaší třídě?

- nemusel/a jsem zatím řešit
- jednou za pololetí
- dvakrát za pololetí
- každý měsíc
- častěji

3. Musel/a jste někdy řešit případ krádeže ve vaší třídě?

- nemusel/a jsem zatím řešit
- jednou za pololetí
- dvakrát za pololetí
- každý měsíc
- častěji

4. Myslíte si, že někteří žáci z vaší třídy jsou závislí na cigaretách?

- ano
- ne

5. Myslíte si, že někteří žáci z vaší třídy jsou uživateli marihuany?

- ano
- ne

6. Myslíte si o někom ze svých žáků, že užívá jiné drogy (extáze, hašiš, heroin, kokain atd.)?

- ano
- ne

7. Myslíte si, že mezi žáky vaší třídy by mohl být distributor marihuany?

- ano
- ne

8. Řešil/a jste ve své třídě případ šikany či agresivního chování?

- nemusel/a jsem zatím řešit
- jednou za pololetí
- dvakrát za pololetí
- každý měsíc
- častěji

9. Setkal/a jste se ve své třídě s případem záměrného sebepoškozování?

- ne
- ano – byla to dívka
- ano – byl to chlapec

10. Z jaké rodiny pocházeli žáci, kterých se týkaly výše uvedené případy sociálně patologických jevů?

- úplné
- neúplné
- sociálně slabé
- dobře situované
- nefunkční
- jiné

11. V případě potřeby řešení některého z problémů, jsou rodiče provinilého žáka ochotni spolupracovat na nápravě?

- ano
- ne

12. Četl/a jste: „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“?

- ano
- ne

Děkuji Vám za čas a informace, které jste mi touto cestou poskytli a přeji Vám mnoho úspěchů nejen ve Vaší práci, ale i v soukromém životě.

Bc. Drahomíra Kocourková

PŘÍLOHA D – Anketní otázky pro žáky

ANKETNÍ OTÁZKY PRO ŽÁKY

1. Víš o někom ze svých spolužáků, že pije alkohol?

- ne
- ano – je to dívka
- ano je to chlapec

2. Víš o někom ze svých spolužáků, že pravidelně kouří cigarety?

- ne
- ano – je to dívka
- ano je to chlapec

3. Víš o někom ze svých spolužáků, že pravidelně kouří marihuanu?

- ne
- ano – je to dívka
- ano je to chlapec

4. Víš o někom ze svých spolužáků, že řeší své osobní či rodinné problémy záměrným sebepoškozováním?

- ne
- ano – je to dívka
- ano je to chlapec

5. Jsou pro tebe školou připravované preventivní programy týkající se drogové problematiky, šikany, násilí apod. zajímavé a přínosné?

- ano
- ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Drahomíra Kocourková

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Sociálně patologické chování žáků na základní škole

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 134

Celkový počet stran příloh: 28

Počet titulů české literatury a pramenů: 39

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce:Mgr. Jitka Králová